

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Realizace evropské politiky soudržnosti v regionu
SEVEROZÁPAD**

Zdeněk Hofman

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Zdeněk Hofman

Veřejná správa a regionální rozvoj – c.v. Hradec Králové

Název práce

Realizace evropské politiky soudržnosti ve vybraném regionu

Název anglicky

Implementation of European cohesion policy in the selected region

Cíle práce

Diplomová práce se zaměřuje na implementaci kohezní politiky EU v regionu Severozápad v období od vstupu České republiky do EU s ohledem na naplňování jejich primárních cílů, tedy snižování disparit v sociálních i ekonomických oblastech.

Cílem je na pozadí teoretického rámce politiky soudržnosti identifikovat diskrepance v implementaci politiky soudržnosti včetně případných dopadů na region, a to nejen ekonomických, ale i sociálních a případně navrhnout postupy nebo opatření, které by zajistily minimalizaci diskrepancí a případných negativních dopadů kohezní politiky, a to jak na úrovni místní, národní, tak ze strany orgánů Evropské unie.

Metodika

Diplomová práce analyzuje a hodnotí opatření evropské politiky soudržnosti a jejich dopad na vybraný region. Teoretická část vymezuje regionální politiku a politiku soudržnosti a jejich teoretické zdůvodnění.

V praktické části je zkoumán dopad politiky soudržnosti na vybraný region. Práce používá převážně obecně teoretické metody (komparace, analýza, syntéza).

Na zvoleném regionálním celku bude provedena SWOT analýza s ohledem na skutečnost, že vybraný region Severozápad nabízí jak příklady dobré praxe, tak problematické oblasti. Analytická část bude založena jak na kvalitativním, tak kvantitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum bude realizován formou polostrukturovaných rozhovorů se zástupci analyzovaného regionu.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

politika soudržnosti, koheze, Evropská Unie, region Severozápad

Doporučené zdroje informací

- BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 9788024645667
- BRANDSMA A, F. Di Comite, O. Diukanova, D. Kancs, J. Lopez Rodriguez, D. Persyn , L. Potters Assessing Policy Options for the EU Cohesion Policy 2014-2020. EUR 27396. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union; 2015. JRC94645
- CIHELKOVÁ, Eva. Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie). V Praze: C.H. Beck, 2007. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788071798088
- MACHÁLEK, Petr, Martin ČERNÝ a Dominika GROHMANN. Dotační politiky EU: jak napsat dobrou projektovou žádost. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7118-6
- MINAŘÍK, Bohumil, Jana BORŮVKOVÁ a Miloš VYSTRČIL. Analýzy v regionálním rozvoji. [Praha]: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-129-1
- WOKOUN, René. Regionální rozvoj a jeho management v České republice. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1301-0

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Karel Tomšík, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 16. 6. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 2. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 08. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Realizace evropské politiky soudržnosti v regionu SEVEROZÁPAD" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. března 2023

Zdeněk Hofman

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. Ing. Karlu Tomšíkovi, Ph.D. za cenné rady, podporu, motivaci a vedení při zpracování této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval všem blízkým, bez jejichž podpory by mé studium nebylo reálné.

Realizace evropské politiky soudržnosti v regionu SEVEROZÁPAD

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá realizací evropské politiky soudržnosti v regionu Severozápad včetně využití strukturálních a investičních fondů. Cílem bylo analyzovat a vyhodnotit nejen politiku soudržnosti samotnou, ale také její vlivy a dopady na region soudržnosti a jeho obyvatele. Analýza a hodnocení se opírá o využití různých statistických ukazatelů z veřejných, ale také z neveřejných zdrojů, a především o strukturované rozhovory vedené s představiteli místní samosprávy, zákonodárci a krajskými radními. Výsledky poukazují na diskrepance mezi deklarovanou politikou soudržnosti a její realizací vedoucí k prohlubování rozdílů v řadě oblastí. V závěru jsou formulovány doporučení na posun od exogenního k endogennímu regionálnímu rozvoji, který by umožnil lepší využití finančních prostředků a vedl ke snižování disparit.

Klíčová slova: politika soudržnosti, koheze, Evropská Unie,

Implementation of European Cohesion Policy in the NORTH-WEST region of the Czech Republic

Abstract

This thesis focuses on the implementation of European cohesion policy in the North-West region, including the use of Structural and Investment Funds. The aim was to analyse and evaluate not only the cohesion policy itself, but also its effects and impacts on the cohesion region and its inhabitants. The analysis and evaluation is based on the use of various statistical indicators from public as well as non-public sources and mainly on structured interviews conducted with local government representatives, legislators, and regional councillors. The results indicate discrepancies between the declared cohesion policy and its implementation, leading to increased disparities in a number of areas. The thesis concludes with recommendations for a shift from exogenous to endogenous regional development, which would allow for a better use of financial resources and lead to much wanted elimination or reduction of disparities.

Keywords: cohesion policy, cohesion, European Union

Obsah

1 Úvod.....	5
2 Cíl práce a metodika	7
2.1 Cíl práce	7
2.2 Metodika	7
3 Teoretická východiska	9
3.1 Politika soudržnosti a regionální rozvoj.....	9
3.2 Strategické dokumenty.....	15
3.3 Nástroje politiky soudržnosti	19
3.4 Efektivita politiky soudržnosti	27
4 Vlastní práce	30
4.1 Region Severozápad.....	30
4.2 Vývoj regionu	32
4.2.1 Demografie	35
4.2.2 Sociální sféra	40
4.3 Analytická část	42
4.4 Strukturální a investiční fondy v regionu.....	51
4.5 Vládní dimenze politiky soudržnosti	53
4.6 Hodnotící zpráva EK.....	59
4.7 Strukturovaný rozhovor	62
5 Výsledky a diskuse	73
6 Závěr	77
7 Seznam použitých zdrojů	78
8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	84
8.1 Seznam obrázků	84
8.2 Seznam tabulek	85
8.3 Seznam grafů.....	86
8.4 Seznam použitých zkratk.....	87
Přílohy.....	88

1 Úvod

Moderní historie České republiky po změnách na podzim roku 1989 je většinou spjata s nejúspěšnějším projektem, který na území Evropy vznikl po konci druhé světové války. Formální vznik Evropského společenství uhlí a oceli na začátku roku 1952 na základě Schumanova plánu byl prvním krokem základům spolupráce v poválečném evropském prostoru. Všechny další kroky včetně vytvoření Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro atomovou energii (1958), vzniku Evropského parlamentu ve stejném roce, vytvoření Evropského sdružení volného obchodu (květen 1960), vznik první společné zemědělské politiky (červenec 1962), podpis Smlouvy o jednotných orgánech (duben 1965), rozšíření společenství o další členy na začátku let sedmdesátých, vznik Evropského fondu pro regionální rozvoj v roce 1975, první přímé volby do Evropského parlamentu v roce 1979, zahájení programu Erasmus (1987), podpis Maastrichtské smlouvy (1992), vznik jednotného trhu (1993), vznik Evropského hospodářského prostoru (1994), zavedení společné měny (1999) pak vytvořily podmínky k tomu, aby se Česká republika 1. května 2004 společně s dalšími devíti zeměmi stala součástí projektu, který je postaven na principech svobody, demokracie, solidarity a spolupráce.

Jak velmi trefně poznamenávají Minařík, Borůvková a Vystrčil (2013, s. 11), možnost využít dlouhodobých, prověřených zkušeností a platných principů a hodnot s nimi spojených, které často spíše intuitivně dodržujeme jako životní zásady, při rozhodování jak o vlastním životě, tak při rozhodování o dalším rozvoji země, ve které žijeme, je benefit, který bychom jen stěží hledali někde jinde. Jen o pár odstavců dál pak stejní autoři formulují postulát, který velmi dobře vystihuje podstatu regionálního rozvoje:

„Historická, a tedy časem a událostmi prověřená zkušenost ukazuje, že rovnováha hospodářského (ekonomického), sociálního a environmentálního pilíře je pro úspěšnou budoucnost rozvoje regionu nutnou podmínkou.“ (Minařík, Borůvková a Vystrčil, (2013, s. 11).

A právě Evropská unie a její úsilí zajistit rovnoměrný a udržitelný vývoj a rozvoj jednotlivých členských států, ale také jednotlivých regionů v nich je téma, které je se zájmem zkoumáno nejen z důvodu pozitivních přínosů a efektů, ale také z hlediska otázek

a problémů, které jsou s využitím všech nástrojů k tomu používaných – kohezní fondy nevyjímaje – spojené. Tato diplomová práce se proto zaměřuje na region Severozápad, který je z hlediska využití kohezních fondů velmi zajímavým objektem zkoumání nejen kvůli skutečnosti, že se jedná o jeden z „nejproblematičtějších“ regionů z hlediska sociálních otázek, ochrany životního prostředí a ekonomické tranzice, ale také s ohledem na historické zkušenosti kraje s využitím různých programů, které byly v rámci kohezních fondů realizovány.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Diplomová práce bude obsahovat analýzu implementace kohezní politiky EU v regionu Severozápad v období od vstupu České republiky do EU s ohledem na naplňování jejich primárních cílů, tedy snižování disparit sociálních i ekonomických. Cílem je identifikovat diskrepance v implementaci politiky soudržnosti včetně případných dopadů na region, a to nejen ekonomických, ale i sociálních a případně navrhnout postupy nebo opatření, které by zajistily minimalizaci diskrepancí a případných negativních dopadů kohezní politiky.

2.2 Metodika

Při zpracování diplomové práce jsou primárně využívány teoretické metody práce, především analýza, komparace a syntéza. V praktické části jsou dostupné statistické údaje včetně kompozitních indikátorů využity ke komparaci aplikace politiky soudržnosti v návaznosti na vstupy vyplývající z informací od zainteresovaných osob získaných v rámci strukturovaných rozhovorů. Statistická data, porovnání a komparace jsou prezentovány formou grafů, tabulek nebo obrázků, které jsou částečně převzaty z citovaných zdrojů a dílem výsledkem vlastního zpracování.

Strukturované rozhovory autor diplomové práce zvolil na základě pozitivních zkušeností při zpracování bakalářské práce. Z hlediska provedení strukturovaných rozhovorů se jednalo o dva samostatné rozhovory se dvěma skupinami respondentů. Rozhovory probíhaly v neutrálním prostředí, anonymně a při jejich vedení sloužil jako podklad seznam témat (otázek), které jsou nedílnou součástí této diplomové práce v sekci Přílohy.

Samotný průběh strukturovaného rozhovoru reagoval na fakta prezentovaná respondenty a případné rozšiřující otázky (viz kapitola Přílohy) byly kladeny ad hoc především s ohledem na téma diplomové práce a data zpracovaná v rámci analytické části

práce. Dlouholeté zkušenosti respondentů z místní, krajské, ale také celostátní politiky se promítly do vysoké míry výtěžnosti a zjištění jsou součástí obsáhlého shrnutí v kapitole 4.7 této diplomové práce.

Z hlediska zdrojů jsou využité jak veřejně dostupné publikace, články, dokumenty, zprávy a data, tak informace proprietární, které jsou v držení konkrétních jednotlivců z regionu Severozápad, kteří se podílejí na monitorování uplatňování politiky soudržnosti na úrovni regionu z titulu svých funkcí.

3 Teoretická východiska

3.1 Politika soudržnosti a regionální rozvoj

Politika soudržnosti je termín, se kterým se ve svém životě bezpochyby setkal každý obyvatel Evropské unie. Míra pochopení tohoto nástroje se liší nejen v jednotlivých členských státech Evropské unie, ale také napříč společnostmi. Důvodů pro odlišné chápání a vnímání může být celá řada: od obecných předpokladů vycházejících z míry dosaženého vzdělání, oboru profesní působnosti, míry zájmu o danou tematiku přes případnou osobní zainteresovanost na využití nástrojů politiky soudržnosti, respektive profesní zkušenosti. Obecnému pochopení nepomáhá ani skutečnost, že se tato politika financuje z různých fondů.

Co to tedy koheze vlastně je? Jak zmiňují Schwarcz, Takáč a Kováčik (2019, s. 9), je to v podstatě míra, do které jsou rozdíly v sociální sféře a ekonomickém výkonu jednotlivých členských států Evropské unie, respektive mezi jednotlivými jasně definovanými celky, ještě společensky a politicky přijatelné. Soudržnost se zlepšuje, pokud se odstraňují nerovnosti (označuje se také jako konvergence). Opačný proces, tedy rostoucí rozdíly mezi regiony nebo členskými státy, se pak označuje jako divergence.

Zásadním dokumentem z hlediska koheze je článek 3 ve Smlouvě o Evropské unii z roku 2012. V jeho třetím bodu se Unie výslovně zavazuje k podpoře hospodářské, sociální a územní soudržnosti a solidarity mezi jednotlivými členskými státy (www.eur-lex.europa.eu).

Z výše uvedeného závazku je soudržnost možné definovat pomocí tří konceptů:

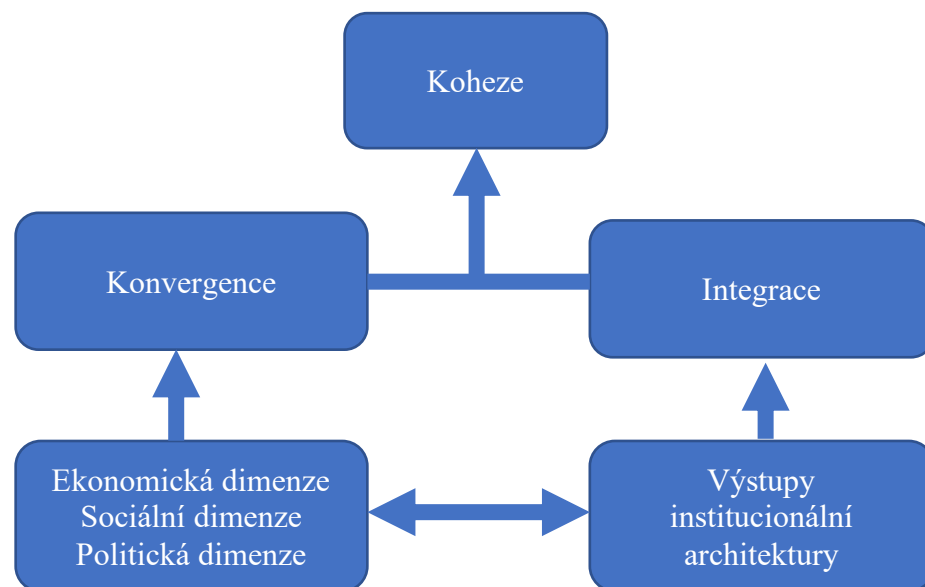
- soudržnosti
- konvergence
- integrace

Stejně tak se již zmiňovaná Smlouva o Evropské unii z roku 2012 zmiňuje o tom, že politika soudržnosti je jedním ze tří základních pilířů politické a hospodářské Unie. Zbývající dva pilíře pak představují jednotný trh a měnová unie. Z tohoto pohledu lze soudržnost vnímat jako politický cíl, kterého je možné dosáhnout pomocí konvergence. Snižování rozdílů mezi

regiony a členskými státy je předpokladem dosažení konvergence. Důsledkem soudržnosti a konvergence je pak integrace, která zajišťuje udržitelnost změn realizovaných v předchozích dvou konceptech (Leonardi, 2005).

Soudržnost tedy lze popsat jako snahu o dosažení větší rovnosti a spravedlnosti ve společnosti, a to v jednotlivých členských státech Evropské unie. Konvergence pak má za cíl snižovat míru ekonomických rozdílů ve vyspělosti jednotlivých členských států a zvýšení životní úrovně všech obyvatel Unie prostřednictvím podpory ekonomického rozvoje méně vyspělých oblastí, avšak v žádném případě ne na úkor rozvinutějších částí Evropské unie. Integrace si pak za cíl klade politické prosazování soudržnosti efektivním způsobem nejen na centrální úrovni, ale také na úrovni, kde se příslušná politika přijímá a přímo vykonává (upraveno dle Schwarcz, Takáč a Kováčik, 2019, s. 10-11).

Obr. 1 Vztahy jednotlivých konceptů soudržnosti

Zdroj: Leonardi, 2005

Výše uvedené schéma popisuje vzájemné souvislosti a interakce tří zmiňovaných konceptů. Soudržnost jako politický cíl lze splnit pomocí konvergence (sociální a ekonomické). Bez toho by soudržnost byla jen nedosažitelným politickým cílem. Soudržnosti a konvergence lze dosáhnout pouze za předpokladu, že jsou vytvořeny institucionální podmínky a existují pravidla pro všechny dimenze této politiky.

Jak uvádí Svoboda (2016, s. 26) kohezní politika je specifická tím, že nejde výhradně o soudržnost jako takovou, ale záleží také na způsobu, jak je větší koheze jednotlivých členských států Evropské unie dosahováno, přičemž je důležité si uvědomit, že na rozdíl od jiných politik na nejvyšší úrovni je politika soudržnosti založena na výdajích z veřejných fondů, což ji zásadně odlišuje od unijních politik vycházejících z regulatorního základu.

V širším kontextu je nutné zmínit, že politika soudržnosti reaguje na potřebu regionálního rozvoje. Ten pak vychází z potřeb obyvatelstva, které v daném regionu (nebo jinak definovaném teritoriu) žije a pracuje. Tyto potřeby lze uspokojovat na úrovni jedinců, kteří tak činí většinou sami a z vlastního rozhodnutí, ale také na úrovni vyšší, která zajišťuje příznivé podmínky pro život a ekonomický rozvoj budováním potřebné infrastruktury a podmínek, včetně příznivých podmínek z hlediska životního prostředí.

Jak se zmiňují Minařík, Borůvková a Vystrčil (2013, s. 11), praktické a ověřené zkušenosti ukazují na to, že rovnováha hospodářského (ekonomického), sociálního a environmentálního pilíře je pro úspěšnou budoucnost rozvoje regionu nutnou podmínkou. Tato teze souvisí s inherentní lidskou potřebou mít se dobře (respektive lépe). Historicky se vždy nejdříve rozvíjela území, která nabídla příchozím nejlepší podmínky pro život, ekonomickou činnost a v minulosti především také bezpečí.

Při zajištění příznivých obecných podmínek pro regionální rozvoj se postupně zvyšoval význam vyšších územně správních celků, respektive národních států. Jak zmiňují Blažek a Uhlíř (2020, s. 35), za předchůdce teorií regionálního rozvoje jsou považovány lokalizační teorie, které jsou typické neoklasickým založením a které si kladly za cíl nalézt faktory, které ovlivňují lokalizaci ekonomických aktivit a vysvětlení prostorového rozmístění ekonomiky. Mezi další teorie patří teorie exportní základny (D. North), teorie růstových pólů (F. Perroux, J. Bourdieu), teorie kumulativních příčin (G. Myrdal), teorie nerovnoměrného rozvoje (A. Hirschman), obecná teorie polarizovaného rozvoje (J. Friedmann), které jsou souhrnně označovány za model regionálního rozvoje na principu jádro – periferie (Balžek a Uhlíř, 2020, s. 65–91).

Všechny výše zmiňované teorie pak mají společného jmenovatele, který reflektuje snahu lidského pokolení hledat, rozvíjet a prosazovat takové změny, aby život lidí v území

byl snadnější, bohatší, příjemnější a kvalitnější (Minařík, Borůvková, Vystrčil, 2013, s. 12). Politika EU v oblasti regionálního rozvoje využívá dva základní principy, a to solidaritu a soudržnost. Zatímco solidarita odkazuje na nutnost bohatších částí Evropy, ale i jednotlivých států, podpořit méně rozvinuté oblasti a regiony, tak princip soudržnosti pak vychází z předpokladu, že vyrovnávání rozdílů (ekonomických, enviromentálních a sociálních), je v zájmu všech zúčastněných.

Jak uvádí Stejskal s Kovárníkem (2009, s. 36), politika regionálního rozvoje je v rámci Evropské unie prováděna na třech základních úrovních:

- **nadnárodní** – nejvyšší úroveň napříč členskými státy EU
- **národní** – tedy úroveň jednotlivých členských států EU, většinou na úrovni centrální vlády
- **regionální** – nejnižší úroveň, kde jsou realizována jednotlivá opatření.

Tomuto členění jednotlivých úrovní provádění politiky regionálního rozvoje pak odpovídají také základní principy, které jsou uplatňovány při financování jednotlivých projektů ze strukturálních fondů.

- **Solidarita** – vyspělejší členské státy přispívají do společného rozpočtu více a podporují tak méně rozvinuté členské státy EU
- **Subsidiarita** – jinými slovy plnění rozvojových cílů na co nejnižší možné úrovni
- **Koncentrace** – směřování prostředků do nejproblematictějších regionů s cílem dosáhnout maximalizace výsledného užitku
- **Partnerství** – spolupráce mezi aktéry na různých úrovních, kteří rozhodují o alokaci finančních prostředků
- **Programování** – tedy časová osa alokace finančních prostředků
- **Částečnosti** – EU poskytuje členským státům vždy jen určitou výši finančních prostředků na realizaci projektů, přičemž zbývající část musí zajistit jednotlivé členské státy
- **Monitorování a vyhodnocení** – proces sledování a vyhodnocování účelnosti vynaložení finančních prostředků

(zpracováno dle www.ec.europa.eu)

Regionální politika rozvoje je úzce spojena s regionální politikou jako takovou. Ta si na začátku devadesátých let prošla řadou změn, při kterých se tehdejší vlády zaměřily na řešení otázek a problémů, které byly přímým důsledkem společenských změn. Významnější roli začala regionální politika hrát až v druhé polovině devadesátých let vzhledem k zahájení příprav na přistoupení do Evropské unie. Nicméně první významný dokument byl přijatý už v roce 1992 – Usnesení Vlády ČR č. 759 „Zásady regionální politiky vlády ČR“ (Wokoun R. a kol., 2003, 195-207).

Mezi další významné milníky regionální politiky se řadí vstoupení „Dohody o přidružení České republiky k Evropské unii“ v platnost (1. února 1995) a zřízení Ministerstva pro místní rozvoj k 1. listopadu 1996. Realizace regionální politiky na základě usnesení Vlády ČR ale nepředstavovalo ideální stav, a tak zásadní změnu přineslo přijetí Zákona o podpoře regionálního rozvoje č. 248/2000 Sb. Vzhledem k zajištění naplnění jednoho ze základních principů, konkrétně principu subsidiarity, jsou neméně významné další dva zásadní legislativní akty, a to Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích a Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích.

Snaha jednotlivých vlád v ČR o zajištění regionální politiky a regionálního rozvoje v obecné rovině usilovala o reflektování aktuálních potřeb jednotlivých regionů s ohledem na priority jednotlivých finančních rámců a možností ekonomických, demografických a sociálních. Ve vztahu k čerpání strukturálních a investičních fondů proto Česká republika po vstupu do Evropské unie a přijetí Zákona č. 129/2000 Sb. o krajích používá standardizované územní členění dle klasifikace NUTS.

Tento systém klasifikace (oficiální název Nomenclature des Unites Territoriales Statistique, česky jednotná nomenklatura územních statistických jednotek) zavedla Komise Evropských společenství v 70. letech minulého století s cílem harmonizovat poskytování regionálních statistik. EUROSTAT (Evropský statistický úřad) poté na začátku nového milénia ve spolupráci s členskými státy EU vypracoval novou metodiku pro konstrukci klasifikace NUTS. Výsledkem bylo nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES)č. 1059/2003 ze dne 26. května 2003 o vytvoření společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS). Pro členské státy toto nařízení vstoupilo v platnost dnem 11. července 2003. V důsledku přistoupení České republiky k Evropské unii došlo nařízením

Rady (ES) č. 1888/2005 k doplnění územních statistických jednotek České republiky do tohoto systému. Další aktualizace systému proběhly v letech 2007, 2011, 2012 a 2020. Např. od 1. ledna 2008 byla zrušena úroveň NUTS 4 (okresy) a došlo ke změně kódů NUTS 3 u dvou krajů (Vysočina, Jihomoravský kraj). Od 1. srpna 2013 se název kraje „Vysočina“ změnil na „Kraj Vysočina“. S účinností od 1. ledna 2013 došlo ke změně názvu úrovně NUTS 2 a konečně s účinností od 1. ledna 2021 došlo na úrovních NUTS 0 a NUTS 1 ke změně názvu statistické jednotky „Česká republika“ na „Česko“. Jednotná klasifikace územních statistických jednotek pak má největší význam z hlediska úkolů spojených s čerpáním finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie (www.czso.cz).

Obr. 2 Rozdělení České republiky na úrovni NUTS 2

Zdroj: www.ec.europa.eu/eurostat

Obecně lze konstatovat, že regionální politika Evropské unie je pak zcela elementární reflexí principu solidarity, který je v rámci celého společenství uplatňován. Bohatší přispívají na rozvoj těch chudších. Základním pravidlem pak je, že EU podporuje takové

regiony, které nedosahují 75 % průměru úrovně HDP ve EU na osobu, respektive takové regiony, které čelí výrazným sociálním problémům nebo mají zásadním způsobem poničené životní prostředí (Machálek, Černý, Grohman, 2014, s. 29).

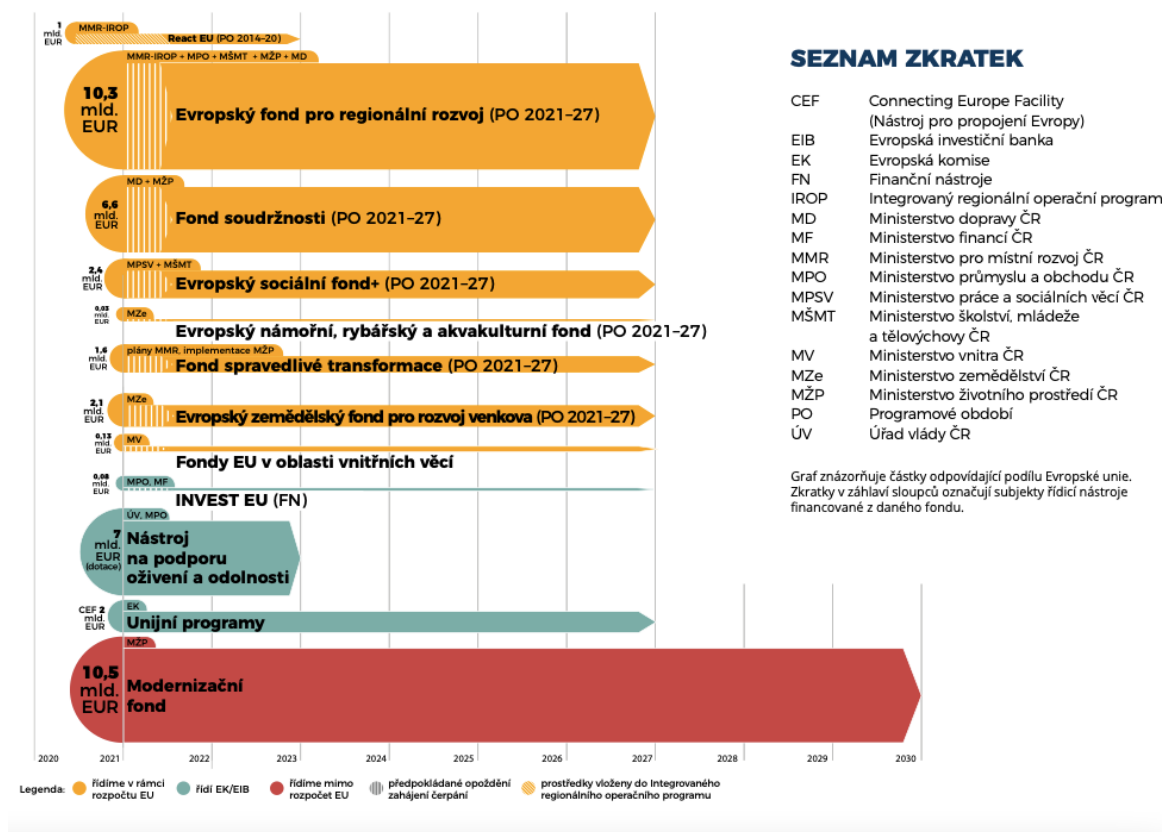
3.2 Strategické dokumenty

Aby bylo množné účinně implementovat jednotlivé programy a využívat finančních prostředků, které jsou k dispozici v rámci všech nástrojů regionálního rozvoje a strukturálních a investičních fondů, vznikají na úrovni České republiky takzvané strategické dokumenty.

Hlavním dokumentem, která umožňuje čerpání fondů a programů Evropské unie je Dohoda o partnerství. Ta pro aktuální programové období 2021–2027 byla schválena v květnu 2022 a ve své podstatě představuje dohodu Evropské komise a Vlády ČR na realizaci jednotlivých programů, alokaci zdrojů, způsobu řízení, včetně jasně definovaných cílů a priorit. I nadále platí, že z jednoho fondu je možné financovat více operačních programů. Operační program je prováděcím dokumentem s konkrétním tematickým zaměřením (např. doprava, vzdělávání atd.), cíle a priority. Naplňování cílů a priorit monitoruje řídicí orgán, tedy ministerstvo, do jehož gesce program spadá (www.mmr.cz).

Na nejvyšší úrovni se nachází dokument s názvem Strategický rámec ČR 2030 (<https://www.cr2030.cz/strategie/>). Tento strategický dokument je v gesci Ministerstva pro životní prostředí České republiky. Pro regionální rozvoj je pak zásadním dokumentem Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ (www.mmr.cz). Jak uvádí Ministerstvo životního prostředí, které má Strategii regionálního rozvoje ve své gesci, hlavním cílem SSR 21+ je *„identifikovat tematické oblasti, ve kterých je potřebný či žádoucí územně specifický přístup, a zároveň určit, jaké různé intervence by měly být realizovány v odlišných územích, což povede k posílení územní konkurenceschopnosti, ke snižování regionálních odlišností a nalézání řešení podporujících udržitelný rozvoj území.“* (www.mmr.cz).

Obr. 3 Přehled finančních zdrojů v období 2021–2027

Zdroj: www.mmr.cz

Mezi strategické dokumenty se vzhledem k epidemii onemocnění COVID-19 aktuálně zařadil také Národní plán obnovy, na jehož základě bude mít Česká republika možnost využít Nástroj pro oživení a odolnost (Evropská komise používá anglické označení Recovery and Resilience Facility).

Jedná se o součást nástroje NextGeneration EU, který má za cíl zmírnit hospodářské a sociální dopady způsobené epidemií koronaviru, zvýšit odolnost evropské ekonomiky i společnosti a připravit je na výzvy i příležitosti tzv. ekologické a digitální transformace. Pro účely využití tohoto nástroje vznikly tzv. národní plány obnovy. Český plán obsahuje reformy a investice, které mají Českou republiku přiblížit zelené a digitální budoucnosti. Z hlediska objemu finančních prostředků by ČR měla z Nástroje pro oživení a odolnosti získat až 7 miliard EUR. V porovnání se „standardními“ kohezními nástroji jsou podstatou samotné reformy, které by měly zajistit očekávané změny.

Národní plán obnovy se skládá z následujících pilířů a komponent:

1. Digitální transformace
2. Fyzická infrastruktura a zelená tranzice
3. Vzdělávání a trh práce
4. Instituce a regulace a podpora podnikání v reakci na COVID-19
5. Výzkum, vývoj a inovace
6. Zdraví a odolnost obyvatel

V souvislosti s národním plánem obnovy jistě stojí za zmínku vyjádření Ministra průmyslu a obchodu České republiky Ing. Jozefa Síkely, který v úvodním slově na oficiálních webových stránkách národního plánu obnovy říká: *„Pokud hovořím o plánování a cílech, tak toto je základ, na němž je čerpání z RRF postaveno. V tomto nástroji není důležité pouze „vyčerpat výdaje“, jak jsme tomu zvyklí ze strukturálních fondů, ale klíčové je dosažení výsledku, tj. splnění milníků a cílů“* (www.planobnovy.cz).

Výše uvedené prohlášení nezajímavým jedincům zřejmě nic podstatného neprozradí, ale z hlediska tématu této diplomové práce je zásadní, protože v něm jeden ze členů vlády České republiky implikuje, že u projektů realizovaných z prostředků strukturálních fondů není splnění milníků a cílů podstatné a nejde prakticky o nic jiného než vyčerpat finanční zdroje do programů přidělených. Je otázkou, zda je takovýto přístup vzorem efektivity a účelně vynaložených finančních prostředků a zda odpovídá principům a pravidlům uplatňovaným v oblasti finančních prostředků rozdělovaných v rámci kohezích fondů.

Česká republika má ucelený systém strategických dokumentů, kterými se řídí jak vládní orgány, tak další státní instituce v České republice. Tento systém je rozčleněn do tří úrovní:

Úroveň 1 – Zastřešující strategický dokument

Úroveň 2 – Strategický dokument

Úroveň 3 – Strategický prováděcí dokument

V současné době je na národním portálu strategických dokumentů v ČR uveden následující počet dokumentů na jednotlivých úrovních:

Úroveň 1–2 dokumenty

Úroveň 2–16 dokumentů

Úroveň 3–4 dokumenty

Strategické dokumenty uvedené na níže zmiňovaném portálu obsahují základní informace o jednotlivých dokumentech včetně informací o odpovědné instituci, datu schválení, době platnosti, usnesení vlády či jiné rozhodnutí, kterým byl dokument schválen, a především informace o relevanci příslušné strategie k politice soudržnosti jak historicky (období 2007–2013 a 2014–2020), tak aktuálně (2021+).

Obr. 4 Strategické dokumenty České republiky

Databáze strategií - Portál strategických dokumentů v ČR

ÚŘAD VLÁDY ČR

Strategické dokumenty

Strategická mapa
Úřadu vlády ČR

ÚŘAD VLÁDY ČR
[www stránky](http://www.stranky.cz)

Zastřešující strategický dokument

Dokument	Od	Do
Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+ (2020)	2021	--
Národní program reforem České republiky 2021	2021	2022

Dokumentů: 2

Strategický dokument

Dokument	Od	Do
Digitální Česko: Česko v digitální Evropě (2018)	2018	2030
Inovační strategie České republiky 2019-2030	2019	2030
Koncepte Informačního systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací 2021-2025	2021	2025
Koncepte politiky ČR v EU: Aktivní a srozumitelná ČR v jednotné Evropě (2015)	2015	--
Národní akční plán pro byznys a lidská práva 2017-2022	2017	2022
Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2015-2020 [akt. 2018]	2015	2020
Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (2012)	2012	2030
Národní strategie otevřeného přístupu k vědeckým informacím (2017)	2017	2020

Zdroj: Databáze strategií, www.databaze-strategie.cz

Národní program reforem České republiky 2021 (NPR ČR 2021) je pak z hlediska relevance k politice soudržnosti 2021+ hodnocení stupněm 3, tedy nejsilnější relevancí (www.databaze-strategie.cz).

3.3 Nástroje politiky soudržnosti

Zcela zásadní pro pochopení problematiky je proto připomenout si definici cíle ekonomické a sociální soudržnosti tak, jak je již v roce 1986, tedy dlouho před přistoupením České republiky do Evropské unie, definoval Jednotný evropský akt: „*snižování rozdílů mezi různými regiony a eliminace zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů*“ (www.eur-lex.europa.eu). Tato poněkud široká definice byla následně upřesněna v tzv. Lisabonské smlouvě, která soudržnost definuje jako „*hospodářskou, sociální a územní soudržnost*“ (www.eur-lex.europa.eu).

Evropská komise pak o politice soudržnosti hovoří jako o nástroji, který umožňuje realizaci velkého množství projektů (www.ec.europa.eu). K její realizaci jsou využívány Evropské strukturální a investiční fondy (v závorce česká/anglická zkratka názvu fondu):

- **Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR/ERFD)**
- **Evropský sociální fond plus (ESF+)**
- **Fond soudržnosti (FS/CF)**
- **Fond pro spravedlivou transformaci (FST/JTF)**
- **Fond solidarity Evropské unie (FSEU/EUSF)**
- **Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV/EAFRD)**
- **Evropský námořní a rybářský fond (ENRF/EMFF)**

Evropský fond pro regionální rozvoj

Hlavním cílem tohoto fondu je posílení sociální, ekonomické a územní koheze v rámci členských států Evropské unie prostřednictvím vyvažování disparit mezi jednotlivými regiony. V aktuálním programovacím období (tzn. 2021–2027) se zaměří na facilitaci investic, které povedou k vybudování chytřejší, zelenější, více vzájemně propojené a sociální Evropy, která bude především blíže svým vlastním občanům.

Tento fond financuje programy ve sdílené odpovědnosti mezi Evropskou komisí, národními a regionálními institucemi ve členských státech. Hlavní myšlenka spočívá v podpoře projektů zacílených na splnění jednotlivých tzv. „policy objectives“ (cíle politiky). Ty jsou definovány následujícím způsobem:

- PO 1: konkurenceschopnější a chytřejší Evropa;
- PO 2: zelenější a nízkouhlíkový přechod směrem k uhlíkově neutrální ekonomice a odolné Evropě.

Splnění těchto cílů se předpokládá za využití mechanismu, který je označován jako „tematická koncentrace“. Všechny členské státy, respektive jednotlivé regiony zapojené do čerpání prostředků z tohoto fondu, zaměří alespoň 30 % alokovaných prostředků na plnění cíle PO2 a zároveň:

- Více rozvinuté regiony nasměrují alespoň 85 % alokovaných prostředků na splnění cílů PO 1 a PO2;
- Přechodové regiony dedikují alespoň 40 % alokovaných prostředků na splnění cíle PO 1;
- Méně rozvinuté regiony pak aplikují alespoň 25 % alokovaných prostředků na splnění cíle PO 1.

V neposlední řadě se pracuje s předpokladem, že minimálně 8 % alokovaných prostředků bude členskými státy (regiony) využito na urbanistický rozvoj pomocí lokálních partnerství za využití různých nástrojů. Zároveň se předpokládá, že projekty financované z EFR se budou alespoň z 30 % podílet na splnění tzv. klimatických cílů (www.ec.europa.eu/regional_policy/cs/funding/erdf/).

Evropský sociální fond plus

Dříve Evropský sociální fond, dnes Evropský sociální fond plus, je hlavním nástrojem Evropské unie pro investice do lidského kapitálu a pro podporu implementace Evropského pilíře sociálních práv. Pro aktuální rozpočtové období je do fondu

alokováno 99,3 miliardy EUR což z něj dělá jeden z nejvýznamnějších fondů pro realizaci investic do oblasti zaměstnanosti, vzdělání a podpory dovedností včetně strukturálních reforem ve všech těchto oblastech.

ESF+ je zároveň jedním ze základních stavebních kamenů socio-ekonomické obnovy Evropské unie po pandemii koronaviru. Ta významným způsobem narušila pracovní návyky a zapojení pracovníků do pracovního trhu a podobným způsobem podrobila velké zkoušce vzdělávací systémy i zdravotnictví v jednotlivých členských státech EU a zároveň způsobila prohloubení nerovnoměrností mezi jednotlivými regiony a státy. V duchu kohezní politiky pak ESF+ bude i nadále podporovat ekonomickou, teritoriální a sociální kohezi prostřednictvím snižování nerovnoměrností mezi jednotlivými státy EU (www.ec.europa.eu).

Fond soudržnosti

Tento fond je určen pro takové členské státy Evropské unie, jejichž hrubý domácí důchod na obyvatele je menší než 90 % průměru v členských státech EU a jeho cílem je posílení sociální a územní soudržnosti. Podporuje investice v oblasti životního prostředí a tzv. panevropských sítí v oblasti dopravní infrastruktury (TEN-T).

V aktuálním programovém období 2021–2027 jsou z tohoto fondu oprávněny čerpat následující členské státy:

Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Řecko, Chorvatsko, Kypr, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko. (www.ec.europa.eu).

Fond pro spravedlivou transformaci

Jedná se o nový finanční nástroj politiky soudržnosti zaměřený na území, která se v důsledku přechodu ke klimatické neutralitě potýkají se závažnými sociálními a ekonomickými výzvami. Tento fond by měl podporovat implementaci Zelené dohody pro Evropu, která byla přijata s cílem zajistit klimatickou neutralitu EU do roku 2050.

Komise při tvorbě fondu kladla důraz na to, aby tento nástroj poskytl možnosti řešení problémů pro regiony a odvětví, které jsou transformací postiženy ze všeho nejvíce, nebo se takové postižení dá očekávat. Mechanismus se skládá ze tří základních pilířů:

- Fond pro spravedlivou transformaci
- Režim pro spravedlivou transformaci v rámci programu InvestEU
- Úvěrový nástroj pro veřejný sektor, který poskytla Evropská investiční banka s cílem uvolnit další investice do dotčených regionů.

Výše uvedené tři pilíře zároveň definují způsob financování, kdy fond bude poskytovat granty, režim pro spravedlivou transformaci v rámci InvestEU pak vytváří prostor pro zapojení soukromého kapitálu a veřejné financování by mělo najít oporu v produktech Evropské investiční banky.

Z hlediska rozpočtových a finančních pravidel bude míra spolufinancování projektů ze strany Evropské unie definována kategorií, do které daný region spadá. V případě méně rozvinutých regionů je maximální výše stanovena na 85 %, pro přechodové regiony 70 % a pro rozvinutější regiony je to 50 % (www.ec.europa.eu/info/funding).

Celkový rozpočet tohoto fondu pro období 2021–2027 činí 17,5 miliardy EUR (z toho 7,5 miliardy EUR z víceletého finančního rámce a 10 miliard EUR z nástroje na podporu oživení NextGenerationEU). Výhodou je, že členské státy mají možnost finanční prostředky z tohoto fondu doplnit finančními prostředky, které získají z Evropského fondu pro regionální rozvoj a z Evropského sociálního fondu plus (Kolodzejski, 2022).

Vedle těchto fondů podporuje Evropská unie projekty a další aktivity v rámci celé řady dalších programů a fondů. Lze mezi nimi nalézt např.:

Fond Solidarity Evropské unie

Tento fond lze využít v případě přírodních katastrof a mimořádných situací k finanční podpoře členských států, zemí jednajících o přistoupení k Unii, případně regionu.

Právní základ fondu vychází z článku 175 odst. 3 a článku 212 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), nařízení Rady (ES) č. 2012/2002 ze dne 11. listopadu 2002, kterým se zřizuje Fond solidarity Evropské unie, a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 661/2014 ze dne 15. května 2014, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 2012/2002 o zřízení Fondu solidarity Evropské unie.

Cílem je umožnit EU jako celku podpořit členské státy nebo země v jednání o přistoupení při řešení důsledků např. přírodních katastrof nebo při vážném ohrožení veřejného zdraví. Financování fondu není realizováno prostřednictvím rozpočtu Evropské unie a na doplnění veřejných výdajů postižených členských států lze uvolnit každý rok částku až 500 milionů EUR (v cenách roku 2011) a navíc nevyužité finanční prostředky z roku předchozího. Ty je možné využít na záchranná opatření (www.europarl.europa.eu/factsheets).

Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci (EGF)

Zdroj (www.mpsv.cz) tento fond nazývá Evropský globalizační fond (odtud zkratka EGF). Byl zřízen nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1927/2006 na dobu trvání víceletého finančního rámce od ledna 1. ledna 2007 do 31. prosince 2013.

Cílem bylo zajistit podporu zaměstnancům propouštěným v důsledku strukturálních změn spojených s procesem celosvětové globalizace (např. přesuny výrobních kapacit mimo země Evropské unie). Ve finančním období 2014–2020 byla maximální dostupná roční částka ve výši 150 milionů EUR s tím, že Evropská unie prostřednictvím EGF poskytovala až 60 % financování na projekty, které měly propouštěným zaměstnancům usnadnit hledání nového pracovního místa, případně usnadnit rozjezd vlastního podnikání. Nicméně podmínky využití fondu EGF jsou specifické z hlediska podmínek, tedy např. hromadné propouštění více než 500 zaměstnanců, případně masivní propouštění ve specifickém odvětví v několika sousedících regionech. Financování z EGF je administrováno a implementováno na vnitrostátní nebo regionální úrovni a doba trvání jednotlivých projektů je 2 roky (www.mpsv.cz/evropsky-globalizacni-fond-egf).

Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD)

Fond byl zřízen v roce 2014 a členské státy z něj čerpají finanční prostředky na pomoc nejohroženějším skupinám obyvatel (důchodci, samoživitelé, lidé bez domova). Primárně se jedná o pomoc materiální a ne finanční, tedy např. jídlo, oblečení, hygienické prostředky atd. Nosnou myšlenkou tohoto fondu je uspokojení základních potřeb tak, aby nejchudší osoby byly schopné dosáhnout na a využít dalších nástrojů pomoci v nouzi (sociální služby, rekvalifikace, sociální bydlení atd.) a dostat se z často bludného kruhu nekončících problémů.

Čerpání z fondu je realizováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR prostřednictvím **Operačního programu potravinové a materiální pomoci (OP PMP)**. Tento program má tři specifické cíle:

Specifický cíl 1 – Potravinová deprivace dětí a její snižování prostřednictvím bezúplatného školního stravování

Specifický cíl 2 a 3 – Potravinová a materiální deprivace osob a domácností bez domova a dalších osob ve vážné sociální nouzi (www.mpsv.cz/fond-evropske-pomoci-nejchudsim-osobam-fead)

Azylový, migrační a integrační fond (AMIF)

Tento fond má za cíl zajistit účinné řízení migračních toků, provádění, posilování a rozvoj společné azylové politiky, realizaci přistěhovalecké politiky v souladu s příslušným *acquis communautaire* (právní řád Evropské unie) a mezinárodní závazky Unie a členských států vyplývajícími z mezinárodních předpisů.

Pro období 2021–2027 je ve fondu alokováno 9,9 miliard EUR a vytyčené čtyři základní cíle:

- Posílit a rozvíjet všechny aspekty společného evropského azylového systému včetně jeho externí dimenze
- Podpořit legální migraci do členských států Evropské unie včetně zajištění integrace občanů třetích zemí
- Přispět k boji proti nelegální migraci včetně zajištění efektivní návratové a readmisní politiky do třetích států

- Posílit solidaritu a odpovědnost jednotlivých členských států Evropské unie, a zvláště pak těch, které jsou migrací ovlivněny nejvíce

Implementace fondu a projektů z něj financovaných probíhá sdíleně, přímo nebo nepřímo. Největší podíl finančních prostředků bude alokována na národní programy využívající principu sdíleného řízení (www.home-affairs.ec.europa.eu/funding).

Evropský fond pro strategické investice (EFSI)

Pod tímto názvem fond fungoval do roku 2021 a familiárně se mu také říkalo Junckerův plán. V podstatě šlo o iniciativu Evropské investiční banky a Evropské komise, které chtěly nastartovat a posílit evropskou ekonomiku pomocí zapojení privátních finančních fondů do strategických investičních projektů. Fond vznikl v roce 2015 Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1017/2015. EFSI je jedním z pilířů Investičního plánu pro Evropu. V současnosti fond nese označení Invest EU.

Poslední projekty v rámci fondu EFSI byly schváleny v prosinci 2020. Podle údajů Evropské investiční banky bylo v souvislosti s EFSI investováno celkem 540,3 miliardy EUR a z těchto investic by mělo těžit přibližně 1,5 milionu malých a středních podniků (www.eib.org).

V předchozím rozpočtovém období (2014–2020) došlo ke koordinaci politiky soudržnosti s dalšími politikami EU přispívajícími k regionálnímu rozvoji v obecné rovině. Byla přijata tzv. společná ustanovení (www.eur-lex.europa.eu) pro výše uvedené tři základní fondy plus Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova a Evropský námořní a rybářský fond, a všechny tyto fondy jsou nyní označovány jako evropské strukturální a investiční fondy (ESI).

V tomto ohledu je nutné zmínit, že pro aktuální finanční perspektivu vznikl ještě Fond pro spravedlivou transformaci (FST). Jedná se o jeden z prvků mechanismu, který si klade za cíl zajistit spravedlivou transformaci při přechodu ke klimatické neutralitě. V jeho rámci Evropská komise poskytne členským státům granty na území nejvíce postižená při ekologické transformaci (www.ec.europa.eu).

Jak uvádí Evropská komise, Fond pro spravedlivou transformaci je prvním pilířem mechanismu pro spravedlivou transformaci. Tento nástroj je klíčový a bude aplikován v rámci řízení evropské politiky soudržnosti s cílem snížit rozdíly mezi regiony EU a zajistit řešení strukturálních změn v Unii. Druhým pilířem tohoto mechanismu je zvláštní režim programu InvestEU. Ten umožní realizovat širší spektrum projektů především v oblasti energetické a dopravní infrastruktury. A konečně třetím pilířem mechanismu pro spravedlivou transformaci je nový úvěrový nástroj pro veřejný sektor poskytovaný a garantovaný Evropskou investiční bankou (EIB). Bude zaměřen výhradně na veřejné subjekty s cílem mobilizovat 25–30 miliard EUR veřejných investic (www.ec.europa.eu). Jak vyplývá z výše uvedeného, politika soudržnosti je realizována pomocí finanční podpory různým projektům, které jsou financovány prostřednictvím fondů ESI. Rozdělování prostředků mezi jednotlivé členské státy EU probíhá pomocí nařízení v rámci tzv. „finanční perspektivy“, což je de-facto sedmiletý rozpočet.

V rámci aktuální finanční perspektivy uzavřela Česká republika Smlouvu o partnerství s EU pro období 2021–2027, která umožní realizaci investic v rámci kohezní strategie v celkové hodnotě 21,4 miliard EUR.

Evropský fond pro regionální rozvoj vynaloží 3,4 miliardy EUR především v oblasti digitalizace, výzkumu, vývoje a zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků včetně podpory specializace a zvládnutí tranzice v různých odvětvích ekonomiky. Přibližně 6,5 miliardy EUR půjde na zvýšení podílu obnovitelných energetických zdrojů, respektive na přechod od používání fosilních zdrojů při výrobě elektřiny.

Fond soudržnosti poskytne celkem 4,1 miliardy EUR na změny v oblasti příměstské a městské veřejné dopravy včetně investic do budování infrastruktury pro bezemisní vozidla. A konečně, Evropský sociální fond plus připravil 4,4 miliardy EUR na sociální aspekty související s výše uvedenými projekty a investicemi včetně zajištění rovnoprávného přístupu na pracovní trh, ke vzdělání, integraci cizinců do společnosti, respektive zajištění sociálních a zdravotních služeb v postižených regionech (Evropské komise, www.ec.europa.eu).

V rámci Fondu pro spravedlivou transformaci (JTF) je připraveno 1,5 miliardy EUR na financování přechodu podniků na tzv. „nízkouhlíkovou ekonomiku“ s cílem zajistit

zachování pracovních míst a diverzifikaci ekonomiky v regionech, které budou nejvíce zasaženy odklonem od energetiky využívající fosilní paliva. Finanční prostředky z tohoto fondu se bezprostředně dotýkají regionu, který je předmětem této diplomové práce.

3.4 Efektivita politiky soudržnosti

Velké objemy finančních prostředků alokovaných jednotlivým členským státům Evropské unie samozřejmě nejsou zárukou naplnění principů soudržnosti, eliminace disparit a zajištění vysoké životní úrovně pro všechny obyvatele konkrétního členského státu, respektive regionu. Podle aktuálních údajů Ministerstva pro místní rozvoj má Česká republika na plnění priorit politiky soudržnosti v letech 2021–2027 alokováno celkem 21,1 miliardy EUR (www.dotaceeu.cz).

Obr. 5 Objem alokací na politiku soudržnosti v programovacím období 2021–2027

Zdroj: www.dotaceeu.eu

Otázkou pak zůstává, jaké konkrétní a praktické efekty jednotlivé cíle politiky soudržnosti ve skutečnosti přinesou. Evropská komise vydává pravidelné hodnotící zprávy, ve kterých hodnotí realizaci a plnění hlavních cílů. Vcelku logicky pak ve svých zprávách poukazuje především na úspěchy dosažené v této oblasti.

Nicméně, skutečné efekty a přínosy politiky soudržnosti jsou omezené, respektive je diskutabilní, do jaké míry tyto efekty lze připisovat politice soudržnosti. Tvrzení, že politika soudržnosti žádné pozitivní efekty nemá, by však bylo unáhlené (Svoboda, 2016, s. 39).

V případě některých cílů politiky soudržnosti, jako např. u cíle 3, „*Propojenější Evropa, propojenější*“ *Česko*, který zmiňuje efektivní mobilitu a rozšíření strategických dopravních sítí, je hodnocení efektivity v teoretické rovině snazší, protože lze některé z výsledků kvantifikovat (např. rozšíření/renovace železniční sítě, silniční infrastruktury, případně zajištění dopravní obslužnosti).

Oproti tomu cíl 5, „*Evropa bližší občanům, Česko bližší občanům*“, je do značné míry příklad „měkkého“ cíle, kdy měřit udržitelný rozvoj měst v České republice je otázka na samostatný výzkumný projekt. Jak zmiňují Minařík, Borůvková a Vystrčil (2013, s. 24), obecnost a existence nekonečného množství ukazatelů a vlivů a subjektivní charakter řady z nich neumožňuje stanovit zcela objektivní a zároveň univerzálně platný postup pro určení stavu kvality života v regionu a tím pádem hodnocení efektivity politiky soudržnosti.

K hodnocení efektivity politiky soudržnosti ale lze využít statistických dat a s pomocí odborných poznatků a postupů vyhledávat a komparovat parametry (ať už v podobě kompozitních indikátorů, indexů, deskriptorů), které pak následnou analýzou lze interpretovat alespoň v rámci konkrétního regionu nebo jinak definovaného segmentu. Z hlediska kvality života a životní úrovně by jistě bylo možné porovnávat pomocí kompozitních indikátorů jako např. index délky života, indexu životního standardu, popřípadě z regionální HDI (index lidského rozvoje).

Jak už bylo zmíněno, hlavním cílem politiky soudržnosti Evropské unie je snižování rozdílů v jednotlivých regionech a dosažení již zmiňované konvergence. Otázkou ale zůstává, jaké nerovnosti mají být odstraněny, v jakém rozsahu (úplně nebo jen částečně)

a v jakém časovém rámci, případně o kolik se má snížit míra nezaměstnanosti v rámci posilování sociální soudržnosti, respektive jak vyjádřit efektivnost v případě územní soudržnosti (Svoboda, 2016, s. 42).

Obecně lze konstatovat, že při implementaci politiky soudržnosti by mělo být cílem zajištění co největšího užitku pro čerpající členský stát. Nicméně pouhé vyčerpání alokovaných finančních prostředků z jednotlivých fondů v rámci operačních programů zárukou maximalizace užitku politiky soudržnosti není. Efektivitu této politiky ovlivňuje jak nastavení jednotlivých parametrů podpory, která je v rámci fondů a programů poskytována, tak kvalita zpracování žádostí o podporu a v neposlední řadě také administrace celého postupu. Je tedy na exekutivě jednotlivých členských států, aby vytvářela prostředí, které bude příznivé pro plnění cílů politiky soudržnosti, dosahování konvergence a integrace jednotlivých regionů.

4 Vlastní práce

Tato část diplomové práce navazuje na teoretický rámec a s pomocí dostupných zdrojů a jednotlivých metod práce rozpracovává problematiku implementace strukturálních a investičních fondů v regionu Severozápad včetně výzev, které s ní souvisejí. Tato část využívá všechny dostupné zdroje a data, které uvádí do konkrétních souvislostí.

4.1 Region Severozápad

Region soudržnosti Severozápad, přesněji územní jednotku systému NUTS na úrovni 2, tvoří dva vyšší územně samosprávné celky, a to Karlovarský kraj (region NUTS3) a Ústecký kraj (region NUTS3). Jak vyplývá ze samotného názvu regionu soudržnosti, geograficky je umístěn na severozápadě České republiky. Ze severní strany bezprostředně sousedí s Německem (www.kr-karlovarsky.cz).

Karlovarský kraj je na úrovni NUTS4 tvořen okresy Cheb, Karlovy Vary a Sokolov. Kromě hranice s Německem na východě sousedí s Ústeckým krajem a na jihu pak s krajem Plzeňským. V Karlovarském kraji je celkem 134 obcí, které se dále člení do 528 částí. Celková rozloha kraje je 3 310 km² a z celkové plochy České republiky tak zabírá pouze 4,2 % a je tak druhý nejmenší v ČR (www.csu.cz).

K 30. 6. 2022 v Karlovarském kraji žilo celkem 282 932 obyvatel. Podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 16–64 let pak k 31. 10. 2022 činil 4,02 %. (www.csu.cz)

Kraj je specifický velmi rozvinutým lázeňstvím, které má dlouhou tradici nejen v Karlových Varech, ale v dalších lázeňských městech Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Lázně Kynžvart a Jáchymov. Lázeňství využívá léčivé prameny bohaté na minerální látky. Tradiční lázeňství pak na sebe váže řadu dalších produktů, které jsou známe především ve spojení s Karlovými Vary, ať už se jedná o lázeňské oplatky, bylinný likér Becherovka, ale také velmi oblíbené skleněné umělecké produkty ze skláren Moser. Mezi další významný

produkt Karlovarského kraje patří porcelán (Thun v Nové Roli). V neposlední řadě je nutné zmínit kulturní význam Karlových Varů, které jsou celosvětově proslulé především díky Mezinárodnímu filmovému festivalu (www.kr-karlovarsky.cz).

Z geografického hlediska Karlovarský kraj leží v tzv. Krušnohorské soustavě a skládá se z Krušných hor, Smrčín, Chebské pánve, Sokolovské pánve, Doupovských hor a Karlovarské vrchoviny. Celkem 43,1 % plochy kraje je pokryto lesy. Krajem protéká od západu k východu řeka Ohře. Nejvyšším vrcholem kraje je Klínovec (1 244 m n. m.). Z hlediska podnebných podmínek se jedná o mírně teplou oblast s chladnou oblastí na hřebenech Krušných hor.

Ústecký kraj je na úrovni NUTS4 tvořen okresy Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem. V Ústeckém kraji je celkem 354 obcí, z toho 59 má státu města. Na východě sousedí s krajem Libereckým, na jihovýchodě s krajem Středočeským, na jihu má krátkou hranici s krajem Plzeňským a na jihozápadě přiléhá ke kraji Karlovarskému. Celková rozloha kraje činí 5 339 km², což představuje 6,8 % rozlohy České republiky (www.kr-ustecky.cz).

K 30. 6. 2022 žilo v Ústeckém kraji celkem 797 467 obyvatel. Podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 16–64 let pak k 31. 10. 2022 činil 5,28 %.

Tradičně průmyslový kraj byl historicky tradičně osídlen především Němci a před vypuknutím druhé světové války došlo k odtržení tohoto území od zbytku Československa (Sudety). Po skončení války došlo k vysídlení německého obyvatelstva a dosídlení kraje Čechy, Slováky, volyňskými Čechy, Romy a Maďary. V rozmezí 60. – 80. let došlo k výraznému a systematickému poškození krajinného rázu kraje v důsledku intenzivní těžby uhlí. Po změně režimu v roce 1989 následně došlo k útlumu těžby, ale také těžkého průmyslu.

Z geografického hlediska je kraj z větší části tvořen hřebenem Krušných hor. Paradoxem je, že nejvyšší bod Ústeckého kraje se nachází na jihovýchodním svahu hory Klínovec, ale ten má svůj vrchol ve výšce 1 244 m n.m. už v Karlovarském kraji. Na severu kraje se nachází oblast Labské pískovce, která je typická skalními městy, soutěskami

a věžemi. Ve vnitrozemí kraje se nachází České středohoří (nejvyšší vrchol Milešovka, 837 m n.m.). Krajem protéká řeka Labe, do které se vlévají řeky Ohře, Ploučnice a Bílina. Turisticky nejznámější částí Ústeckého kraje je Národní park České Švýcarsko.

4.2 Vývoj regionu

Z hlediska historického vývoje obou krajů se tato podkapitola pro účely této diplomové práce zaměřuje pouze na období počínající vznikem samostatného Československa až do současnosti. Je to především z důvodu obsáhnutí specifického charakteru skladby obyvatelstva těchto dvou regionů.

Karlovarský kraj v minulosti těžil především z lázeňství, jak už bylo uvedeno dříve. V období první republiky byly Karlovy Vary vyhlášeným místem, kam se sjížděli hosté nejen z tehdejšího Československa, ale také z ostatních evropských zemí. Mezi časté lázeňské hosty patřil také první československý prezident, který ve městě do roku 1933 pobýval celkem osmkrát (www.karlovyvary.cz).

Německy mluvící obyvatelstvo ovlivňovalo dnešní karlovarský kraj po dlouhá léta a jeho vliv je patrný do dnešních dnů. Německá kultura se projevuje ve velmi specifické architektuře, krajinném rázu, ale také v sídelní struktuře. V Karlovarském kraji dodnes žije nejvyšší počet obyvatel, které se hlásí k německé národnosti. Jak uvádí Kreisslová a Jaroš (2017), tento region je jediný v České republice, jehož celé území spadalo do Sudet, které byly v roce 1938 připojeny k Německé říši.

Po skončení druhé světové války a následném odsunu německého obyvatelstva byl Karlovarský kraj tzv. dosídlen z rozhodnutí vlády a došlo k přerušení přirozeného vývoje regionu. Ten byl ještě umocněn po převzetí moci Komunistickou stranou Československa po únorovém puči v roce 1948, kdy znárodněné soukromé podniky sice pokračovaly v provozu a výrobě, ale v rámci plánovaného národního hospodářství. Nutno ovšem podotknout, že jak porcelánka v Nové Roli, tak karlovarské sklárny Moser byly pro komunistický režim výrazným zdrojem devizových příjmů vzhledem k zájmu o jejich produkty v zahraničí.

Období komunistického režimu zanechalo v Karlovarském kraji také své stopy při těžbě nerostných surovin. V nedalekém Jáchymově se těžila kvalitní uranová ruda, kterou bez ochranných pracovních pomůcek dolovali političtí vězni, kteří zde nahradili německé válečné zajatce. Jáchymovský důl byl součástí trestaneckých pracovních táborů, které vznikaly od jara 1948 na Jáchymovsku, Horním Slavkovsku a Příbramsku a jimiž mezi lety 1949 až 1961 prošlo na 60 až 70 tisíc vězňů. Nelidské podmínky výkonu práce jich nepřežilo asi 4 500 (www.czech-tv.cz).

Po změně režimu v roce 1989 zaznamenal Karlovarský kraj rozmach především v tradičním lázeňství. Návrat majetku do soukromých rukou vedl k ekonomickému oživení. Kraj postupně lákal nejen lázeňské hosty, ale také turisty a milovníky kultury. Světoznámý filmový festival proměňuje Karlovy Vary jednou za rok na kosmopolitní centrum umění s významným ekonomickým přínosem pro celý region.

Druhá část regionu soudržnosti Severozápad, Ústecký kraj, těží především z řek Labe a Ohře, které jím protékají a v období přibližně kolem změny letopočtu se na nich usadily keltské a germánské kmeny. V osmnáctém století celý kraj zasáhly četné vojenské konflikty mezi rakouskou a pruskou armádou. Podobně jako v Karlovarském kraji i tady bylo tradičně silné německé obyvatelstvo, a tak byl kraj od konce 19. století a před druhou světovou válkou oddělen od vnitrozemí a přičleněn k Německu (www.kr-ustecky.cz).

Po skončení druhé světové války došlo stejně jako v Karlovarském kraji jak k vysídlení německého obyvatelstva, tak k několika masakrům (např. tzv. Ústecký masakr). Místo vysídlených Němců přišli Češi, Slováci, volynští Čechové a Romové, nicméně úplného osídlení kraje se nepodařilo dosáhnout, řada tradičních obcí a měst s historickou tradicí zanikla také v důsledku důlní a průmyslové činnosti. Klíčová byla také skutečnost, že Ústecký kraj byl považován za místo nejméně atraktivní k životu. To, společně s absencí kulturních vazeb a ambivalentnímu vztahu nových osídlenců ke kraji, vedlo k rozsáhlé devastaci území (www.kr-ustecky.cz).

Ke kulminaci degradace životního prostoru v Ústeckém kraji došlo po roce 1968, kdy oficiální migrační politika Československa do regionu přesídlovala Romy z východního Slovenska, aby v osmdesátých letech komunistické orgány bránily Romů z této části

republiky do jiných částí tím, že jim do cesty kladly administrativní překážky. Po změně režimu v roce 1989 došlo na hospodářskou a sociální transformaci kraje. Ta však probíhala bez komplexního a systematického působení rozhodujících subjektů v kraji, což byl přímý důsledek zrušení Krajského národního výboru v Ústí nad Labem a opožděnému vzniku vyšších územně-správních celků, tedy krajů tak, jak je známe dnes. Problematická byla např. restrukturalizace bývalých velkých státních průmyslových podniků, ekologická zátěž z důlní činnosti a významná redukce objemu zemědělské výroby. Ekonomickou transformaci provázely problémy sociální, jako např. vysoká nezaměstnanost, sociálně vyloučené lokality (Ústí nad Labem, Most apod.), kriminalita, prostituce atd. (www.kr-ustecky.cz).

Po reformě systému státní správy a samosprávy, která vstoupila v platnost dne 1. ledna 2001 a která zavedla 14 samosprávných krajů, navázal Ústecký kraj na tradici průmyslové a zemědělské výroby. Díky kvalitní dopravní infrastruktuře se kraj zaměřil na zatraktivnění regionu pro nové investory s šetrnými formami výroby a dalšími činnostmi, které byly protivahou tradičního chemického a strojírenského průmyslu. Útlum těžební činnosti se promítl do zlepšení kvality ovzduší, přinesl zajímavé projekty (např. jezero Milada u Mostu) a výrazným způsobem zatraktivnil kraj pro cestovní ruch. Turisticky atraktivní místa kraje lze rozdělit podle jeho přirozených center, tedy Litoměřicko, které je známé jako zahrada Čech – hora Říp, České středohoří (nejvyšší vrchol Milešovka 837 m n.m.), královské město Litoměřice, Terezín s Malou pevností a Židovským a Národním hřbitovem nebo Roudnice nad Labem, letní sídlo pražských arcibiskupů.

Opravdovým rájem pro turisty je Děčínsko, které nadšencům pro pobyt v přírodě nabízí Labské pískovce, Národní park České Švýcarsko nebo Lužické hory. Kromě řady zámků a hradů stojí za návštěvu také Hřensko a soutěsky říčky Kamenice. Ústecko zahrnuje dvě chráněné krajinné oblasti – České středohoří a Krušné hory. Za zmínku také stojí nová architektura přímo v Ústí nad Labem v podobě Mariánského mostu. Teplicko je z hlediska cestovního ruchu zajímavé rozvinutým lázeňstvím s dlouhou tradicí (Teplice, Bílina a Dubí). Za zmínku stojí vrch Komáří vížka (807 m n.m.), na který vede nejdelší visutá sedačková lanovka bez mezistanice v Evropě (do provozu uvedena v roce 1952).

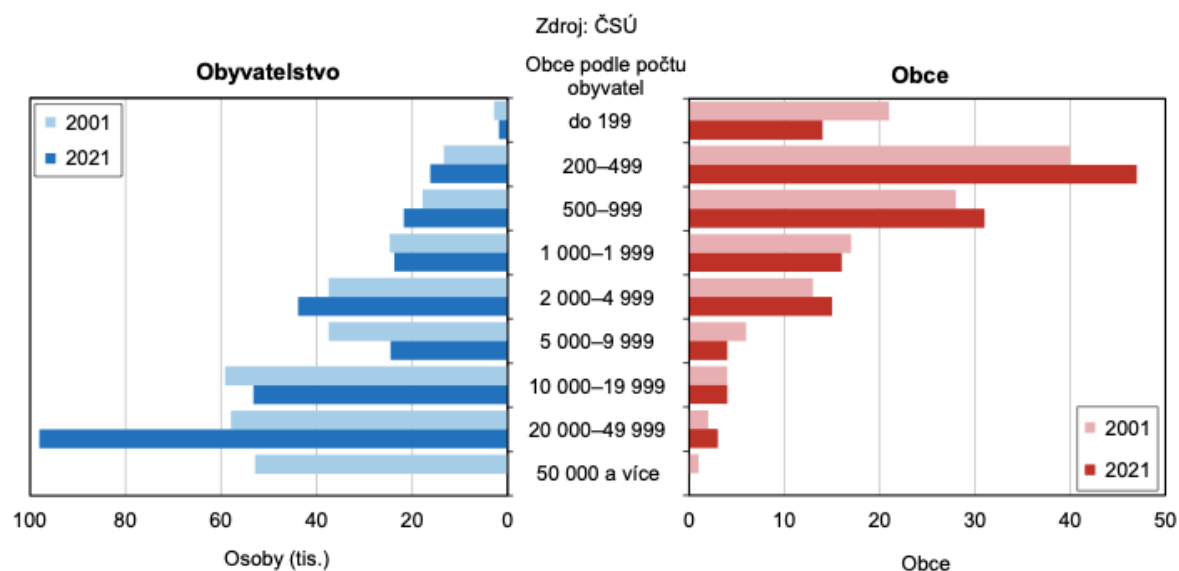
Lounsko je proslulé jako chmelnice České republiky. Chmel se tu pěstuje už více než 700 let a světově proslulá je zejména místní odrůda „žatecký červeňák“. Symbolem přerodu

regionu v moderní turisticky atraktivní destinaci je Chrám chmele a piva v centru Žatce stejně jako vyhlášené chmelařské muzeum. Mostecko dlouho trpělo ekologickou zátěží po povrchové těžbě uhlí. Nicméně díky postupnému útlumu těžby a revitalizaci vytěžených lomů dochází k opětovnému návratu přírody do krajiny. Bývalé jámy jsou využívány k budování různých rekreačních a sportovních areálů (hipodrom, závodní okruh Most, vinice atd.). Chomutovsko doplňuje rozmanitou nabídku kraje o proslulé Kamencové jezero, vodní nádrž Nechanice nebo minerální pramen Eugenie v Klášterci nad Ohří.

4.2.1 Demografie

Karlovarský kraj má celkovou rozlohu 3 310 km² a je tak druhý nejmenší kraj České republiky. K 31. 12. 2021 měl kraj celkem 283 210 obyvatel. Z toho bylo 139 826 mužů a 143 384 žen. Hustota obyvatelstva v kraji dosahuje 85,6 na km² oproti republikovému průměru 133,3 osob na km² a řadí se tak k regionům s nejnižší hustotou zalidnění (www.czso.cz).

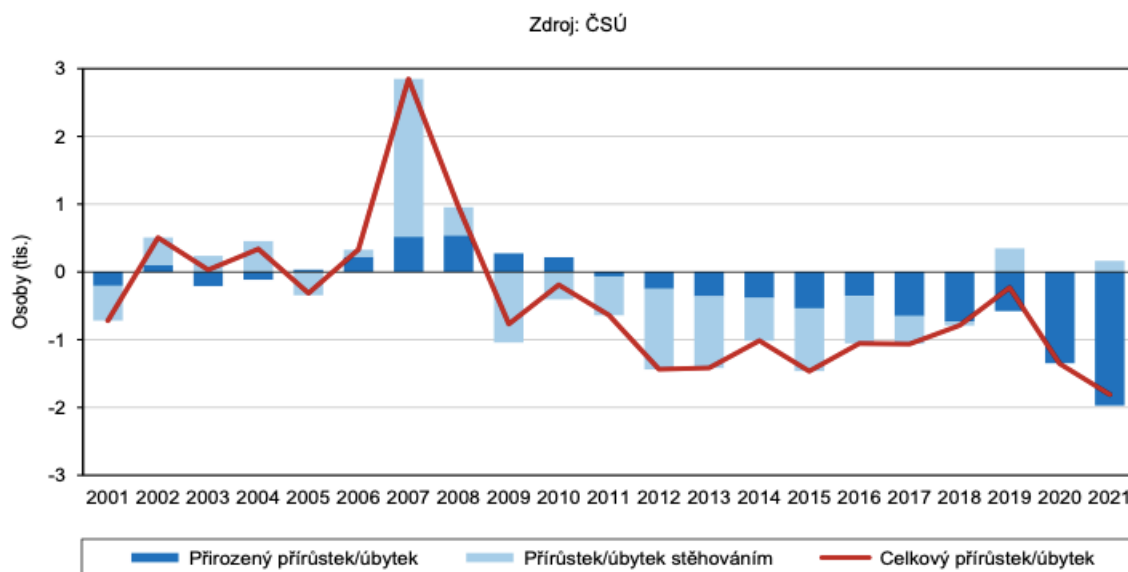
Graf 1 Sídlní struktura Karlovarského kraje v letech 2001 a 2021 (stav k 31.12.2022)

Zdroj: www.czso.cz

K 31. 12. 2021 se Karlovarský kraj skládal ze 3 okresů – Cheb, Karlovy Vary a Sokolov. V kraji je celkem 134 obcí, z toho jich je 7 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 14 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (www.czso.cz).

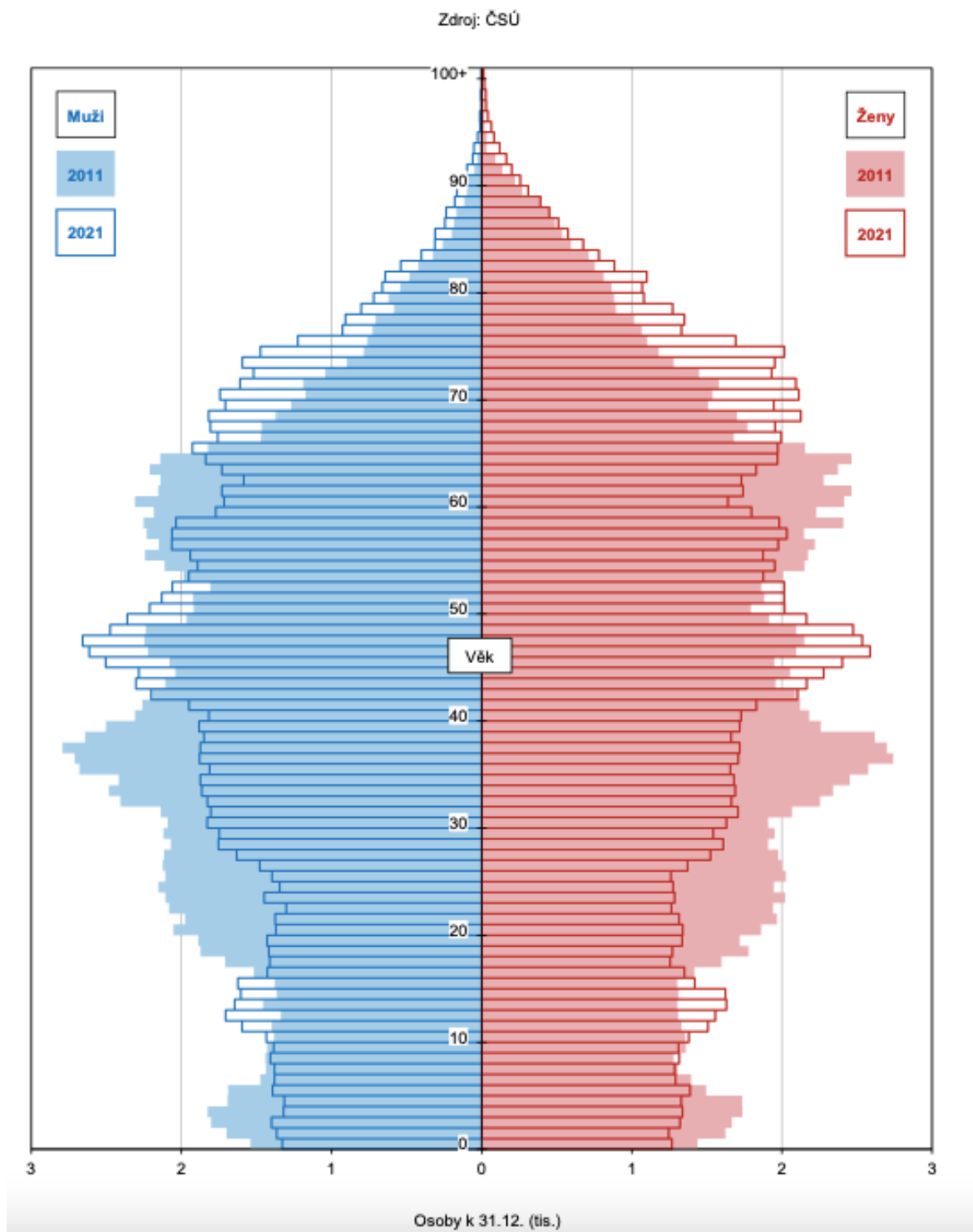
Graf 2 Pohyb obyvatel v Karlovarském kraji

Jak je patrné z grafu výše, jedním z největších problémů Karlovarského kraje je od roku 2009 každoroční úbytek obyvatel. Za povšimnutí stojí především masivní úbytek obyvatel v letech 2012–2015 v důsledku přirozeného úbytku stěhováním, zatímco skokový nárůst přirozeného úbytku v letech 2020 a 2021 může být důsledkem následků pandemie COVID-19, ale zároveň také důsledkem poměrně vysokého počtu obyvatel regionu, kteří jsou ve věkové skupině 70+. (Viz graf na další straně.)

Z demografického hlediska je také podstatná věková skladba obyvatelstva v kraji. Jak je patrné z grafu níže, dochází ke stárnutí populace především v důsledku stárnutí nejsilnějších ročníků z období tzv. „Husákových dětí“, které v současnosti buď dosáhly hranice 50 let věku nebo se k ní blíží a překonají ji v horizontu několika dalších let. Tato početná věková skupina bude představovat zásadní problém z hlediska potřeby především v oblasti poskytování sociálních služeb a zdravotnictví. Pro region pak může znamenat důchodový věk této skupiny zásadní problém s dostupností pracovní síly za předpokladu, že v demografickém vývoji nenastane zásadní zlom, který by zajistil obnovu fondu pracovních sil. To by ovšem předpokládalo výrazný růst porodnosti v následujících pěti letech, což vzhledem k obecnému vývoji není zrovna pravděpodobné.

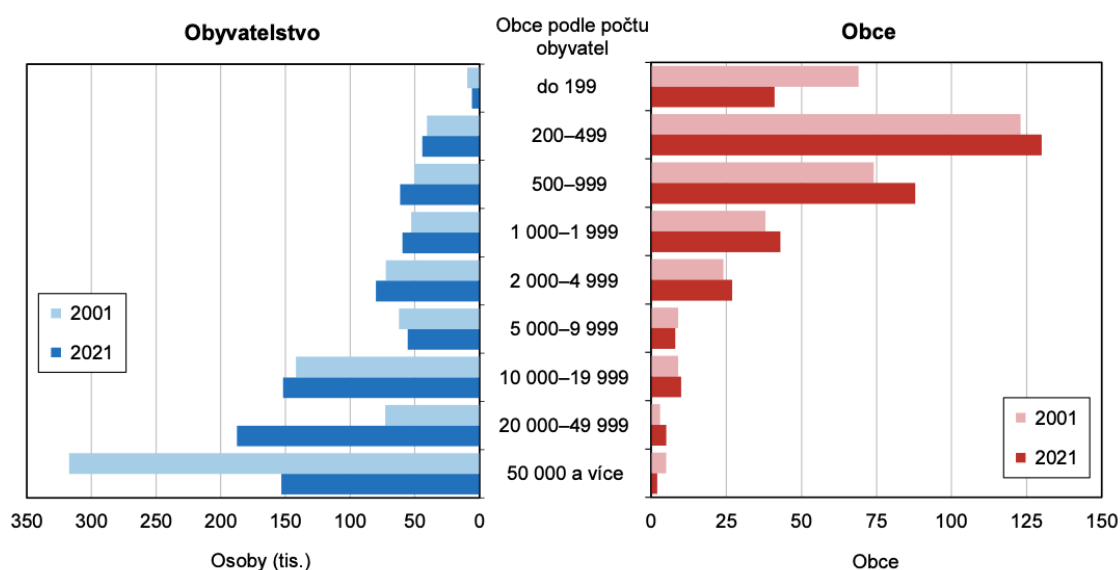
Graf 3 Věkové složení obyvatel Karlovarského kraje v letech 2011 a 2021

Zdroj: www.czso.cz

Ústecký kraj má celkovou rozlohu 533 866 hektarů a je tak sedmý největší kraj České republiky. K 31. 12. 2021 měl kraj celkem 798 898 obyvatel, tedy 7,6 % populace ČR. Z toho bylo 394 781 mužů a 404 117 žen. Kraj se vyznačuje vyšší hustotou obyvatelstva 149,6 osob na km² oproti republikovému průměru 133,3 osob na km² (www.czso.cz).

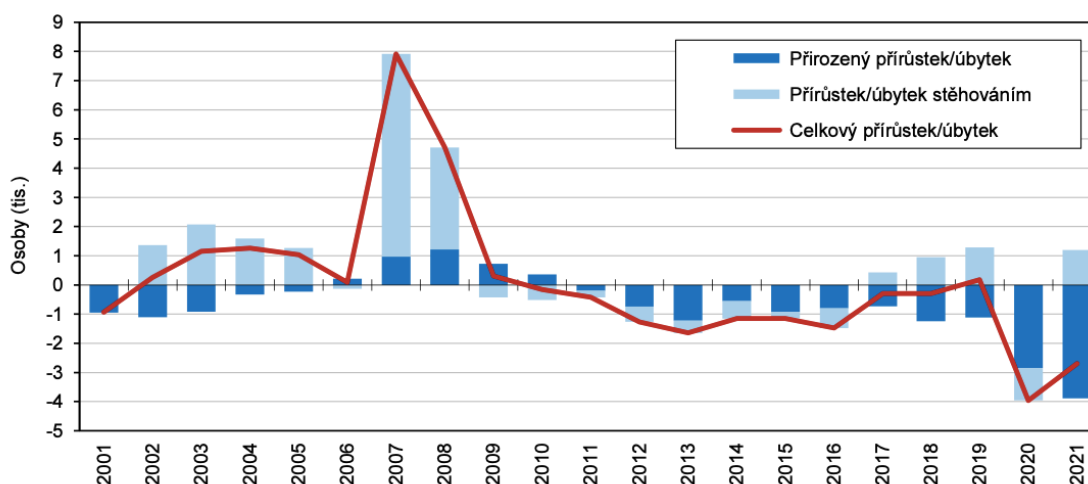
Graf 4 Sídlní struktura Ústeckého kraje v letech 2001–2021 (stav k 31.12.2022)

Zdroj: www.czso.cz

K 31. 12. 2021 se kraj skládal ze 7 okresů, 16 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 30 správních obvodů s obcí s pověřeným obecním úřadem a celkem 354 obcí. Na území kraje se dále nacházelo 59 měst, z toho 5 statutárních a 11 městysů (www.czso.cz).

Graf 5 Pohyb obyvatel v Ústeckém kraji

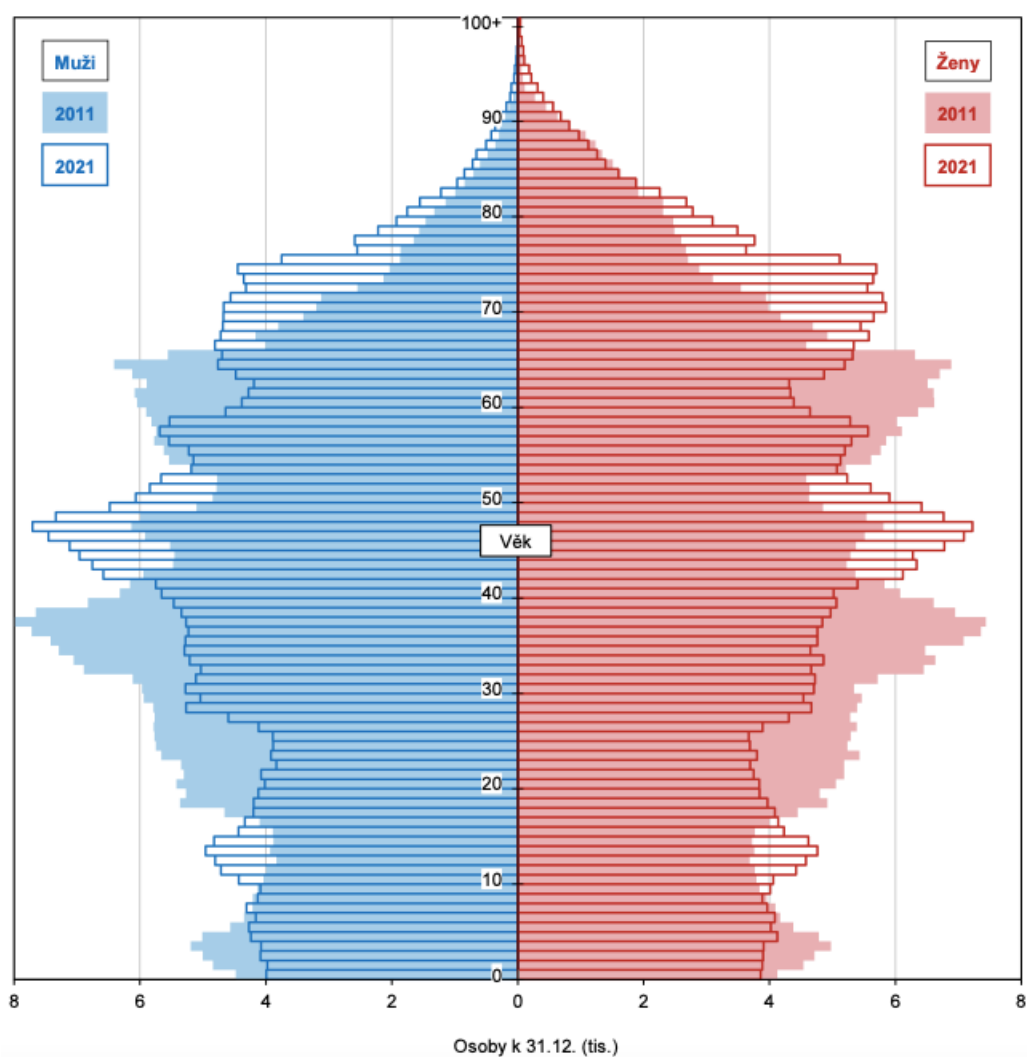

Zdroj: www.czso.cz

Na grafu 5 Pohyb obyvatel v Ústeckém kraji můžeme sledovat podobný trend, jako v případě Karlovarského kraje s výrazným nárůstem přírozeného úbytku v letech 2020 a 2021, kdy Ústecký kraj na rozdíl od sousedního Karlovarského kraje, zaznamenal v roce 2021 poměrně výrazný přírůstek stěhováním.

Z hlediska věkové struktury obyvatelstva Ústeckého kraje je situace velmi podobná kraji Karlovarskému, kdy největší počet obyvatel je ve skupině jedinců narozených v sedmdesátých letech minulého století. Podobně jako v případě sousedního Karlovarského kraje by nepříznivý demografický vývoj musela zvrátit výrazně zvýšená porodnost v následujících cca 5–10 letech, ale vzhledem k aktuální situaci a celkovému demografickému vývoji České republiky je takové očekávání v rovině spekulací a pouhých dohadů.

Graf 6 Věkové složení obyvatel Ústeckého kraje v letech 2011 a 2021)

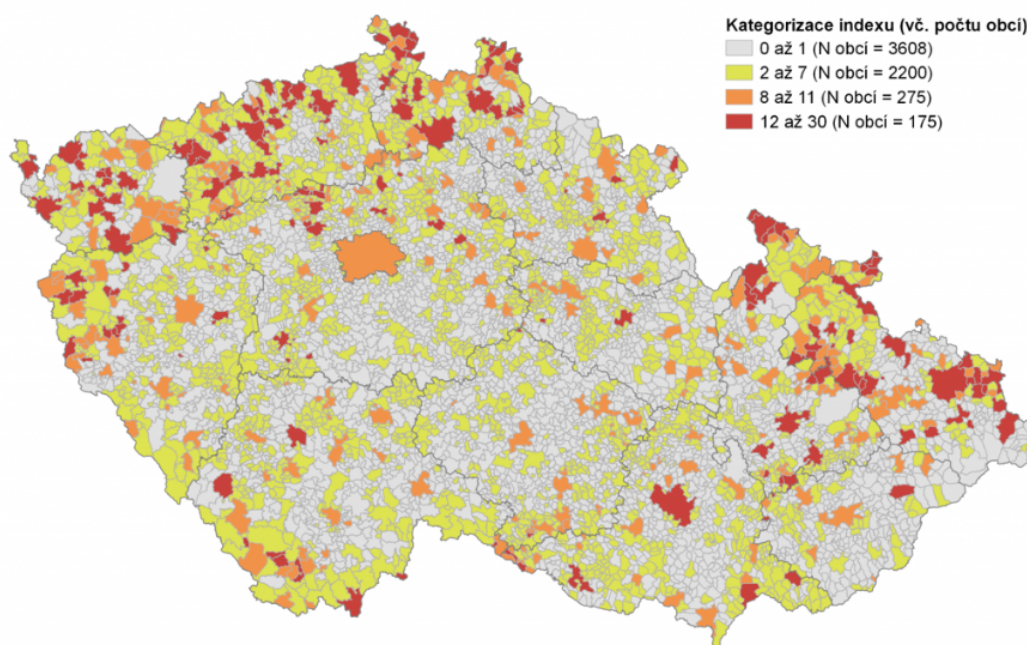

Zdroj: www.czso.cz

4.2.2 Sociální sféra

Region soudržnosti Severozápad je z hlediska České republiky nejproblematictější co do otázek v sociální oblasti. Agentura pro sociální začleňování ve svém speciálním nástroji Index sociálního vyloučení (www.socialni-zaclenovani.cz) používá škálu 0–30 bodů, kde 0 znamená nepřítomnost, případně jen marginální sociální vyloučení, zatímco hodnota 30 pak identifikuje lokality nejvíce zatíženou problematikou sociálního vyloučení. Pro účely níže vyobrazené mapy využívá Index sociálního vyloučení základní úroveň obcí.

Obr. 6 Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2021

Zdroj: www.socialni-zaclenovani.cz

V Indexu sociálního vyloučení pracuje Agentura s daty z Ministerstva práce a sociálních věcí (příjemci příspěvku na živobytí, příjemci příspěvku na bydlení), s údaji Exekutorské komory ČR (osoby v exekuci), daty Úřadu Práce ČR (dlouhodobě nezaměstnané osoby) a v neposlední řadě také s údaji Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (předčasné odchody ze systému vzdělávání – běžné třídy).

Sociálně vyloučené lokality na sebe vážou další problémy. V rámci regionu soudržnosti Severozápad nalezneme v rámci Ústeckého kraje hned tři okresy, které mají podle dat z Exekutorské komory ČR největší podíl osob v exekuci. Jedná se konkrétně o následující okresy:

- Most
- Ústí nad Labem
- Chomutov

Tabulka 1 Počet exekucí, povinných a podíl osob v exekuci k 30. 9. 2022

Kraj	Počet exekucí	Počet povinných osob	Podíl osob v exekuci
Ústecký	647 096	95 288	11,61 %
Karlovarský	186 951	31 799	10,78 %

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím www.statistiky.ekcr.info

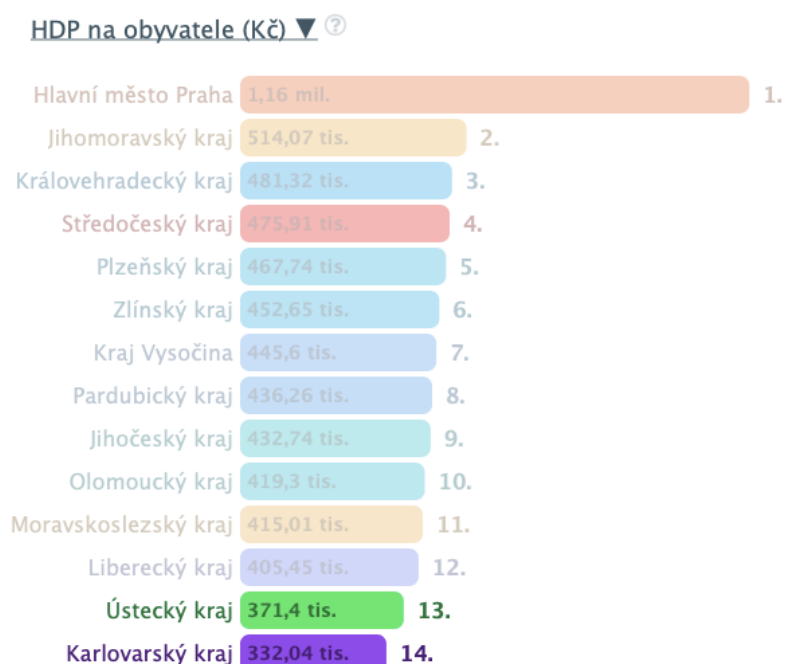
Vzhledem k demografickému profilu regionu soudržnosti je v sociální sféře významné poskytování sociálních služeb především seniorům. Podle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se za sociální službu považuje činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a oporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálních vyloučení. V Ústeckém kraji je celkem 164 zařízení, které služby tomuto specifickému okruhu obyvatel poskytují. Patří mezi ně např. domovy pro seniory, odlehčovací služby, pečovatelské služby, denní stacionáře atd. (www.socialnisluzby.kr-ustecky.cz). V Karlovarském kraji pak dle stejného zákona provozováno celkem 57 zařízení (www.netkatalog.cz).

4.3 Analytická část

Jak už bylo uvedeno v předchozích kapitolách, historický vývoj regionu soudržnosti Severozápad, potažmo vývoj dvou vyšších územně správních celků, ze kterých se skládá, do značné míry ovlivňuje aktuální situaci. Zařazení regionu do kategorie strukturálně postižených pak jen ilustruje poměrně neutěšenou situaci. Pro lepší představu o míře strukturálního postižení a problémech, které region sužují, následuje výčet vybraných ukazatelů, které v porovnání s celou Českou republikou jasně identifikují nejpálčivější problémy.

Na principiální selhání nejenom kohezní, ale také regionální politiky, poukazuje hned první ukazatel, hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele. Údaje uvedené v grafu jsou k 31. prosinci 2020 a je z nich patrné, že z hlediska porovnání je situace v regionu Severozápad opravdu špatná a lze hovořit o koncentrovaném úpadku.

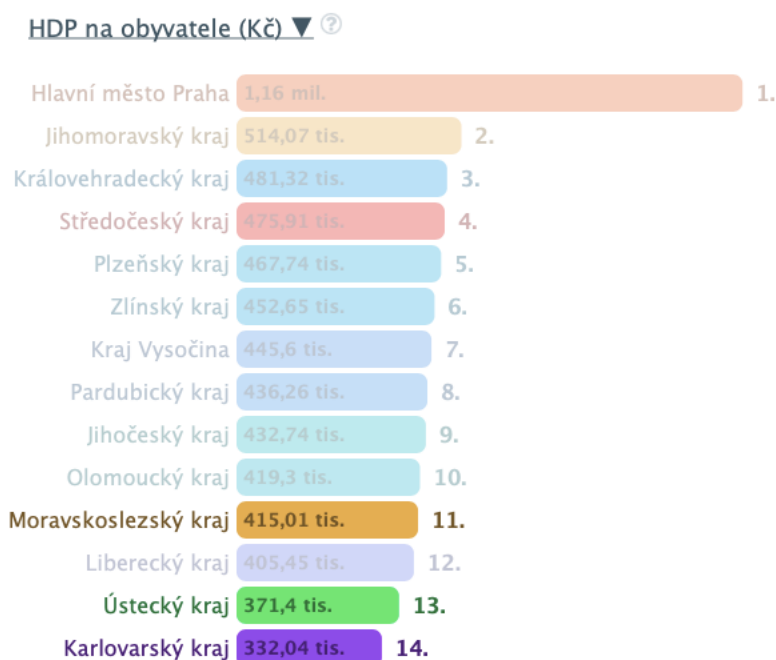
Graf 7 Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele k 31. 12. 2020

Zdroj: www.czso.cz

Pro lepší vypovídací hodnotu je v následujícím grafu pro porovnání zvýrazněn třetí strukturálně postižený region v České republice. Při přímém srovnání je patrné, že i když se jedná o strukturálně postižený region, situace je v něm z hlediska regionálního rozvoje a uplatňování politiky soudržnosti lepší než v regionu Severozápad.

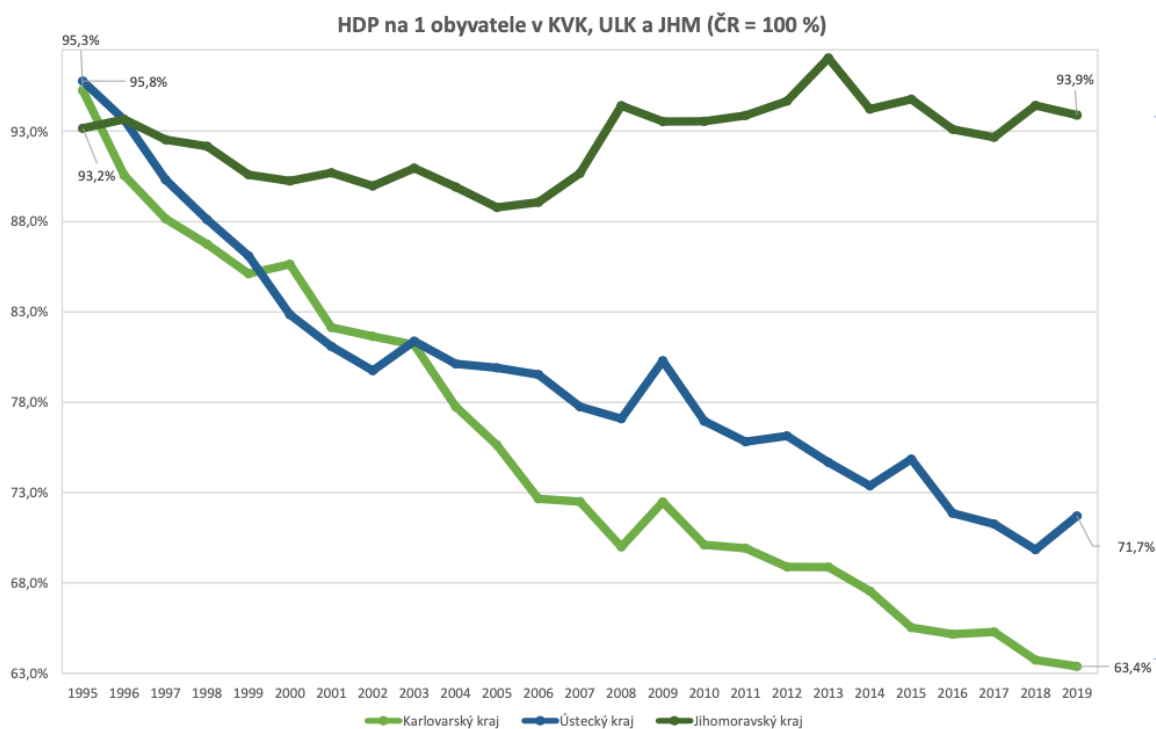
Graf 8 Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele ve strukturálně postižených regionech

Zdroj: www.czso.cz

Ještě výraznější rozdíl při hodnocení jednotlivých regionů soudržnosti pomocí ukazatele Hrubý domácí produkt vynikne v přímém srovnání Jihomoravského kraje a krajů Karlovarského a Ústeckého. Pouhým okem je z níže uvedeného grafu patrné, že v časové řadě od roku 1995 dochází k zásadnímu rozevírání „nůžek“ především mezi Karlovarským krajem a Jihomoravským krajem, kdy Ústecký kraj ve srovnání těsně následuje.

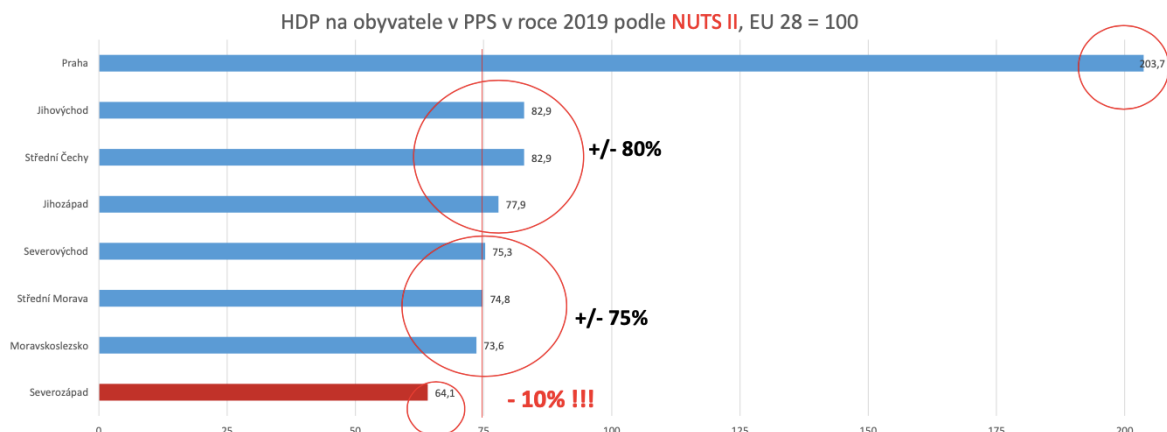
Graf 9 Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele v KVK, ULK a JHM s ČR = 100 %

Zdroj: Vlastní zpracování, data www.csu.cz

Při přímém porovnání hrubého domácího produktu přepočteného na jednoho obyvatele z dat dostupných ke konci roku 2019 jednotlivých na úrovni jednotlivých regionů soudržnosti v České republice pak níže uvedený graf vykazuje zajímavou skutečnost. Zatímco Praha dosahuje v tomto ukazateli trojnásobku průměru 75 % Evropské unie, tak regiony Jihovýchod, Střední Čechy a Jihozápad se pohybují lehce nad průměrem EU, tzn. kolem 80 %, regiony Severovýchod, Střední Morava a Moravskoslezsko oscilují na 75 % průměru EU, ale Severozápad dosahoval pouze 64,1 % úrovně, což je o 10 % nižší než průměrné regiony v České republice.

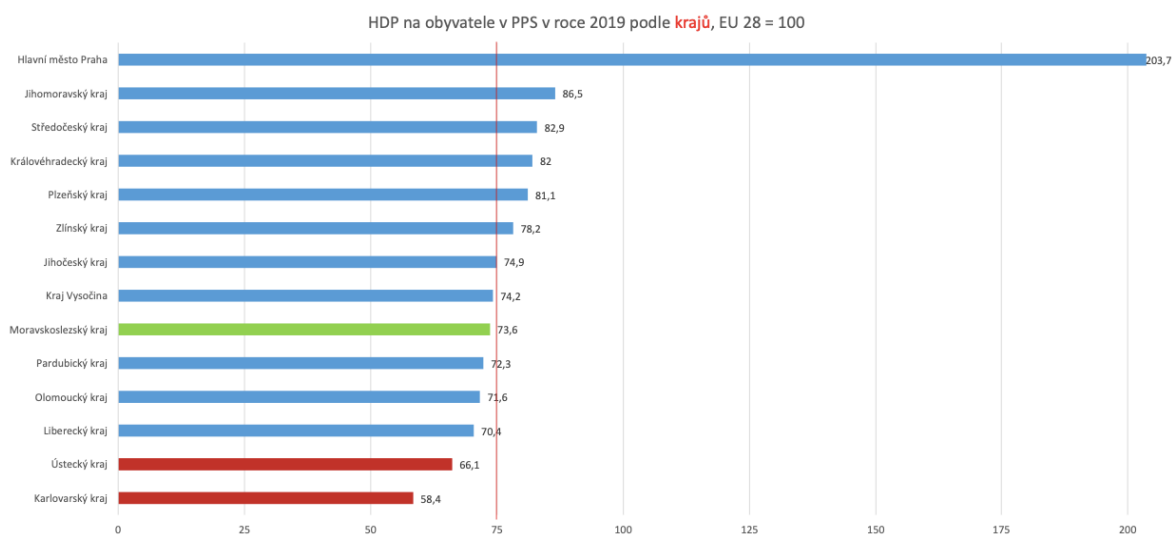
Graf 10 Hrubý domácí produkt na obyvatele v roce 2019 podle NUTS II, EU 28 = 100

Zdroj: Vlastní zpracování, data www.czso.cz

Podobně tristním způsobem vychází oba kraje regionu soudržnosti Severozápad v porovnání hrubého domácího produktu vůči průměru v Evropské unii na úrovni samosprávných krajů v České republice. Z grafu níže je patrné nejen umístění na samotném konci „žebříčku“, ale alarmující je především dosahovaná úroveň průměru EU, kdy Ústecký a Karlovarský kraj jako jediné dva kraje v České republice nedosahují ani 70 % průměru Evropské unie.

Graf 11 Hrubý domácí produkt na obyvatele na úrovni krajů, 2019, EU 28 = 100

Zdroj: Vlastní zpracování, data www.czso.cz

Jak vyplývá ze statistických dat dostupných na veřejné části internetových stránek Českého statistického úřadu, region soudržnosti Severozápad zaostává v řadě dalších ukazatelů jako např. obecná míra nezaměstnanosti (cca 3,5 %), podíl uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadů práce po dobu delší než 1 rok (cca 33 %), podíl obyvatel ve věku 15 a více let s terciálním vzděláním (cca 12 %), nedostatek lékařského personálu a další. Srovnatelně špatné situace je pouze v regionu soudržnosti Moravskoslezsko.

Zatímco v předchozích statistikách se držely oba kraje tvořící region soudržnosti Severozápad na samém chvostu hodnocení, v žebříčku vyobrazeném níže jsou naopak na čele. Nicméně i v tomto případě se jedná o ukazatel, který je typický pro strukturálně postižené regiony a který výrazně ovlivňuje další socio-patologické jevy, jako je např. kriminalita, počet příjemců sociálních dávek atd.

Graf 12 Obecná míra nezaměstnanosti

Zdroj: www.czso.cz

Jedna ze součástí regionálního rozvoje, která v porovnání se zbytkem České republiky v regionu soudržnosti Severozápad výrazně zaostává, je výstavba nových bytů. To souvisí především s nižším HDP na hlavu v regionu, nižším disponibilním příjmem, ale také s vyšší nezaměstnaností a souvisejícími socio-patologickými jevy.

Graf 13 Dokončené byty na tisíc obyvatel

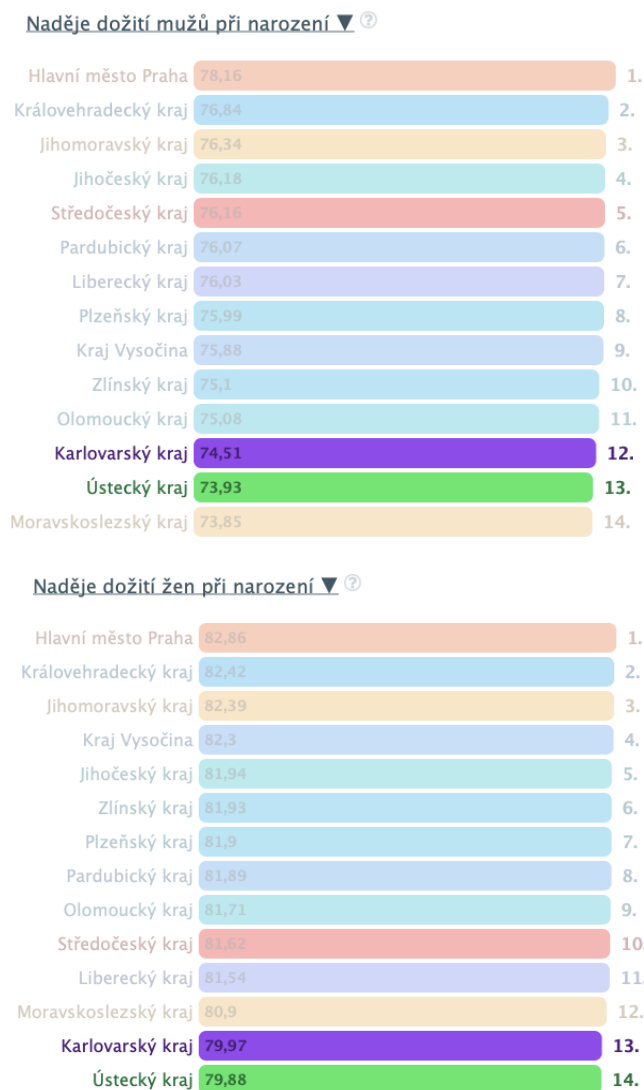

Zdroj: www.czso.cz

Životní podmínky úzce souvisí nejen s dostupností pracovních příležitostí, bydlení a sociálních služeb, ale také s kvalitou životního prostředí, která ovlivňuje délku dožití obyvatel regionu, nemocnost, úmrtnost a další parametry.

Nepříliš vhodné podmínky pro život jsou mimo jiné ilustrovány statistickými údaji naděje dožití mužů a žen. Jak vyplývá z grafů níže, dlouhodobě a systematicky devastované životní prostředí se projevilo na délce života obyvatel v regionu. Jak Karlovarský, tak Ústecký kraj se nacházejí na samém chvostu statistik, kde jim zdatně sekunduje další historicky problematický region z hlediska kvality života a životního prostředí, kraj Moravskoslezský.

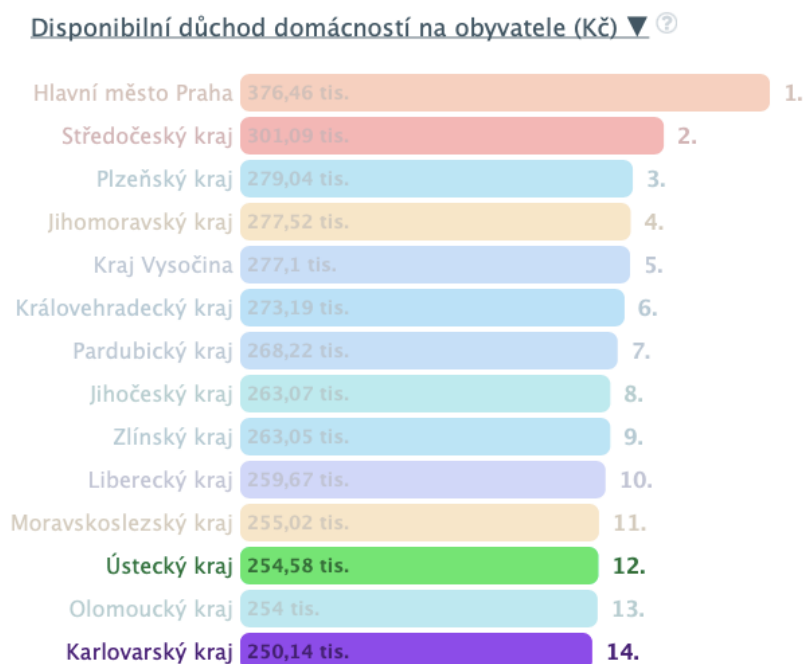
Graf 14 Naděje dožití žen a mužů při narození

Zdroj: www.czso.cz

Dalším ukazatelem je disponibilní důchod domácností na obyvatele, což je částka, kterou jsou domácnosti v daném kraji (regionu) schopny věnovat na konečnou spotřebu, úspory či akumulaci aktiv. Umístění obou krajů v rámci regionu soudržnosti Severozápad v následujícím grafu hodnotícím tento ukazatel v rámci České republiky je pak důsledkem výše mezd, které jsou v regionu vypláceny.

Graf 15 Disponibilní důchod domácností na obyvatele v Kč

Zdroj: www.czso.cz

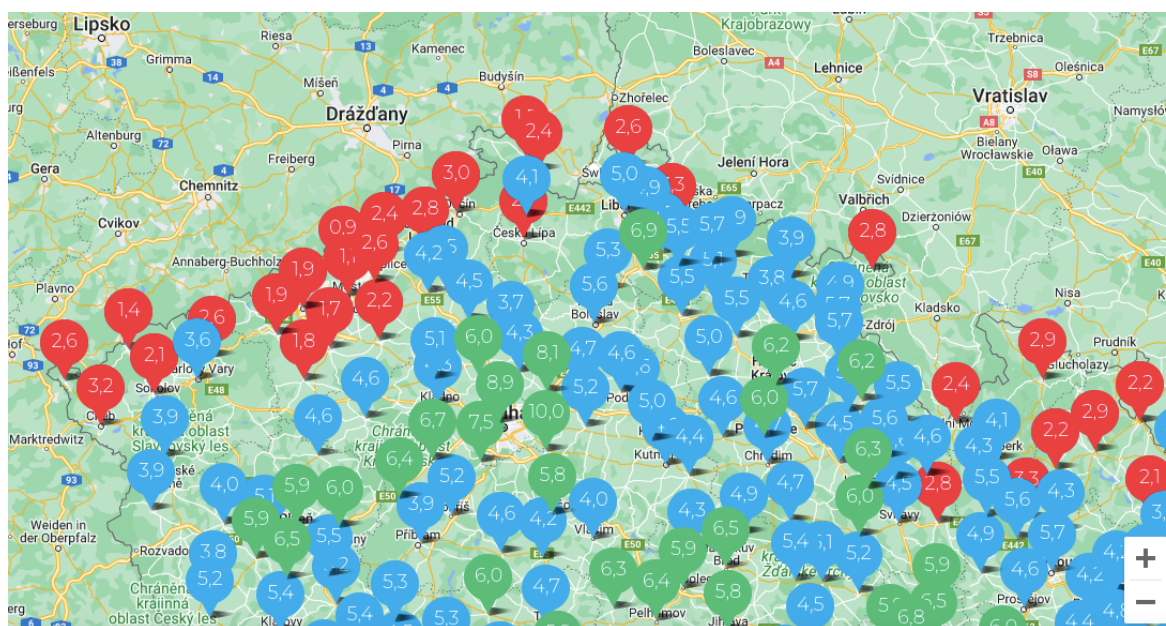
Dokumenty Zpráva o uplatňování Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 a Detailní informace o přínosech politiky soudržnosti pro ČR a její regiony (obojí www.mmcr.cz) Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky prezentuje jako důkaz naplňování cílů politiky soudržnosti, nicméně se v nich mimo jiné uvádí následující:

- Kraj Ústecký se v roce 2004 nacházel na 8. místě z hlediska naplňování cílů politiky soudržnosti, aby se v roce 2015 propadl na 13. pozici
- Karlovarský kraj vykazoval nejnižší tempo růstu (0,7 %), Kraj Ústecký pak dosahoval růstu na úrovni 1,8 %
- Divergence mezi oběma kraji se mírně zvyšuje již od roku 2012
- Ostatní kraje (respektive regiony soudržnosti) vykazují odlišnou růstovou dynamiku a prakticky tak nedochází ke konvergenci
- Míra konvergence u dalších ukazatelů, jakými jsou např. míra nezaměstnanosti nebo objem bytové výstavby je prakticky zanedbatelná
- Ústecký a Karlovarský kraj vykazují od roku 2014 divergenční tendence nejen ve vztahu k dalšímu strukturálně postiženému regionu soudržnosti, ale především ve vztahu k dalším regionům soudržnosti

- Region soudržnosti Severozápad vykazuje nejvyšší tempo demografického stárnutí a potýká se s vyšší mírou nezaměstnanosti, socio-patologickými jevy a dalšími negativními projevy zanedbaného regionálního rozvoje a nedokonalého uplatňování principů politiky soudržnosti

Projekt Obce v datech porovnává kvalitu života v 205 obcích s rozšířenou působností a Praze pomocí robotického zpracování tzv. velkých dat ve spolupráci s různými institucemi (např. Český statistický úřad, CERMAT, MŠMT, Úřad práce ČR atd.). K výpočtu indexů používá postupy definované OECD a OSN. Indexy mají hodnotu 0 až 10, kde 0 je nejnižší hodnocení a 10 nejvyšší. V grafickém výstupu projektu je patrné, že index kvality života dosahuje nejnižších hodnot právě v regionu soudržnosti Severozápad a poté také v regionu soudržnosti Moravskoslezském. Pro ilustraci je přiložen snímek interaktivní mapy, která je dostupná na www.obcevdtech.cz/mapa.

Obr. 7 Snímek mapy Indexu kvality života projektu www.obcevdtech.cz

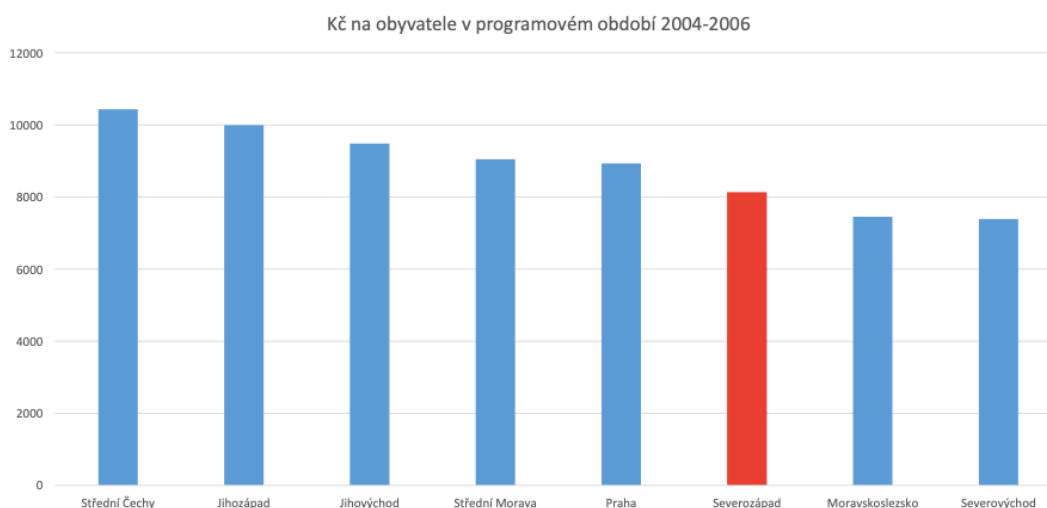
Zdroj: www.obcevdtech.cz/mapa

4.4 Strukturální a investiční fondy v regionu

Z tabulek, dat a informací uvedených výše vyplývá že region soudržnosti Severozápad je jedním z nejpostiženějších regionů České republiky, a přitom do něj směřuje nejmenší objem finančních prostředků z Evropské unie, tzn. ze strukturálních a investičních fondů.

Tento trend je patrný zvláště při porovnání jednotlivých programových období. Jak vyplývá z grafů níže, region Severozápad se pohybuje na chvostu hodnocení a od roku 2013 jsou zcela patrné divergentní tendence v oblasti alokace finančních prostředků z fondů soudržnosti.

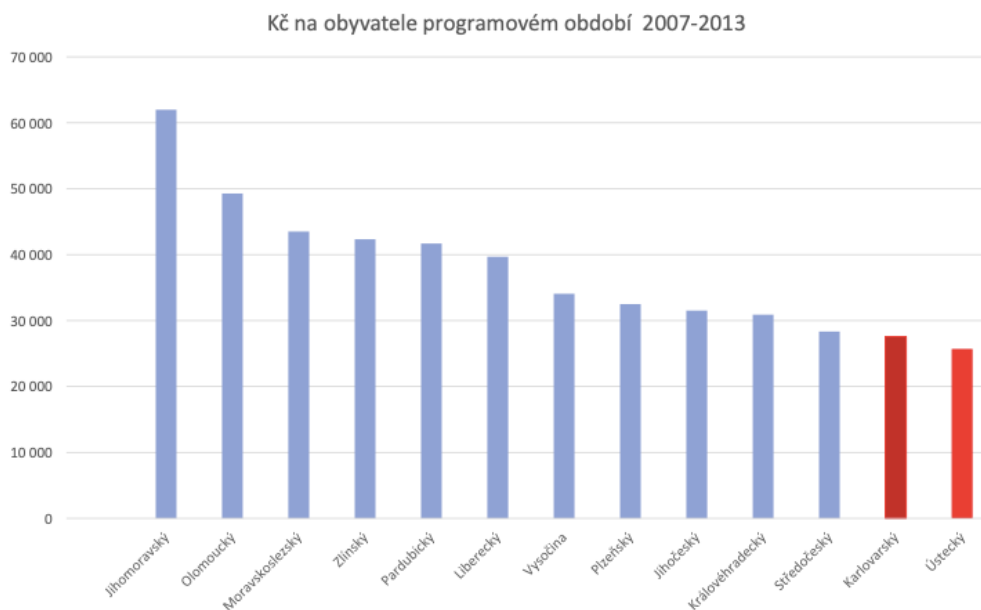
Graf 16 Výdaje v programovém období 2004-2006

Zdroj: www.senat.cz

Trend podfinancování Ústeckého a Karlovarského kraje, ze kterých se skládá region soudržnosti Severozápad, je patrný také při přepočtu vynaložených prostředků z fondů soudržnosti na obyvatele. Porovnání v grafu níže pak poukazuje na tento problém, který přispívá k divergentním trendům v této oblasti České republiky. Zatímco v Jihomoravském kraji dosahují vynaložené prostředky 62 tisíc Kč/obyvatele, v Ústeckém kraji, který je v porovnání na posledním místě, je to pouze 26 tisíc Kč/obyvatele.

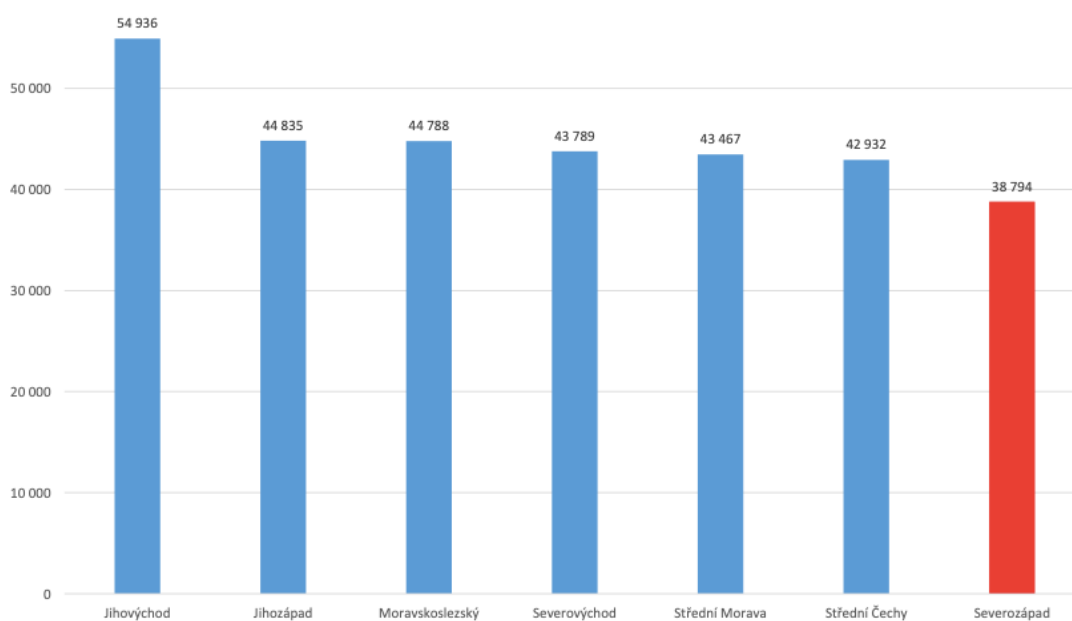
Graf 17 Výdaje v programovém období 2007–2013 region Severozápad v přepočtu na jednoho obyvatele

Zdroj: www.senat.cz

Region Severozápad neobstojí ani při porovnání příspěvků EU na 1 obyvatele z Evropských strukturálních a investičních fondů v programovacím období 2014–2020, kde se jako jediný ze sedmi regionů soudržnosti nedostal přes hranici 40 tisíc Kč/obyvatele (konkrétně 38 794 Kč/obyvatele).

Graf 18 Příspěvek EU na 1 obyvatele ESIF 2014–2020 dle regionů NUTS II

Zdroj: Data k 1. 5. 2021, www.senat.cz

4.5 Vládní dimenze politiky soudržnosti

Oficiální dokumenty připravené vládou ČR, které se týkají budoucnosti politiky soudržnosti označují politiku soudržnosti za „nejefektivnější nástroj rozvoje“ nejen regionů, ale celé Evropské unie. Podle vlády je nutné klást důraz na dlouhodobost cílů politiky soudržnosti při respektování základních principů subsidiarity a proporcionality při minimalizaci administrace a zajištění větší právní jistoty rozhodování v otázkách využití strukturálních a investičních fondů.

Efektivnější administrace strukturálních a investičních fondů lze dosáhnout pomocí sjednocení a zjednodušení pravidel pro metodiku výpočtu alokací, která zajistí členským státům dostatečnou flexibilitu při využívání finančních zdrojů pro jednotlivé typy regionů. Pro členské státy je totiž důležité mít možnost ovlivnit podíly mezi fondy takovým způsobem, aby reflektovaly současný stav včetně budoucího možného socioekonomického vývoje jednotlivých regionů.

Z hlediska naplňování cílů vláda podporuje princip alokací na základě tematické koncentrace s přihlédnutím ke specifickým potřebám jednotlivých regionů. Zároveň je také důležité zachovat určitou míru pružnosti, která umožní reagovat na výzvy, které nelze jak na národní, tak na celoevropské úrovni v tuto chvíli očekávat. Stejně důležitá je včasná definice výkonnostních rámců, které umožní zaměřit se na výstupové a finanční indikátory a zajistit jejich efektivní ovlivnění a řízení.

Lepšího zacílení a využití evropských fondů je možné dosáhnout především díky územní dimenzi. V tomto ohledu hrají významnou roli integrované územní investice (ITI), v jejichž rámci je možné využít financování z různých fondů a lze je tak využít pro různé druhy území.

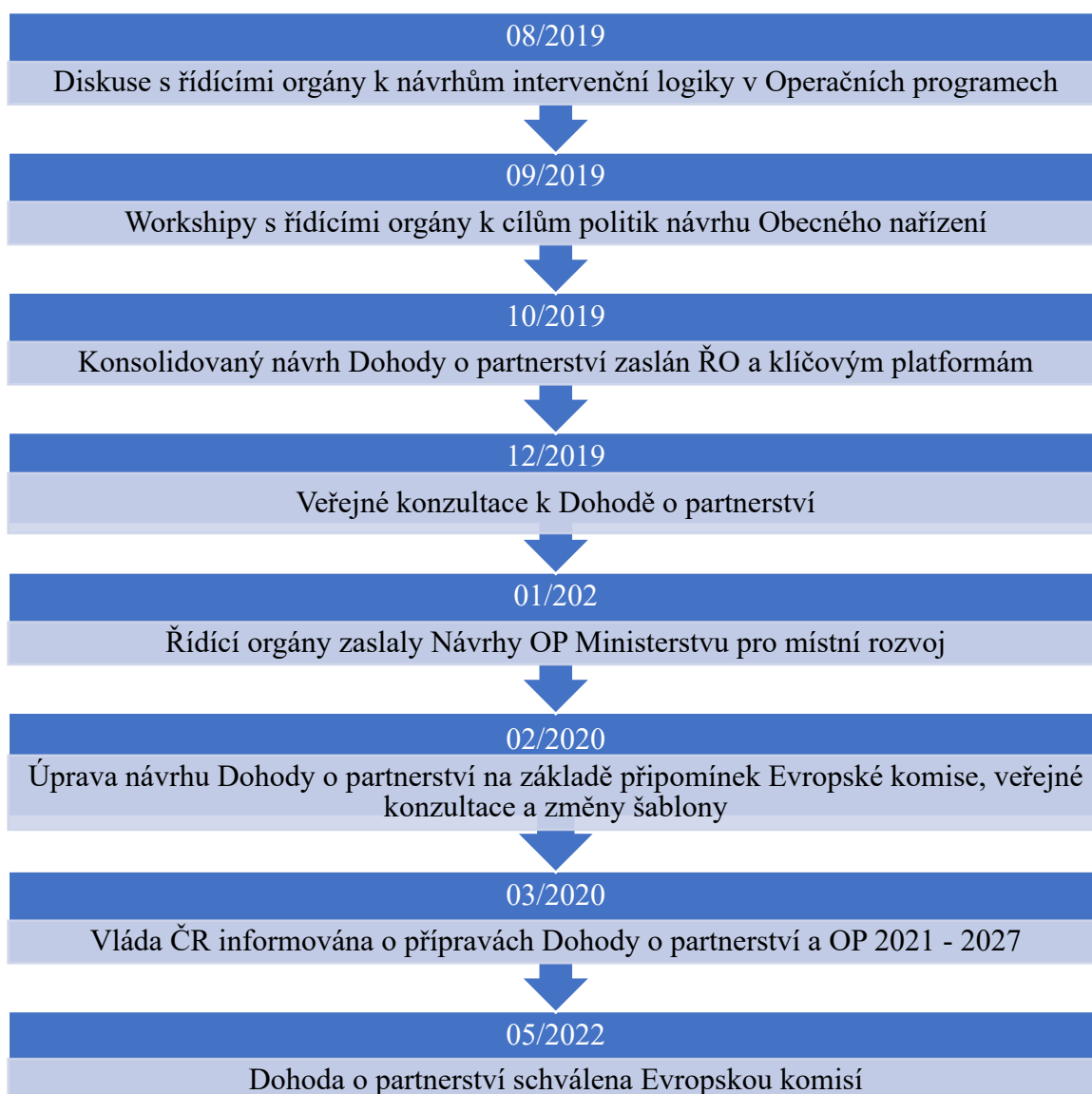
Vláda ve svém programovém prohlášení uvádí ve vztahu k politice soudržnosti následující:

- *Podpoříme efektivní využívání evropských finančních prostředků v České republice. Peníze ze strukturálních a kohezních fondů na období 2021–2027 použijeme na výstavbu klíčové infrastruktury a zvláštní pozornost budeme věnovat posilování soudržnosti.*
- *Vytvoříme podmínky pro úspěšné a smysluplné čerpání evropských fondů a během předsednictví EU budeme aktivně prosazovat politiku soudržnosti jako účinný nástroj pro rozvoj regionů České republiky i po celé Evropě (www.vlada.cz).*

Výchozím bodem, který je nutné si ve vztahu ke strukturálním a investičním fondům a Dohodě o partnerství uvědomit, je fakt, že pro období 2021–2027 tyto zdroje poklesly o 24 %. Stále se však jedná o zásadní objem finančních prostředků, které jsou určeny na rozvoj jednotlivých regionů a mají přispět k zajištění jejich prosperity, konvergenci a odstranění disparit s hlavním cílem zajistit soudržnost obyvatel.

Příprava Dohody o partnerství je dlouhodobý proces, který zahájila již předchozí vláda a dokončila ho ta současná vzhledem k mimořádnostem a vyjednávání o politice soudržnosti vzhledem k dopadům krize pandemie Covid-19. Finální verze Dohody byla schválena 13. května 2022 (www.dotaceeu.cz).

Tabulka 2 Časový harmonogram projednávání Dohody o partnerství pro období 2021–2027

Zdroj: vlastní zpracování s využitím www.dotace.eu

A právě neočekávaná pandemie Covid-19 dala vzniknout novým nástrojům, které by společně se strukturálními a investičními fondy měly zajistit zotavení ekonomik jednotlivých členských států z důsledků bezprecedentní pandemie. Politiku soudržnosti proto doplní Nástroj pro oživení a odolnost (Recovery and Resilience Facility, často označovaný také jako fond obnovy). V jednotlivých státech má podobu Národního plánu obnovy a je pravděpodobné, že v některých ohledech nasazení tohoto nástroje povede k tomu, že bude de facto konkurovat fondům soudržnosti.

Nástroj RRF lze s trochou nadsázky přirovnat k poválečnému Marshallovu plánu. Bezesporu se jedná o historický milník, protože poprvé ve své historii si Evropská unie rozhodla vypůjčit si finanční prostředky na trhu a de facto financovat své investice na dluh. To je také zásadní rozdíl ve srovnání se strukturálními a investičními fondy, které jsou financovány z příspěvků členských států.

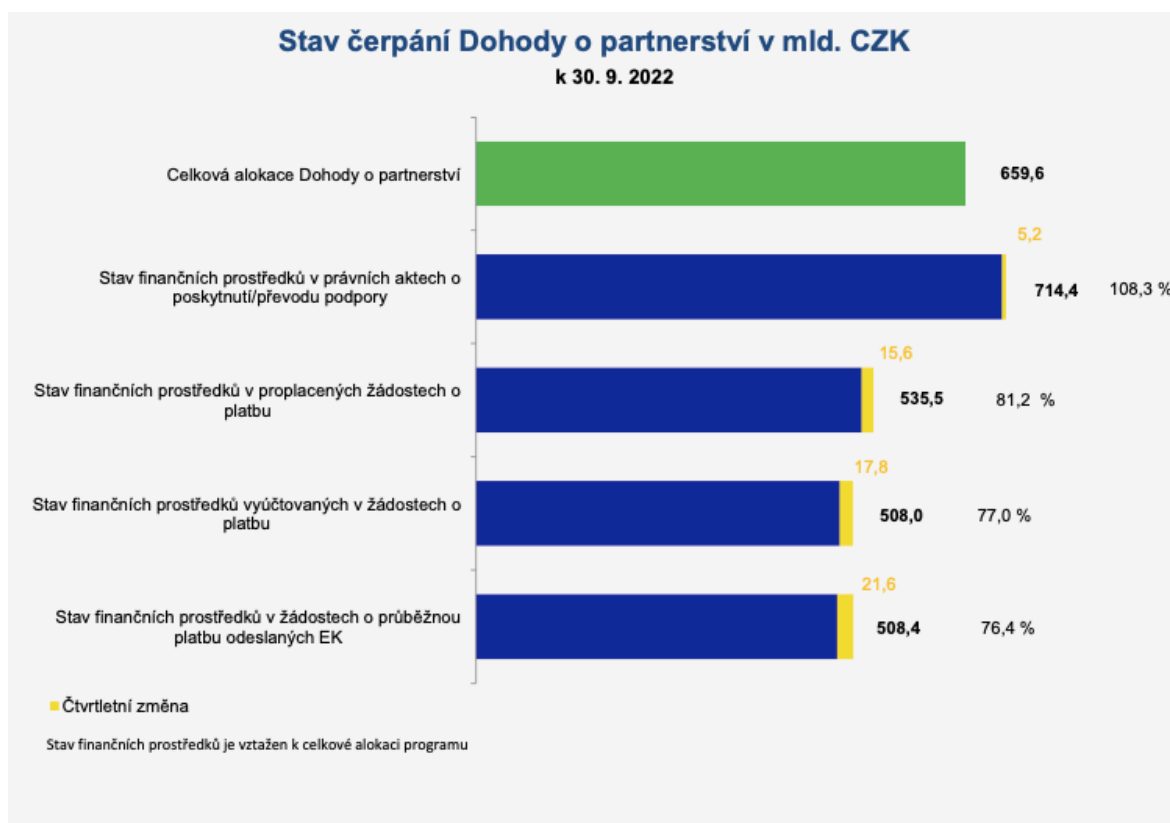
Celkový objem finančních prostředků RRF dosahuje částky 724 miliard EUR a prostředky mají být využity do konce roku 2026. Pro srovnání, na politiku soudržnosti je v období 2021–2027, respektive 2030, pokud uplatníme pravidlo N+3, celkem 373 miliard EUR. Evropská unie se zavázala splatit finanční prostředky vypůjčené pro financování v rámci RRF do roku 2058. Technicky je celý projekt nastaven tak, že jistinu splatí členské státy a Evropská unie se postará o úhradu úroků a grantů. RRF totiž nebude fungovat pouze na principu dotací a grantů, ale bude z něj možné také získat půjčky. Z tohoto pohledu je možné namítat, že mechanismus RRF může v určitých ohledech „vykrádat“ nástroje určené pro politiku soudržnosti. Otázkou ale zůstává, do jaké míry členské státy možnost půjček využijí. To platí samozřejmě také o České republice, kdy využití této možnosti bude na rozhodnutí Vlády.

Jak strukturální a investiční fondy, tak nástroj RRF, se shodují v prioritách využití finančních prostředků. Středobodem zájmu má být přechod na digitální a zelenou ekonomiku. U RRF je na digitalizaci a tzv. zelenou ekonomiku určena více než polovina rozpočtu, zatímco u kohezních fondů prostředky půjdou především do inovací, sociální inkluze, zelených investic a podporu zaměstnanosti mladých. Společné je pak pravidlo, že 30 % investic musí přispívat k plnění klimatických cílů (www.euractiv.cz).

Vládní návrh Dohody o partnerství, který definuje způsob využití finančních prostředků dostupných v rámci strukturálních a investičních fondů stanovil pro víceletý finanční rámec 2021–2027 hlavní oblasti, které budou z těchto prostředků financovány. Jedná se především o oblast e-governmentu, kybernetické bezpečnosti, dopravní infrastruktury, prevence rizik, vzdělávání, sociální infrastruktury, čisté a aktivní mobility. Mezi další dílčí prioritní oblasti náleží investice do tzv. zelené infrastruktury, veřejné infrastruktury, rozvoje infrastruktury pro cestovní ruch, zdravotnictví a také tzv. komunitně vedený místní rozvoj (CLLD).

Graf uvedený níže popisuje stav čerpání dohody o partnerství a jak vyplývá z údajů v něm uvedených, úspěšnost čerpání finančních prostředků ve všech sledovaných parametrech přesahuje 70 %, respektive 80 %, což je vzhledem k sledovanému časovému období (údaje k 30. 9. 2022 přímo z Ministerstva pro místní rozvoj ČR) údaj povzbudivý.

Graf 19 Stav čerpání Dohody o partnerství v mld. CZK k 30. 9. 2022

Zdroj: www.dotaceeu.eu

V Přílohách k této diplomové práci jsou pro ilustraci a lepší orientaci uvedeny také přehledy čerpání finančních prostředků v jednotlivých operačních programech, a to ze stejného zdroje (Ministerstvo pro místní rozvoj) a ke stejnému datu (30. 9. 2022).

O určitém posunu v oblasti efektivitě čerpání finančních prostředků Evropské unie svědčí také nejnovější tisková zpráva Ministerstva pro místní rozvoj České republiky, která uvádí, že ke konci roku 2022 bylo proplaceno přes 86 % finančních prostředků vyhrazených pro programové období 2014–2020 a zároveň již dochází k proplácení prvních projektů, které jsou realizovány v rámci současného programového období 2021–2027 (www.mmr.cz).

Tabulka níže uvádí stav čerpání finančních prostředků na projekty v aktuálním programovém období, a to konkrétně stav k 31. 1. 2023. Za zmínku stojí skutečnost, že relativně úspěšné jsou z hlediska zaregistrovaných žádostí o podporu z celkové alokace operační programy JAK a ŽP (více než 60 %, respektive 54 %) a dále pak TAK a IROP (20 %, respektive 28 %), ale ostatní operační programy se zatím pohybují v relativně nízkých hodnotách. Z hlediska absolutní hodnoty proplacených prostředků se jedná o marginální částky.

Tabulka 3 Stav čerpání finančních prostředků jednotlivých OP v programovém období 2021–2027

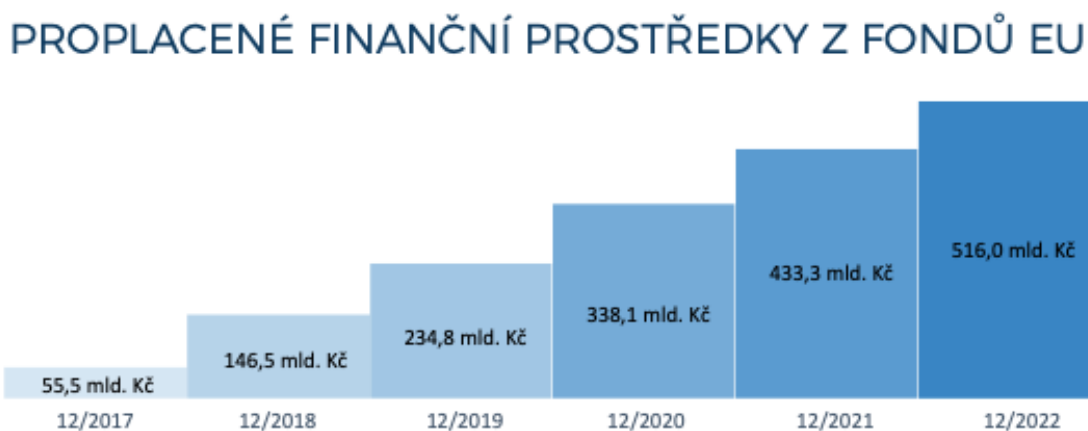
Program	Celková alokace programu	Finanční prostředky v zaregistrovaných žádostech o podporu	Podíl zaregistrovaných žádostí o podporu na celkové alokaci (%)	Počet projektů s vydaným právním aktem	Finanční prostředky v právních aktech o poskytnutí / převodu podpory	Podíl právních aktů na celkové alokaci (%)	Finanční prostředky v proplacených žádostech o platbu	Podíl proplacených prostředků na celkové alokaci (%)
OP TAK	75 864 734 855 Kč	15 711 775 484 Kč	20,7 %	0	0,00 Kč	0,0 %	0 Kč	0,0 %
OP JAK	61 701 374 241 Kč	38 666 147 470 Kč	62,7 %	3 028	3 608 552 638,80 Kč	5,8 %	3 051 950 876 Kč	4,9 %
OP Z+	35 283 575 491 Kč	16 136 032 293 Kč	45,7 %	89	4 913 513 990,39 Kč	13,9 %	1 219 008 623 Kč	3,5 %
OP D	117 424 389 567 Kč	9 716 001 712 Kč	8,3 %	2	737 588 544,65 Kč	0,6 %	0 Kč	0,0 %
OP ŽP	57 821 215 083 Kč	31 620 069 193 Kč	54,7 %	49	4 679 008 567,37 Kč	8,1 %	917 741 855 Kč	1,6 %
IROP	116 186 842 162 Kč	32 817 353 740 Kč	28,2 %	51	975 766 166,61 Kč	0,8 %	0 Kč	0,0 %
OP TP	5 328 716 504 Kč	442 807 387 Kč	8,3 %	15	214 443 143,24 Kč	4,0 %	0 Kč	0,0 %
OP R	725 856 979 Kč	65 005 645 Kč	9,0 %	0	0,00 Kč	0,0 %	0 Kč	0,0 %
OP ST	39 709 333 166 Kč	2 173 792 106 Kč	5,5 %	0	0,00 Kč	0,0 %	0 Kč	0,0 %

Zdroj: stav k 31. 1. 2023, vlastní zpracování s využitím dat MMR

Podle výše zmiňované tiskové zprávy Ministerstva pro místní rozvoj dokonce Česká republika v červenci roku 2022 obsadila čtvrtou příčku mezi členskými státy Evropské unie z hlediska úspěšnosti proplacených prostředků z Evropské komise.

Celkový objem finančních prostředků vyplacených v jednotlivých letech je pak patrný z obrázku níže.

Obr. 8 Objem finančních prostředků vyplacených fondy EU

Zdroj: www.mmr.cz

4.6 Hodnotící zpráva EK

Pracovní dokument Evropské komise zveřejněný 23. 5. 2022, který se týkal doporučení pro tzv. „Country report“, se otázce strukturálních a investičních fondů a jejich využití Českou republikou sice věnuje, ale ne v rozsahu, který by se s ohledem na objem finančních prostředků dal očekávat.

První zmínka o kohezi se objevuje na desáté stránce v kapitole s názvem Posílení kapacit pro implementaci fondu EU. Komise považuje Českou republiku za „vyspělou zemi co se přípravy programů soudržnosti pro období 2021–2027 týče“ (www.vlada.cz). Hned v následujícím odstavci ale se v textu uvádí, že v oblasti implementace projektů v oblasti soudržnosti, přetrvávají určité výzvy jak na národní, tak na regionální úrovni. Z tohoto důvodu bude nutné na implementaci jak strukturálních a investičních fondů, tak na nově zavedený nástroj RRF (tzv. Fond obnovy) zlepšit kapacitní schopnosti a zefektivnit postupy, které umožní úspěšnou implementaci projektů ve veřejném sektoru.

V kapitole „Klíčové závěry“ se koheze zmiňuje pouze v jednom z bodů. Konkrétně se jedná o nezávazné doporučení Komise, která naznačuje, že lepší implementaci politiky soudržnosti, ale zároveň nového mechanismu RRF by v České republice napomohlo posílení kapacity veřejné správy jak na centrální, tak na regionální úrovni, stejně jako zefektivnění procesu zadávání veřejných zakázek. V dalších bodech se tato kapitola věnuje především opatřením, která jsou obsažena v Národním plánu obnovy, který je klíčovým dokumentem pro zajištění čerpání prostředků z RRF (Fondu obnovy).

V přílohové části obsahuje dokument řadu podrobných doplňujících informací. Mimo jiné se zde uvádí, že finanční prostředky ze strukturálních a investičních fondů významným způsobem přispějí ke splnění cílů udržitelného rozvoje. V případě České republiky se jedná o 11 z celkem 17 cílů udržitelného rozvoje, přičemž až 95 % výdajů na politiku soudržnosti splňuje podmínku pro plnění cílů udržitelného rozvoje.

Za povšimnutí stojí také zmínka o nástroji REACT-EU (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe), který je součástí projektu NextGenerationEU, který ještě v rámci finančního období 2014 – 2020 zajistil České republice dalších 836,2 milionů EUR na podporu regionů po vypuknutí pandemie Covid19. Primární určení těchto

prostředků bylo do zdravotnictví, vybavení integrovaného záchranného systému, zajištění energetické efektivity v sociální infrastruktuře a snížení materiálního nedostatku prostřednictvím zajištění přímé dodávky potravin.

Materiál se dále zmiňuje o zásadním významu regionální dimenze při hodnocení ekonomického a sociálního vývoje v jednotlivých regionech soudržnosti členských států EU. Podle názoru Komise hraje sociální a ekonomický vývoj v regionech důležitou roli při stanovování cílených opatření, která mají mít za cíl posílení koheze a tím přispět k udržitelnému ekonomickému rozvoji. S ohledem na výstupy ze strukturovaných rozhovorů, které jsou uvedeny v další kapitole diplomové práce, stojí za zmínku skutečnost, že materiál Komise připouští, že v České republice dochází ke zvyšování disparit mezi jednotlivými regiony soudržnosti. Zatímco Praha dosahuje v ukazateli hrubého domácího produktu na obyvatele úrovně 205 % průměru EU, materiál zmiňuje dalších šest regionů soudržnosti, které jsou částečně rozvinuté a kde se hodnota stejného ukazatele pohybuje v rozmezí 74–83 % a výslovně zmiňuje právě region Severozápad, kde je hodnota tohoto ukazatele pouze 64 % průměru EU.

V dokumentu Komise také uvádí, že investice v rámci Just Transition Fund (Fondu spravedlivé transformace) budou směřovat především do regionu Moravskoslezsko a Severozápad. Zdůvodňuje to mimo jiné tím, že tyto „uhelné“ regiony se potýkají s řadou problémů od vysoké míry nezaměstnanosti a problematické kvality vzdělávacích institucí, které přispívají k tomu, že tyto regiony nejsou natolik atraktivní pro investory z průmyslových odvětví, které generují vysokou míru přidané hodnoty. K negativnímu obrazu regionů dle Komise dále přispívají tzv. brownfieldy. Proto je dle Komise nutné zajistit ekonomickou transformaci regionů a zajistit diverzifikaci pomocí podpory malým a středně velkým firmám, rekultivaci starých průmyslových areálů a jejich proměnou na nové využití. Zásadní bude také reforma vzdělávacích programů, která umožní rekvalifikaci obyvatel a jejich uplatnění na trhu práce.

Komise také uvádí, že v České republice se objevují velké regionální disparity v oblasti zaměstnanosti, vzdělávání, zdravotnictví a také v sociální sféře. Dokonce i více rozvinuté regiony mají na svých územích obce nebo lokality, které se potýkají s vysokým počtem dětí, které nedokončí školní docházku, záškoláctvím a chudobou. Proto je dle

Komise nutné věnovat pozornost nejen výzvam v jednotlivých regionech, ale také na národní úrovni, především na takzvaných periferiích a v sociálně znevýhodněných lokalitách, které si žádají cílené investice.

Jak již bylo zmíněno výše, dokument má celkem 59 stran a slovo „koheze“ nebo „kohezní“ je v něm zmíněno pouze 29krát. Vzhledem k objemu finančních prostředků, které jsou na kohezní projekty určeny a které jsou ve své podstatě ještě dublovány novým mechanismem RRF (Fond obnovy) bude zajímavé sledovat, jak moc se Evropská komise v dalším hodnocení České republiky na tuto konkrétní oblast zaměří.

4.7 Strukturovaný rozhovor

Tato část diplomové práce shrnuje informace a výstupy ze strukturovaného rozhovoru, který byl zvolen jako kvalitativní výzkumná metoda s ohledem na charakter práce a specifické téma.

První strukturovaný rozhovor proběhl dne 25. 1. 2023 v Praze, v budově Senátu Parlamentu České republiky (Valdštejnská 4, Praha 1) v Zaháňském salonku v době od 17:00 do cca 20:00 hodin. Účastníci souhlasili s účastí ve strukturovaném rozhovoru pod podmínkou zachování anonymity z důvodu aktuálního výkonu funkcí v orgánech státní a veřejné správy. Ze stejného důvodu nebyl z rozhovoru pořizován audiozáznam, ale pouze bodové písemné poznámky. Prvního strukturovaného rozhovoru se účastnily tři osoby. Pro účely vyhodnocení strukturovaného rozhovoru bude autor práce používat v případě potřeby odlišení názorů a reakcí jednotlivých účastníků označení Respondent 1, Respondent 2 a Respondent 3.

Respondent 1 zastával a zastává funkce v místní samosprávě, zastupitelstvu Ústeckého kraje a také v Senátu Parlamentu České republiky. Oblasti regionálního rozvoje a využití financování regionálního rozvoje z fondů Evropské unie se věnuje už více než dvě desetiletí.

Respondent 2 je bývalý člen Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, zastupitel Ústí nad Labem a člen zastupitelstva Ústeckého kraje se zkušenostmi z oblasti regionálního rozvoje a využití fondů soudržnosti čítající taktéž dvě dekády.

Respondent 3 je dlouholetý starosta malé obce v Karlovarském kraji, Senátor Parlamentu České republiky a zastupitel Karlovarského kraje s více než dvacetiletou zkušeností z oblasti regionálního rozvoje a využití financování z prostředků Evropské unie.

Druhý strukturovaný rozhovor proběhl dne 1. 2. 2023 v Praze, v budově Senátu Parlamentu České republiky (Valdštejnská 4, Praha 1) ve Valdštejnově pracovně v době od 13:00 do cca 17:00 hodin. Podobně jako v případě prvního strukturovaného rozhovoru účastníci souhlasili s účastí ve strukturovaném rozhovoru pod podmínkou zachování anonymity z důvodu aktuálního výkonu funkcí v orgánech veřejné správy. Ze stejného důvodu nebyl stejně jako v případě prvního strukturovaného rozhovoru pořizován

audiozáznam, ale pouze písemné poznámky. Druhého strukturovaného rozhovoru se účastnily dvě osoby. Pro účely vyhodnocení strukturovaného rozhovoru bude autor práce používat v případě potřeby odlišení názorů a reakcí jednotlivých účastníků označení Respondent 4, případně Respondent 5.

Respondent 4 je zkušeným komunálním politikem malého města z regionu soudržnosti Severozápad. Do zastupitelstva města byl zvolen opakovaně od roku 2010 a zastával pozici jak starosty, tak místostarosty. Jako zástupce města s relativně dobrou perspektivou na ekonomický růst především díky cestovnímu ruchu má bohaté zkušenosti s projekty financovanými ze strukturálních a investičních fondů.

A konečně, Respondent 5 je také komunální politik, který po dobu jednoho volebního období zastával funkci starosty města v regionu soudržnosti Severozápad a je dlouholetým členem zastupitelstva se specializací na regionální rozvoj a zároveň projektový manažer s bohatými zkušenostmi v oblasti přípravy a realizace projektů financovaných z evropských fondů.

Z hlediska vedení strukturovaného rozhovoru zvolil autor práce formu diskuse se všemi respondenty s využitím zjištění z analytické části diplomové práce, které zajistily prostor pro debatu o praktických zkušenostech respondentů z oblasti regionálního rozvoje a využití fondů soudržnosti pro tyto účely. Respondenti byli při provedených strukturovaných rozhovorech velmi otevření, vstřícní a komunikativní.

Hned v úvodu se respondenti v obou rozhovorech shodli na tom, že region soudržnosti Severozápad není homogenní a vyznačuje se tím, že na jeho území je možné nalézt lokality, které mají dobře rozvinutou infrastrukturu a na rozdíl od problematických částí obou krajů nevykazují znaky typické pro zbývající (a větší část) regionu. Jako příklad uváděli lázeňský trojúhelník (Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně), který profituje z rozvinutého lázeňského cestovního ruchu. Dalším příkladem pak byla oblast tzv. Českého Švýcarska s jeho přirozeným centrem Krásná Lípa. I tato konkrétní oblast regionu soudržnosti Severozápad má rozvinutou infrastrukturu a profituje z intenzivního cestovního ruchu.

Poslední oblastí, která profituje z rozvinutého cestovního ruchu a výjimečné poloze na hranicích České republiky se Spolkovou republikou Německo, je obec Boží Dar, respektive oblast Krušných hor, Klínovce a blízkého Jáchymovska.

Všechny výše uváděné lokality spojuje relativně vysoký počet návštěvníků, kteří oblasti navštěvují, a to jak z řad domácích turistů, tak především turistů ze sousedního Německa a v případě Českého Švýcarska také z Polska. Příliv návštěvníků do těchto lokalit pak s sebou přináší všechny výhody, ale také nevýhody, které jsou s rozvojem cestovního ruchu spojené. Mezi přínosy lze zmínit větší počet pracovních příležitostí pro rezidenty, rozvoj soukromého podnikání, rozvoj infrastruktury, který jako sekundární efekt přináší zlepšení podmínek pro život rezidentů, zvýšení příjmů do obecních (případně městských) rozpočtů z rekreačních poplatků atd.

Mezi nejvýznamnější negativní dopady rozvoje cestovního ruchu v turisticky oblíbených lokalitách patří většinou kongesce, turistifikace, zvyšování spotřebitelských cen v lokalitě, růst cen nemovitostí, prohlubování rozdílů a neshod mezi rezidenty, kteří se v cestovním ruchu angažují a těmi, kteří z něj nic nemají, zhoršování životního prostředí vlivem velkého počtu návštěvníků a v neposlední řadě nevratné změny v genu loci lokality. Přitom je to právě tento fenomén ducha místa, který stál na počátku rozvoje cestovního ruchu v dané lokalitě. Respondenti v průběhu rozhovoru opakovaně vyjádřili potřebu udržitelného regionálního rozvoje s cílem zajistit základní potřeby obyvatel v dané lokalitě a regionu.

Většina regionu soudržnosti Severozápad podle vyjádření respondentů ale vykazuje klasické problémy, které se objevují ve strukturálně postižených regionech. Jedná se o celou škálu komplexních problémů, které jsou vzájemně provázané a není je možné efektivně eliminovat bez odstranění kořenových příčin. Typickým problémem jsou vyloučené lokality, v nich vysoká míra nezaměstnanosti i kriminality, socio-patologické jevy, vysoký počet jedinců v exekuci, nedostupnost bydlení, problematické vzdělávání mladé generace, poškozené životní prostředí, atd. Zásadním problémem regionu soudržnosti Severozápad je podle všech tří respondentů prvního strukturovaného rozhovoru to, že se problémy v regionu nedaří odstraňovat už více než dvě desetiletí ani pomocí strukturálních a investičních fondů, kdy objem přerozdělovaných finančních prostředků jsou v porovnání s jinými regiony až o řád nižší, což přispívá k dalšímu prohlubování rozdílů v rámci České republiky.

Respondenti 1, 3, 4 a 5 vzhledem ke svým zkušenostem z místní samosprávy shodně poukazovali na prohlubující se socio-patologické jevy, které je na lokální úrovni velmi obtížné řešit bez pomoci vyšších územně samosprávných celků, respektive dostatečné podpory ze strany příslušných státních orgánů.

Přehlížení těchto problémů bez snahy o zajištění sociální soudržnosti pak dle respondentů vede k nárůstu extremistických názorů a nálad, sociálního napětí včetně tendencí nejvíce postižených obyvatel preferovat krajní řešení, kterých umně využívají různá extremistická hnutí a strany, což představuje nezanedbatelné bezpečnostní riziko pro celou zemi. Tyto tendence jsou podle vyjádření respondentů důsledkem zaostávajícího školství. Oba kraje, které tvoří region soudržnosti, výrazně zaostávají za zbývajícimi částmi republiky ve všech ukazatelích, které měří vzdělanost a úspěšnost vzdělávacího procesu. Dokonce i Moravskoslezsko už v těchto indikátorech dosahuje alespoň průměrné úrovně ostatních regionů a region Severozápad tak zůstává v tomto směru zcela osamocen a izolován. Respondent 1 upozornil na skutečnost, že i přes snahu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy umožnit zřizovatelům školských zařízení pružněji reagovat na aktuální požadavky v oblasti vzdělávání se tato snaha májí účinkem, protože podmínky specifikované ze strany resortu pro čerpání finančních prostředků jsou nastavené tak, že většina školských zařízení ze strukturálně postižených regionů nesplní parametry a nedosáhne tak na finanční prostředky určené ke zlepšení vzdělávacího systému.

Respondent 5 uvedl konkrétní příklad Rumburku, kde základní školu nedokončí 14,5 % žáků (Praha 1,7 %), 32,4 % rodičů žáků je v exekuci (Praha 14,3 %) a vyloučených lokalit je zde 5,3 % (Praha 0,6 %). Tyto údaje jsou čerpány z projektu Mapa vzdělávacího neúspěchu (www.mapavzdelavani.cz). Tento konkrétní příklad dokládá, že se jedná o závažný strukturální problém, který není možné řešit pouze sociálními službami. Řešení tohoto problému totiž vyžaduje změnu ve vzdělávacím, legislativním, ekonomickém, sociálním, daňovém, a především dotačním systému. Určitou naději dle respondentů v této konkrétní oblasti skýtá Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, nicméně vzhledem k tomu, že Česká republika má různých strategických dokumentů velký počet (www.databaze-strategie.cz), je otázkou, do jaké míry se podaří implementovat cíle této konkrétní strategie.

Všichni respondenti se také shodli na tom, že „krize soudržnosti“, jak celou problematiku shodně nazývají, se prohloubila také s ohledem na souběh událostí, které bezprostředně ovlivnily všechny obyvatele České republiky. Jedná se o pandemii, vysokou inflaci a energetickou krizi. I z toho důvodu je nutné, aby vládní orgány vytvářely a prosazovaly podmínky pro smysluplné a účelné čerpání fondů EU a spravedlivé využití evropských zdrojů pro účely transformace energetiky, průmyslu a zároveň zvýšení kvality života v postižených regionech. Podle názoru všech respondentů zatím stát v otázce soudržnosti a jejího uplatňování zcela selhal. Nutná je změna přístupu k regionům o uplatnění konceptu koheze v širším kontextu. Zatímco deklarovaný cíl politiky soudržnosti je snižování sociálních a ekonomických disparit, v České republice tato politika prošla kolapsem, který vede ke zvyšování disparit.

Všichni respondenti zmínili problém s „antikohezním“ přerozdělováním finančních prostředků Evropské unie, které způsobuje další rozevírání nůžek mezi regiony. Problém popisovali jako distribuci kohezních fondů „opačným směrem“, tzn. z chudých regionů směrem k těm vyspělým a bohatým. Podle respondentů je tato skutečnost růstu regionálních disparit, zvláště pak ve srovnání regionu Severozápad s ostatními regiony soudržnosti v rámci České republiky. Podle jednoho z respondentů bylo na plnění cílů politiky soudržnosti vynaloženo od vstupu České republiky do Evropské unie již cca 1,34 bilionu korun (52 miliard EUR), přičemž vyšší objem investic do rozvinutých regionů přispěl k prohloubení chudoby a zaostávání regionu Severozápad. Respondenti 1, 3, 4 a 5 se zkušenostmi z nejnižší úrovně správy věcí veřejných pak zmínili, že je nutné podporovat principy endogenního rozvoje s nutností zapojení obyvatel regionů do aktivit, které se jich bezprostředně týkají. Současné problémy jsou podle jejich osobního názoru výsledkem uplatňování exogenního přístupu k regionálnímu rozvoji a využívání kohezních fondů, který není podle jejich slov efektivní ani přijatelný pro obyvatele v regionech.

Další skutečnost, na kterou respondenti poukázali, spočívá ve skutečnosti, že region Severozápad v podstatě kopíruje bývalé Sudety, které byly historicky jednak velmi multikulturní, ale zároveň nejrozvinutější a nejprůmyslovější oblast Evropy. Úpadek regionu, který se po vstupu České republiky do Evropské unie ještě prohloubil, začal již po skončení druhé světové války a vysídlení původního obyvatelstva. V období komunistického režimu proběhly pokusy o umělé dosídlení některých částí, přičemž také

vznikala „mrtvá území“, která byla v blízkosti státních hranic, kam nikdo nesměl a došlo tak de facto k přerušení přirozeného vývoje území. Této části území republiky jako by se transformace vyhnula a region se stal jedním z nejpostiženějších, s koncentrovanými sociopatologickými jevy (nezaměstnanost, chudoba, extremismus).

Respondenti pak shodně uvedli problémy, které komentovali údaji uvedenými v analytické části diplomové práce, např. pokles hrubého domácího produktu na 1 obyvatele, chudnutí a zaostávání Ústeckého a Karlovarského kraje a další. Komplexnost problému pak respondenti demonstrovali na vlivu ekonomického úpadku regionu na počet exekucí, nezaměstnanost, počet vyloučených lokalit, míru chudoby, počtu ghett, konkurzů, míru zadluženosti, migrace, dožití, trestnou činnost, kupní sílu obyvatelstva atd.

Dle názoru respondentů se jedná o přímý důsledek toho, že do regionu Severozápad mířil nejmenší podíl finančních prostředků z kohezních fondů, zatímco stovky miliard korun byly investovány v ekonomicky vyspělejších regionech. Respondent 1 navíc uvedl, že nové finanční mechanismy jako např. FST, MF nebo Národní program obnovy nelze považovat za náhražku za kohezní fondy. Je nutné si uvědomit, že FST je primárně určen pro regiony, které budou zasaženy odklonem od těžby fosilních paliv (uhlí) a dále také útlumem provozu elektráren a tepláren, které uhlí spalují. Tento finanční nástroj navíc umožní financování a realizaci dílčích řešení s marginálním dopadem, které logicky transformaci tzv. uhelných oblastí nezajistí. Podobná situace platí i v případě MF (Modernizačního fondu) a konečně Národní plán obnovy neobsahuje konkrétní opatření a projekty s cílenou podporou zaostávajících regionů.

Respondent 1 dále upozornil na to, že např. v sousedním Německu budou finanční prostředky ze stejných nástrojů (FST) doplněny o národní zdroje. Spolková vláda dle Respondenta 1 schválila 40 miliard EUR na transformaci uhelných regionů, přičemž 14 miliard EUR půjde přímo do rozpočtů spolkových zemí, okresů a obcí. Celkem 26 miliard EUR je pak určeno na konkrétní projekty (dopravní infrastruktura, obnova kulturních památek atd.). Spolková vláda navíc přislíbila přesunutí některých institucí do těchto strukturálně postižených regionů a vytvořit tak cca 2 140 pracovních míst.

Všichni respondenti shodně vyjádřili obavu z vývoje uplatňování politiky soudržnosti v rámci programovacího období 2021–2027, kdy na základě přípravy čerpání těchto prostředků apelují na skutečnost, že z fondů ERDF a ESF+ opět půjde více finančních prostředků do rozvinutějších (bohatších) regionů než do těch méně rozvinutých a chudších. Podle informací respondenta 1 se při přepočtu příspěvku z fondů EU a státního příspěvku na 1 obyvatele u přechodových regionů a méně rozvinutých regionů jedná až o 20 % vyšší příspěvky ve prospěch přechodových regionů, což jde z logiky věci proti principu koheze.

Respondenti 2 a 5 na základě skutečnosti popsané výše tvrdí, že za prohlubováním zaostávání problematičtějších regionů dokonce stojí politici a státní úředníci, kteří svými rozhodnutími zcela zbytečně a uměle zvyšují disparity mezi regiony a tím přispívají k vnitřní migraci, respektive vylidňování nejchudších a nejpostiženějších regionů. Přinejmenším zarážející podle něj také je, že proti způsobu přerozdělování finančních prostředků se v minulosti dle dostupných informací neohradily ani příslušné orgány Evropské unie. Evropská komise ve svých hodnotících zprávách upozorňuje na pokračující úpadek regionu soudržnosti Severozápad a Rada EU upozornila na narůstající regionální disparity. V důsledku tohoto zjištění pak Rada EU vyzvala Českou republiku k zastavení prohlubování disparit a jejich odstranění, ale proti postupu vlády a jednotlivých resortů orgány v Bruselu zatím nijak důrazněji nezakročily.

Respondent 3 pak upozornil na nedostatečnou podporu rozvoje postižených regionů ze strany státu obecně. Poslední systematicky řízený program byl realizován v letech 2002–2004 pod názvem *Program podpory obcí a podnikatelů ve strukturálně postižených regionech*. Předchozí vláda argumentovala podporou v podobě programu RE:START, ale projektů bylo realizováno jen minimum, navíc byly fakticky financovány z jiných fondů Evropské unie, a to vedlo k tomu, že byly zároveň vykazovány jako čerpání v rámci jednotlivých operačních programů.

Všichni respondenti v rámci rozhovoru také zmínili opatření, které by bylo vhodné přijmout tak, aby bylo možné nejdříve zastavit proces prohlubování disparit a následně začít pracovat na jejich zmenšování a odstraňování. Primárním předpokladem je nutnost si přiznat, že tento problém reálně existuje, že je nutné ho řešit a že se při řešení nelze spoléhat výhradně na finanční prostředky z fondů Evropské unie.

Z hlediska konkrétních kroků a opatření se respondenti 1, 3, 4 a 5 odvolávali na základní princip a pravidlo pro využití kohezních fondů, tedy fakt, že by měly být přednostně alokovány do regionů, jejichž hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele je nižší než 75 % průměrného hrubého domácího produktu na obyvatele v Evropské unii. Podle Dohody o partnerství pro programové období 2021–2027 schválené vládou Andreje Babiše bylo pro méně rozvinuté regiony jako je Severozápad alokováno pouze 51 % z celkového objemu finančních prostředků z mechanismů ERDF a ESF+. Takový rozvrh alokace je nejen v rozporu s nařízením Evropské komise, ale především méně rozvinuté regiony tak přijdou o celkem 72,7 miliard korun. Podle respondentů je tak nutné výše zmiňovanou Dohodu revokovat a upravit alokace v souladu s požadavky Evropské komise, tzn. na úroveň 73 % alokace z EFRR a ESF+.

Dále je podle respondentů nutné respektovat rozdíly v jednotlivých regionech včetně primárních cílů politiky soudržnosti a zajistit tak větší počet projektů realizovaných v chudých regionech, protože pouze pokud do méně rozvinutých (a tím pádem chudých) regionů přiteče větší podíl finančních prostředků, dojde k postupnému snižování regionálních disparit.

Na úrovni konkrétních opatření pak všichni respondenti mimo jiné shodně zmínili nutnost vytvoření dlouhodobého státního programu pro podporu aktivit v oblasti cestovního ruchu v regionu Severozápad, vyhlášení výzev z národních programů na projekty občanské vybavenosti měst a obcí v méně rozvinutých regionech, přípravu a zpracování velkých projektů v postižených regionech včetně poskytnutí nutné podpory na úrovni místní samosprávy s cílem zajistit úspěšnou přípravu a realizaci takových projektů. Dále zmínili např. snížení daňového zatížení práce v postižených regionech, nutnost zohledňování regionálních disparit a upřednostnění méně rozvinutých regionů před financováním projektů v těch vyspělých. V neposlední řadě upozornili na nutnost navýšení prostředků pro podporu a zajištění vzdělání, které je základním problémem strukturálně postižených regionů, podporu podnikání v postižených regionech, zvýhodnění nově zakládaných podnikatelských subjektů včetně podpory startupů, nutnost investic do zanedbané veřejné infrastruktury a občanské vybavenosti v méně rozvinutých regionech, zajištění dostupné lékařské péče

pomocí vytvoření systému pobídek tak, aby pro lékaře byla práce v postižených regionech zajímavá a alternativně také přesun vybraných státních institucí z Prahy do strukturálně postižených regionů.

Ve zkratce lze náměty respondentů popsat jako volání po inteligentní a komplexní politice regionálního rozvoje využívající jak endogenního, tak exogenního přístupu, která zajistí zastavení zaostávání méně rozvinutých regionů a aproximuje kvalitu života včetně sledovaných ekonomických ukazatelů alespoň na dohled ostatním regionům soudržnosti v České republice. Stejně tak je dle respondentů důležité kromě lepšího využití a čerpání prostředků z Evropské unie nastavit a definovat pravidla pro dotační systém na národní úrovni, který pomůže tuto problematiku řešit. To si ale žádá spolupráci všech resortů, protože Ministerstvo pro místní rozvoj nemůže z důvodu komplexního charakteru problémů, které sužují méně rozvinuté regiony, uspět v jejich odstranění, pokud nebude spolupracovat.

Respondenti 1, 2 a 3, kteří se účastnili prvního strukturovaného rozhovoru, také zmínili jejich aktivity směrem k předsedkyni Evropské komise Ursule von der Leyenové. Na tu se obrátili opakovaně formou oficiálních dopisů, které vyplývaly z titulu jejich funkcí vykonávaných ve státní správě/legislativním sboru. První dopis byl odeslán v červenci roku 2021, kdy odpověď na dopis respondenti obdrželi v září téhož roku. Jeho obsahem bylo de facto shrnutí problému v regionu soudržnosti Severozápad tak, jak jsou popsány ve výstupech z tohoto rozhovoru výše (prohlubování disparit, problematické přerozdělování finančních prostředků z fondů EU, problematika uplatnění nových nástrojů (JTF, Národní plán obnovy, MF atd.)). Nejdůležitější částí dopisu pak byl apel na předsedkyni komisi, aby jí řízený orgán, který připravuje, monitoruje, přiděluje a kontroluje způsob využití a přerozdělování finančních prostředků evropských daňových poplatníků, lépe kontroloval a vyhodnocoval skutečnou míru snižování rozdílů (ekonomických, sociálních i teritoriálních) tak, aby byly dodrženy základní principy politiky soudržnosti.

Předsedkyně Evropské komise ve své odpovědi zmínila ekonomickou krizi z let 2009–2013, která ovlivnila ekonomický vývoj ve všech členských zemích EU včetně kohezních projektů v jednotlivých regionech soudržnosti. Zároveň ale také připustila, že region Severozápad skutečně výrazně zaostává nejen v národním porovnání, ale také v celoevropském měřítku. V odpovědi dále zmiňuje všechny nově iniciované nástroje na

pomoc transformace národních ekonomik směrem ke klimaticky neutrální pozici. Zmiňuje také úzkou spolupráci s českou vládou a příslušnými resorty, především pak s Ministerstvem pro místní rozvoj. V závěru odpovědi pak zmiňuje, že český Národní plán obnovy výslovně neobsahuje specifické projekty pro méně rozvinuté regiony, ale předpokládá hned několik projektů, které budou zaměřeny na sociální a teritoriální kohezi.

V listopadu roku 2021 odeslali respondenti druhý dopis předsedkyni Evropské komise, který byl reakcí na její odpověď ze září stejného roku. Respondenti v něm upozornili na to, že existuje diskrepance mezi alokací 73 % celkových zdrojů z EFRR a ESF+ na úrovni Evropské unie a situací v České republice, kde podle Dohody o partnerství dosahovala alokace úrovně pouze 51 %. Dále upozornili na to, že pokud Česká republika nebyla schopna za celou dobu členství v Evropské unii vyřešit problémy s kohezními fondy a jejich správným využitím, nemůže úspěšně vyřešit ani další výzvy v podobě plnění požadavků na digitální a zelenou tranzici. Závěrem dopisu respondenti předsedkyni Evropské komise upozornili na to, že díky dlouhodobě problematickému přerozdělování finančních prostředků z EU v České republice také roste všeobecná nespokojenost obyvatel s Evropskou unií, což může mít negativní důsledky na realizaci dalších programů. Respondenti v dopise zároveň apelovali na komisi, aby lépe komunikovala nejen s vládami jednotlivých zemí, ale také s občany, kterých se projekty a využití kohezních fondů má týkat nejvíce.

Na druhý dopis předsedkyně Evropské komise neodpověděla, a proto ji respondenti oslovili znovu dopisem v lednu 2022, ve kterém zopakovali své připomínky, upozornili na neochotu zástupců Bruselu jednat s českými zástupci při oficiální návštěvě Bruselu v prosinci 2021 a přidali několik statistických údajů poukazujících na špatnou situaci v regionu soudržnosti Severozápad, kterou potvrdily výsledky sčítání lidu, které bylo realizováno v roce 2021.

Předsedkyně komise odpověděla na třetí dopis v únoru 2022, nicméně svou odpověď dokázala vměstnat do pouhých tří krátkých odstavců. V tom prvním poděkovala za druhý dopis respondentů, zatímco v tom druhém zdůraznila snahu komise zapojit do projektů,

příprav a realizace projektů financovaných z fondů soudržnosti do největší možné míry regionální orgány a aktéry. V posledním odstavci pak vyjádřila odhodlání komise i nadále spolupracovat na regionální úrovni s cílem zajistit udržitelný rozvoj regionů soudržnosti.

Závěrem strukturovaného rozhovoru respondenti zdůraznili, že se této problematice věnují prakticky celý život a hned od změny režimu v České republice, a zatímco se disparity v regionu prohlubují, nebyla zatím žádná vláda schopna zajistit změnu způsobu pohlížení na méně rozvinuté regiony a lepší využití finančních prostředků z Evropské unie. Nadějí je vláda, která vzešla z posledních parlamentních voleb na podzim roku 2021, která podle názoru všech zúčastněných respondentů mnohem lépe komunikuje a reaguje na výzvy z postižených regionů. Otázkou je, do jaké míry zvládne změnit nastavení zažitých mechanismů a postupů tak, aby se jí podařilo nejprve zastavit prohlubování rozdílů a poté přijmout opatření, která povedou k jejich postupnému odstraňování.

5 Výsledky a diskuse

V přechozích kapitolách této diplomové práce byla uvedena řada faktů, skutečností, a ukazatelů. Strukturovaný rozhovor se pěti respondenty pak nabídl zajímavý a leccos objasňující pohled na praktickou aplikaci a využití strukturálních a investičních fondů v regionu Severozápad. Nicméně některé závěry a zjištění je možné aplikovat také na ostatní regiony soudržnosti, protože jak je ostatně uvedeno v podkladovém materiálu hodnotící zprávy České republiky ze strany Evropské komise, v České republice jsou patrné disparity nejen mezi jednotlivými regiony, ale také v rámci konkrétních regionů.

Jednou z otázek a výzev zároveň je obecně chápání různých finančních nástrojů Evropské unie, které jsou jednotlivým členským státům k dispozici a ze kterých můžou čerpat. Na straně 16 této diplomové práce je uvedena citace Ministra průmyslu a obchodu České republiky, ze kterého by jedinec neznalý problematiky politiky soudržnosti a nástrojů, které jsou určené k její realizaci, mohl snadno (a mylně) dovozovat, že cílem politiky soudržnosti je pouze vyčerpat alokované finanční prostředky prostřednictvím projektů, u kterých vlastně nezáleží na jejich přínosu pro danou lokalitu, obyvatele nebo municipalitu. Tak tomu ale v reálném životě není, nicméně vnímání této problematiky ze strany obyvatel strukturálně postižených regionů je do značné míry určováno tím, jestli se jich realizace, ale také případná nerealizace projektů politiky soudržnosti dotýká. Výše uvedenou citaci tak lze přinejmenším považovat za nešťastnou a otázkou zůstává, zda je vhodné takovýto výrok veřejně prezentovat na webových stránkách, které provozuje samotné Ministerstvo obchodu a průmyslu České republiky.

Míra pochopení jednotlivých politik nebo naopak neporozumění jednotlivým politikám Evropské unie a potažmo nástrojů s jejichž pomocí jsou v jednotlivých členských státech realizovány, je jeden z dalších problémů. Problematika politiky soudržnosti není tématem, o kterém by se na úrovni Vlády České republiky hovořilo tak často, aby obyvatelé, kterých se problémy dotýkají, věděli, co od ní můžou očekávat a co naopak ne. Určité povědomí o této politice soudržnosti tak mohou mít obyvatelé regionů, kteří se buď aktivně účastní práce v zastupitelstev obcí, měst, případně krajů nebo participují na činnosti místních akčních skupin.

V tomto ohledu nelze nezmínit výstup ze strukturovaného rozhovoru s respondenty, kteří shodně uvedli, že zatímco na celostátní úrovni ze strany Vlády České republiky je politika soudržnosti rámcově nastavena (i když vyjádřili své výhrady), kapacita a schopnosti regionů, měst, obcí a dalších subjektů ke zpracování projektů, které by bylo možné financovat z fondů soudržnosti, je velmi omezená. To je také reflektováno v hodnotící zprávě Evropské komise, která jako jednu z možných oblastí, které by mohly vést ke zlepšení úspěšnosti a efektivity čerpání finančních prostředků nejen z fondů soudržnosti, ale také z ostatních finančních nástrojů, vidí posílení kapacity a efektivity v oblasti přípravy, zpracování a implementace jednotlivých projektů.

Jako jeden z klíčových faktorů, které ovlivňují zaostávání regionu soudržnosti Severozápad v porovnání s ostatními regiony v České republice, se podle analýzy ukazatelů, ale také na základě vyjádření respondentů v řízených rozhovorech a zmínce v hodnotící zprávě Evropské komise, byl identifikován nedostatek v podobě zaměření a kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech. To není upraveno takovým způsobem, který by umožnil nastartovat konverzi regionu soudržnosti na moderní, zelenou a digitální ekonomiku. Změny v osnovách a vzdělávacích plánech vzdělávacích zařízení umožní reflektovat na potřeby ekonomických subjektů a zajistí vyšší míru vzdělanosti v postižených regionech. Lepší vzdělání pak pro obyvatele v regionu znamená větší šance na uplatnění na trhu práce. To s sebou přinese snížení míry nezaměstnanosti. Větší zaměstnanost se projeví také na životní úrovni obyvatel regionu, sníží počet insolvencí, přispěje ke snížení kriminality a měla by se také projevit v poklesu sociopatologických jevů obecně. Vzdělaná pracovní síla, navíc motivovaná k práci, bude zajímavou alternativou pro soukromé podnikatelské subjekty, které tak budou mít důvod své aktivity přesouvat do těchto regionů, které svou geografickou pozicí na hranicích země přináší přidaný benefit v podobě snadné dostupnosti dalších trhů v rámci volného trhu Evropské unie.

Ruku v ruce s úpravami vzdělávacího systému je nutné zlepšit dostupnost zdravotní péče v postižených regionech. Pokud má růst životní úroveň, je nutné zajistit dostupnou zdravotní péči pro obyvatele stávající, ale i ty, kteří případně za prací do transformovaných regionů přijdou v budoucnu. Se zdravotní péčí souvisí také investice do životního prostředí, které je dalším předpokladem pro další úspěšnou transformaci strukturálně postižených (uhelných) regionů směrem k digitální a zelené ekonomice. Likvidace ekologických zátěží,

konverze bývalých průmyslových objektů a lokalit na nové využití pak může přinést synergický efekt v podobě zatraktivnění lokalit pro ekonomické subjekty, které zase přilákají novou pracovní sílu. Na zdravotnictví navazuje také oblast sociálních služeb, které budou hrát stále větší roli v budoucnu vzhledem ke stárnoucí populaci.

Na základě strukturovaných rozhovorů lze také konstatovat, že k úspěšnému řešení nejpálčivějších problémů strukturálně postižených regionů v rámci politiky soudržnosti mohou přispět také ty části regionů, které nevykazují takovou míru deprivace či postižení. Turisticky potenciálně zajímavé lokality je možné v rámci prioritního zaměření nejen strukturálních a investičních fondů, ale také nového mechanismu RRF (Fond obnovy), transformovat tak, aby postupně doplnily stávající turistická centra a vytvořily turistické body zájmu, které do regionu přinesou další rozvoj a pokrok. Cestovní ruch tak může postupně nahradit alespoň malou část ekonomického výpadku, který by jinak zelená transformace bez pochyby přinesla. Budování infrastruktury cestovního ruchu je základní podmínkou úspěšného rozvoje regionu.

Zásadní význam má snižování disparit a rozdílů s cílem zajistit sociální kohezi. Neutěšená situace v regionu Severozápad, především pak v sociálně vyloučených lokalitách, by při neřešení problémů mohla způsobit zásadní problémy v budoucnu. Přetrvávající nezaměstnanost, zadluženost a sociopatologické jevy by mohly vést k radikalizaci obyvatel a příklonu k extrémním názorům a případně politickým stranám. To by mohlo výrazně narušit sociální smír v celé zemi a způsobit dalekosáhlé problémy, jejichž náprava by byla velmi nákladná, pokud vůbec možná.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že splnění základních cílů a principů politiky soudržnosti bude možné naplnit pouze, pokud se do její realizace zapojí všichni aktéři. Způsob přerozdělení finančních prostředků v rámci České republiky by dle vyjádření respondentů strukturovaného rozhovoru měl více reflektovat na skutečné poměry v jednotlivých regionech soudržnosti a více brát v potaz podněty, které přichází ze samotných regionů. Jinými slovy, rámcové nastavení politiky soudržnosti na národní úrovni s ohledem na priority Evropské unie je jedna věc, ale praktická politika soudržnosti by měla vycházet „od kořenů“, tedy takzvaně zezdola nahoru, respektive by měla spíše než exogenního přístupu využívat přístup endogenní.

Do budoucna bude zajímavé sledovat další vývoj uplatňování politiky soudržnosti ve zbývajících letech období 2021–2027, především s ohledem na mechanismus RRF (Fond obnovy) zmiňovaný v kapitole Hodnotící zpráva EK, který má být dočerpán do roku 2026 a u kterého někteří odborníci poukazují na to, že by mohl do jisté míry kanibalizovat na strukturálních a investičních fondech.

V rámci dalšího výzkumu by bylo vhodné se zaměřit na vyhodnocení změn v čerpání strukturálních a investičních fondů, ale i dalších fondů Evropské unie s ohledem na situaci po pandemii Covid19 včetně Fondu obnovy, a především počtu zemí, které se rozhodnou v rámci tohoto finančního mechanismu využít možnost získat nejen granty a dotace, ale také si vzít klasickou půjčku.

Další námět na výzkum lze zaměřit na opatření Vlády České republiky na úpravu národní podpory uplatňování politiky soudržnosti v podobě buď dodatečných dotačních titulů, případně vytvoření speciální infrastruktury na podporu politiky soudržnosti ve strukturálně postižených regionech či speciálních úřadů nebo agentur, které by asistovaly všem zainteresovaným stranám při přípravě projektů na čerpání finančních prostředků ze strukturálních a investičních fondů.

6 Závěr

Jak již v této diplomové práci bylo zmíněno několikrát, politika soudržnosti Evropské unie si klade za cíl zajistit snižování disparit mezi úrovní rozvoje jednotlivých regionů, zvláště pak nejvíce znevýhodněným regionům a přispět tak k posilování hospodářské, sociální a teritoriální soudržnosti s jediným cílem – zajistit další harmonický a udržitelný vývoj Evropské unie.

Na zcela bezpochyby ušlechtilý cíl vynakládá Evropská unie významné finanční prostředky. I přesto ale stále existují regiony, kde se cíl politiky soudržnosti nedaří naplňovat. Léty ověřené postupy a metody byly před třemi lety bezprecedentně narušeny pandemií Covid19, která způsobila ekonomické zpomalení celé Evropy, ale zároveň přinesla nové podněty a motivaci zajistit ekonomické oživení, v jehož rámci se do regionů, a těch postižených zvláště, dostanou další finanční prostředky.

Na základě analýzy celé řady ukazatelů, hodnocení Evropské komise, a především na základě podnětných strukturovaných rozhovorů se tato práce pokusila identifikovat největší překážky úspěšné implementace politiky soudržnosti v regionu soudržnosti Severozápad a nastínit možné další oblasti zkoumání, které by mohly přispět k lepším výsledkům. Klíčem k realizaci primárního cíle politiky soudržnosti by mohlo být doporučení Evropské komise z hodnotící zprávy zmiňované v příslušné kapitole této diplomové práce, tedy posílení kapacity veřejné správy jak na centrální, tak na regionální úrovni stejně jako zefektivnění procesu zadávání veřejných zakázek.

To je jistě jeden z kroků, který může vést ke kýženému cíli. Vzhledem ke komplexnímu charakteru výzev ve strukturálně postižených regionech je však nutné zvolit celostní přístup, který odstraní kořenové příčiny základních problémů (nezaměstnanost, vyloučené lokality, atd.), zastaví zvyšování disparit a poté strukturovanou prací postupně nastartuje přerod těchto regionů v rámci digitální a zelené tranzice, který ideálně vyústí v eliminaci disparit a zařazení regionu soudržnosti Severozápad přinejmenším na úroveň ostatních regionů soudržnosti v České republice.

7 Seznam použitých zdrojů

2021-2027: Cohesion policy EU budget allocations. *Cohesiondata.ec.europa.eu* [online]. Brusel: Evropská unie, 2021, 2021-07 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/2021-2027-EU-allocations-available-for-programming/2w8s-ci3y/>

428/2021 Sb., Nařízení vlády o přípustné míře veřejné podpory v regionech soudržnosti České republiky. In: . Praha: FULSOFT.CZ, 2021, ročník 2021, číslo 428. Dostupné také z: https://www.fulsoft.cz/33/428-2021-sb-narizeni-vlady-o-pripustne-mire-verejne-podpory-v-regionech-soudrznosti-ceske-republiky-uniqueidOhwOuzC33qe_hFd_jrpTq56EwkEJVpPIKp8vyhwmtUCD-vMUnwPlw/

Abeceda fondů EU 2021-2027: jak fungují evropské fondy?: jak a na co lze žádat o dotaci?: kam se obrátit pro radu?. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Národní orgán pro koordinaci, 2022. ISBN 978-80-7538-420-1 [cit. 2022-12-13].

Asylum, Migration and Integration Fund (2021-2027). *Evropská komise – Migration and Home affairs* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_cs

BELGIE. LISABONSKÁ SMLOUVA: POZMĚŇUJÍCÍ SMLOUVU O EVROPSKÉ UNII A SMLOUVU O ZALOŽENÍ EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ. In: . Brusel: Evropská unie, 2007, ročník 2007, 2007/C 306/01. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=cs>

BELGIE. NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 1303/2013: o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu, o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006. In: . Brusel: Evropská unie, 2013, ročník 2013, 1303/2013. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=EN>

BELGIE. Official Journal of the European Communities: Single European Act. In: . Brusel: Evropská unie, 1987, ročník 1987, 169/1. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=SK>

BELGIE. SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII: (KONSOLIDOVANÉ ZNĚNÍ). In: . Brusel: Evropská unie, 2012, ročník 2012, C 426/13. Dostupné také z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4566-7.

BRANDSMA A, F. Di Comite, O. Diukanova, D. Kancs, J. Lopez Rodriguez, D. Persyn , L. Potters *Assessing Policy Options for the EU Cohesion Policy 2014-2020*. EUR 27396. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union; 2015. JRC94645

CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788071798088
Cohesion Fund. *Evropská komise* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/cohesion-fund_en

ČEKAL, Daniel. Fond obnovy nebo kohezní politika? Souboj začíná. *EURACTIV* [online]. Praha, 2022, 2022-12-20, 2022 [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/evropske-finance/opinion/fond-obnovy-nebo-kohezni-politika-souboj-zacina/>

ČESKO – NUTS LEVEL 2. In: *Ec.europa.eu* [online]. Brusel: Evropská unie, 2020, 2020/01 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/345175/7451602/2021-NUTS-2-map-CZ.pdf>

Čtvrtletní zpráva o implementaci ESI fondů v České republice *DotaceEU.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2022, 2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://dotaceeu.cz/getmedia/025cc110-1071-4ae8-9bb5-f80e0e544e7a/Ctvrtletni-zprava-o-implementaci-DoP-2014-2020_el-verze_16.pdf.aspx?ext=.pdf

Databáze regionálních účtů. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023, 2023-01-10 [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.volba?titul=Ukazatele%20v%20region%E1ln%EDm%20%E8len%ECn%ED&mypriznak=RC&typ=2&proc=rocenka.presmsocas&mylang=CZ&jak=4>

DATABÁZE STRATEGIÍ: Portál strategických dokumentů v ČR. *Www.databaze-strategie.cz* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2022, 2022 [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/urad-vlady/strategie#>

Dohoda o partnerství 2021–2027. *Www.dotaceeu.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2022, 2022 [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/priprava-obdobi-2021-2027/s>

EU cohesion policy: Commission adopts €21.4 billion Partnership Agreement with Czechia for 2021-2027. *European Commission* [online]. Brusel, 2022, 24. května 2022 [cit. 2022-09-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3209

European Regional Development Fund. *European Commission* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en?etrans=cs

European Social Fund Plus. *Evropská komise* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/what-esf>

Evropská klasifikace NUTS. *Www.czso.cz* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2003, 2003 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/131222971/cz_nuts_metodika.pdf/abd2b7fa-4e7f-4926-afc5-b58ed66d9719?version=1.3

Evropský globalizační fond (EGF). *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, 2013 [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/evropsky-globalizacni-fond-egf->

Finanční zdroje pro spravedlivou transformaci: Fond pro spravedlivou transformaci. *Www.commission.europa.eu* [online]. Brusel: Evropská unie, 2019, 2019 [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-funding-sources_cs

Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD). *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022, 2022-11-30 [cit. 2020-12-11]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/fond-evropske-pomoci-nejchudsim-osobam-fead->

Fond pro spravedlivou transformaci. *Fakta a čísla o Evropské unii* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/214/fond-pro-spravedlivou-transformaci>

Fond solidarity. *Fakta a čísla o Evropské unii* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 03/2022 [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/97/fond-solidarity>

Historie a současnost Ústeckého kraje. *Ústecký kraj* [online]. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2014, 2014-01-16 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.kr-ustecky.cz/historie-a-soucasnost-usteckeho-kraje/d-850435>

HERŠÍKOVÁ, M.A., Veronika. ČR je úspěšná v čerpání fondů EU, o žádné finance jsme nepřišli. *Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2023, 8. 2. 2023 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ostatni/web/novinky/cr-je-uspesna-v-%C2%A0cerpani%C2%A0fondeu-eu,-o-zadne-finance>

INDEX SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2022, 2022 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vylouceni/

Just Transition Fund: About the Fund. *Www.commission.europa.eu* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/just-transition-fund_cs

Just Transition Fund. *Evropská komise* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/just-transition-fund_en

Karlovarský kraj: Informační portál Karlovarského kraje. *Karlovarský kraj: Informační portál Karlovarského kraje* [online]. Karlovy Vary: Karlovarský kraj, 2022, 2022-01-26 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/Stranky/karlov-kraj.aspx>

KOŁODZEJSKI, Marek. Fond pro spravedlivou transformaci. *Fakta a čísla o Evropské unii* [online]. Brusel: Evropská unie, 2022, 2022 [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/214/fond-pro-spravedlivou-transformaci>

KREISSLOVÁ, Sandra a Václav JAROŠ. Německá minulost českého pohraničí v historickém vědomí obyvatel Karlovarského kraje. *HISTORICKÁ SOCIOLOGIE* [online]. 2017, **2017**(2), 67-83 [cit. 2022-10-30]. ISSN 2336-3525. Dostupné z: doi:10.14712/23363525.2017.39

LEONARDI, Robert. *Cohesion policy in the European Union: the building of Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005. ISBN 1-4039-4955-7.

MACHÁLEK, Petr, Martin ČERNÝ a Dominika GROHMANN. *Dotační politiky EU: jak napsat dobrou projektovou žádost*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7118-6

MACHÁLEK, Petr, Martin ČERNÝ a Dominika GROHMANN. *Dotační politiky EU: jak napsat dobrou projektovou žádost*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7118-6.

MINAŘÍK, Bohumil, Jana BORŮVKOVÁ a Miloš VYSTRČIL. *Analýzy v regionálním rozvoji*. [Praha]: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-129-1

MONITOR [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2021, 2021-12-31 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://monitor.statnipokladna.cz/ucetni-jednotka/75082136/prehled?rad=t&obdobi=2112>

Národní plán obnovy. *Národní plán obnovy* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2022, 2022 [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.planobnovy.cz>
Nástroj pro oživení a odolnost: Nástroj pro oživení a odolnost je ústřední součástí nástroje NextGenerationEU. *Www.commission.europa.eu* [online]. Brusel: Evropská unie, 2021, 2021 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_cs

Nejnovější údaje: Ústecký kraj. *Český statistický úřad* [online]. Ústí nad Labem: Český statistický úřad, 2022, 2022-03-08 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xu/1-xu>

Programové období 2021-2027. *DotaceEU.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2022, 2022 [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020>

Programové prohlášení vlády České republiky. *Www.vlada.cz* [online]. Praha: Úřad Vlády České republiky, 2022, 01/2022 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

Předběžná pozice České republiky k budoucnosti politiky soudržnosti po roce 2020. *DotaceEU.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2021, 2021 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: https://dotaceeu.cz/Dotace/media/SF/FONDY%20EU/2021-2027/CZ_Vytah_Vychodiska-pozice-CR-po-r-2020.pdf

REGIONÁLNÍ RADA REGIONU SOUDRŽNOSTI SEVEROZÁPAD.
SCHWARTZ, Pavol, Ivan TAKÁČ a Marián KOVÁČIK. *Cohesion policy* [online]. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2020 [cit. 2022-10-19]. ISBN 9788055221236. Dostupné z: doi:10.15414/2019.9788055221236

Sociální služby – Karlovarský kraj. *Www.netkatalog.cz* [online]. Praha: Netpromotion group, 2022, 2022 [cit. 2022-11-27]. Dostupné z: <https://www.netkatalog.cz/katalog/zdravi/socialni-sluzby/karlovarsky-kraj/>

Sociální služby. *Sociální služby v Ústeckém kraji* [online]. Ústí nad Labem: Odbor sociálních věcí Krajského úřadu Ústeckého kraje, 2022, 2022 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://socialnisluzby.kr-ustecky.cz/socialni-sluzby/>

Statistika čerpání fondů EU 2014-2020: Čerpání v období 2014-2020. *DotaceEU.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2022, 2022 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/cerpani-v-obdobi-2014-2020>

STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK. *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-588-2.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+: Územní dimenze. *Www.mmr.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2021, 2021 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalni-rozvoj/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. *Www.mmr.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2021, 2021 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://mmr.cz/getmedia/58c57a22-202d-4374-af5d-cbd8f9454adb/SRR21.pdf.aspx?ext=.pdf>

Summary report 2022 on the implementation of the European Structural and Investment Funds. *Www.ec.europa.eu* [online]. Brusel: Evropská unie, 2023, 29.1.2023 [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-

sources/publications/reports/2023/summary-report-2022-on-the-implementation-of-the-european-structural-and-investment-funds_en

SVOBODA, Tomáš. *Efektivnost využívání strukturálních fondů EU: vybrané právní aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8427-8.

TOP 3 OKRESY S NEJVĚTŠÍM PODÍLEM OSOB V EXEKUCI. *Exekutorská komora České republiky* [online]. Praha: Exekutorská komora České republiky, 2022, 2022-09-30 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky/top-3-nejvetsi.html>

WOKOUN, René. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0517-7.

WOKOUN, René. *Regionální rozvoj a jeho management v České republice*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1301-0

ZAHRADNÍK, Petr. *Kohezní politika Evropské unie*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice ekonomie. ISBN 8074005275

ZÁKLADNÍ TENDENCE DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE KARLOVARSKÉHO KRAJE 2021: Regionální statistiky. *Český statistický úřad* [online]. Karlovy Vary: Český statistický úřad, 2022, 2022-10-31 [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/164924917/33012422.pdf/44e5722b-ecc5-43e7-be83-24be36424e6e?version=1.39>

Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Karlovarského kraje. *Český statistický úřad* [online]. Karlovy vary: Český statistický úřad, 2022, 2022-01-15 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/164924917/33012422a.pdf/2fcdfff0-2240-488b-bf96-dc3399167b8a?version=1.15>

Zpráva o uplatňování Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2017, 2017 [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getmedia/f11da714-5254-4938-bef2-643d0a295b17/Zprava-o-uplatnovani-Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2014-2020.pdf>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obr. 1 Vztahy jednotlivých konceptů soudržnosti.....	10
Obr. 2 Rozdělení České republiky na úrovni NUTS 2	14
Obr. 3 Přehled finančních zdrojů v období 2021–2027.....	16
Obr. 4 Strategické dokumenty České republiky	18
Obr. 5 Objem alokací na politiku soudržnosti v programovacím období 2021–2027.....	27
Obr. 6 Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2021	40
Obr. 7 Snímek mapy Indexu kvality života projektu www.obcevdtech.cz	50
Obr. 8 Objem finančních prostředků vyplacených fondy EU	58

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet exekucí, povinných a podíl osob v exekuci k 30. 9. 2022	41
Tabulka 2 Časový harmonogram projednávání Dohody o partnerství pro období 2021–2027	55
Tabulka 3 Stav čerpání finančních prostředků jednotlivých OP v programovém období 2021–2027	58

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Sídelní struktura Karlovarského kraje v letech 2001 a 2021 (stav k 31.12.2022).....	35
Graf 2 Pohyb obyvatel v Karlovarském kraji	36
Graf 3 Věkové složení obyvatel Karlovarského kraje v letech 2011 a 2021	37
Graf 4 Sídelní struktura Ústeckého kraje v letech 2001–2021 (stav k 31.12.2022).....	38
Graf 5 Pohyb obyvatel v Ústeckém kraji.....	38
Graf 6 Věkové složení obyvatel Ústeckého kraje v letech 2011 a 2021).....	39
Graf 7 Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele k 31. 12. 2020	42
Graf 8 Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele ve strukturálně postižených regionech.....	43
Graf 9 Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele v KVK, ULK a JHM s ČR = 100 %	44
Graf 10 Hrubý domácí produkt na obyvatele v roce 2019 podle NUTS II, EU 28 = 100...	45
Graf 11 Hrubý domácí produkt na obyvatele na úrovni krajů, 2019, EU 28 = 100	45
Graf 12 Obecná míra nezaměstnanosti	46
Graf 13 Dokončené byty na tisíc obyvatel.....	47
Graf 14 Naděje dožití žen a mužů při narození	48
Graf 15 Disponibilní důchod domácností na obyvatele v Kč.....	49
Graf 16 Výdaje v programovém období 2004-2006.....	51
Graf 17 Výdaje v programovém období 2007–2013 region Severozápad v přepočtu na jednoho obyvatele	52
Graf 18 Příspěvek EU na 1 obyvatele ESIF 2014–2020 dle regionů NUTS II	52
Graf 19 Stav čerpání Dohody o partnerství v mld. CZK k 30. 9. 2022	57

8.4 Seznam použitých zkratek

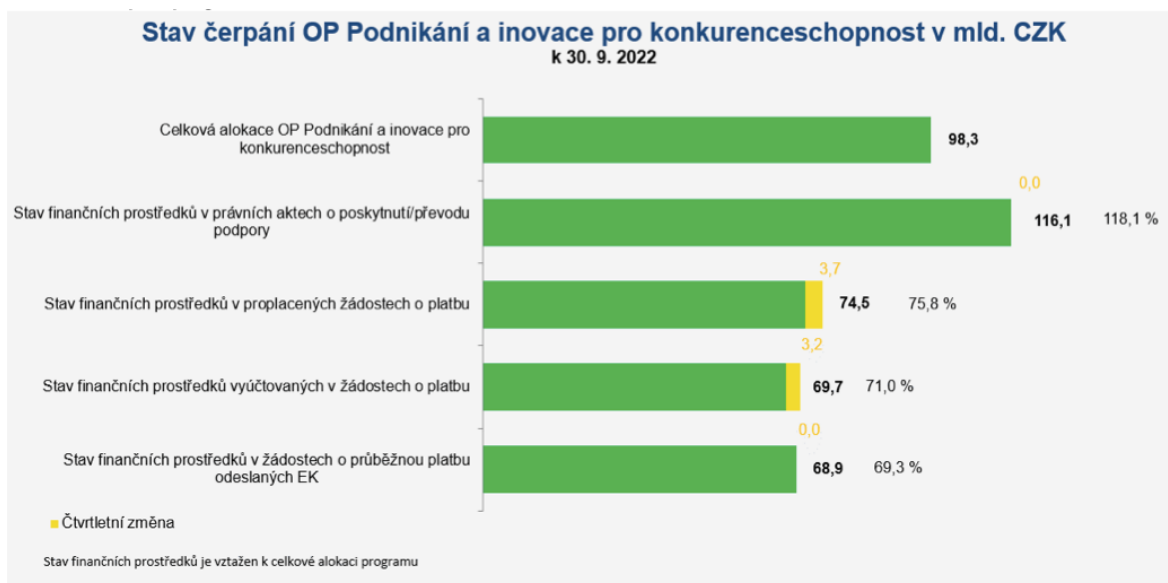
AMIF	Azylový, migrační a integrační fond
CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
EFFR/ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
EFSI	Evropský fond pro strategické investice
EGF	Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci
EIB	Evropská investiční banka
EK	Evropská komise
ENRF/EMFF	Evropský námořní a rybářský fond
ES	Evropské společenství
ESF+	Evropský sociální fond plus
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
EZFRV/EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
FEAD	Fond evropské pomoci nejchudším osobám
FS/CF	Fond soudržnosti
FSEU/EUSF	Fond solidarity Evropské unie
FST/JTF	Fond pro spravedlivou transformaci
HDI	Index lidského rozvoje
HDP	Hrubý domácí produkt
INTERREG V-A	Program přeshraniční spolupráce
ITI	Integrované územní investice
MAS	Místní akční skupina
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
NPR	Národní program reform
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
OP PMP	Operační program potravinové a materiální pomoci
RE:START	Program na pomoc strukturálně postiženým regionům
REACT-EU	Finanční nástroj IROP
RRF	Nástroj pro oživení a odolnost
SFEU	Smlouvy o fungování evropské unie
TEN-T	Transevropská dopravní síť

Přílohy

Příloha 1 Stav čerpání jednotlivých operačních programů.....	89
Příloha 2 Seznam oblastí pro diskusi v rámci řízených rozhovorů.....	95

Příloha 1 Stav čerpání jednotlivých operačních programů

Stav čerpání OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost v mld. CZK (k 30. 9. 2022)

Stav čerpání OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání OP Výzkum, vývoj a vzdělávání v mld CZK k 30. 9. 2022

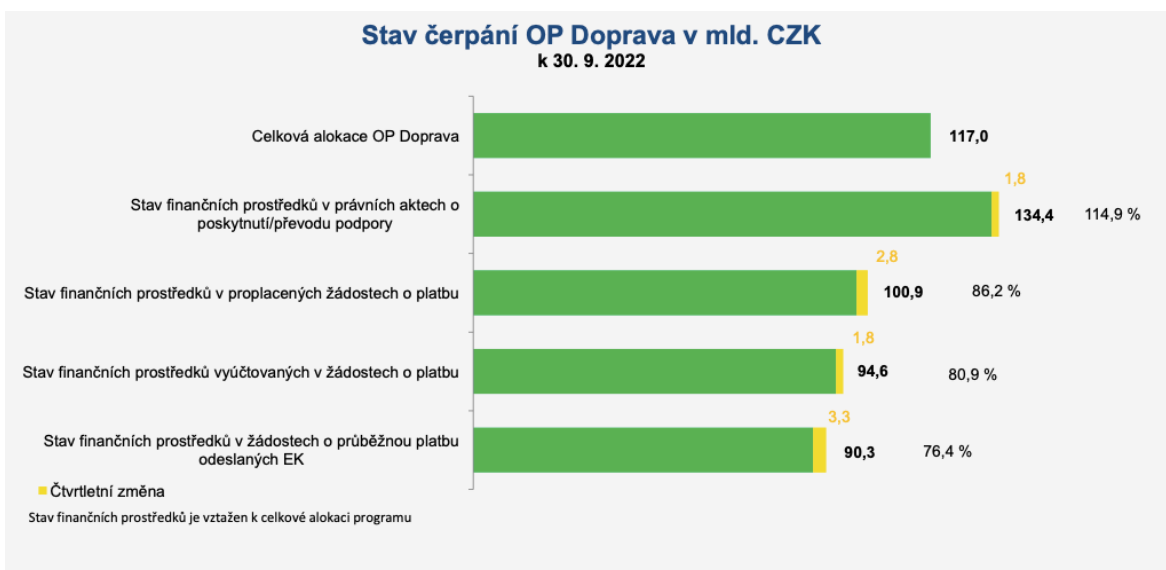
Stav čerpání OP Výzkum, vývoj a vzdělávání v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání OP Zaměstnanost v mld. CZK k 30. 9. 2022

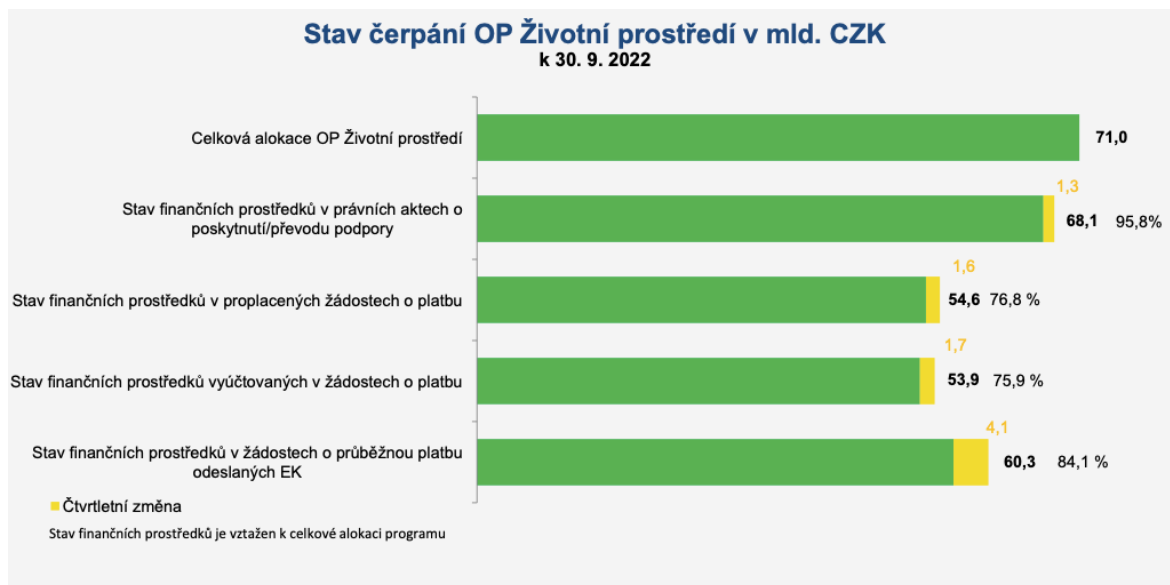
Stav čerpání OP Zaměstnanost v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání OP Doprava v mld. CZK k 30. 9. 2022

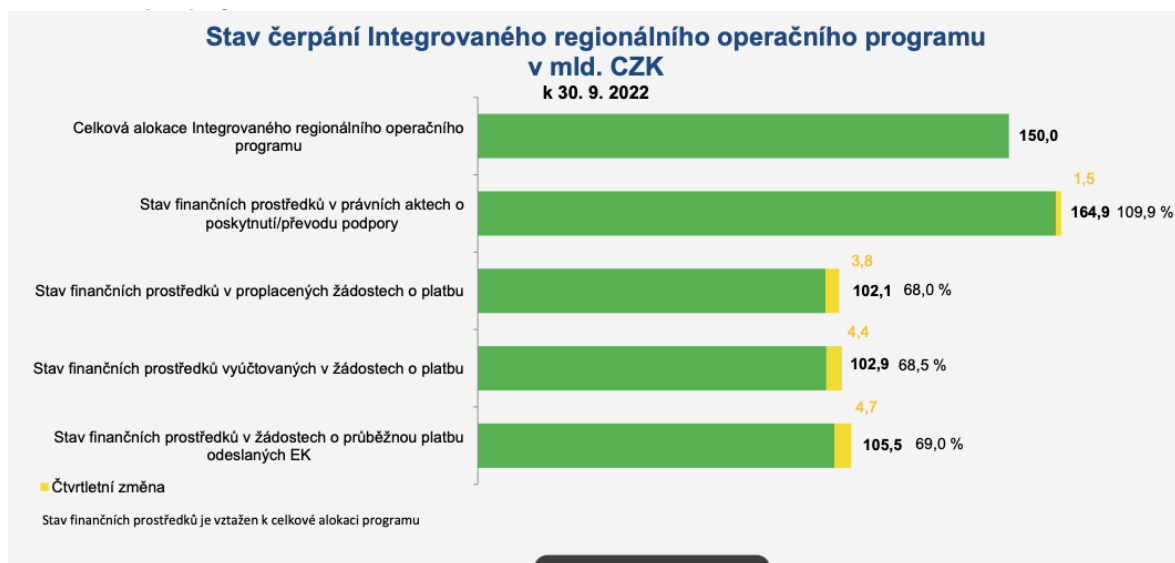
Stav čerpání OP Doprava v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání OP Životní prostředí v mld. CZK k 30. 9. 2022

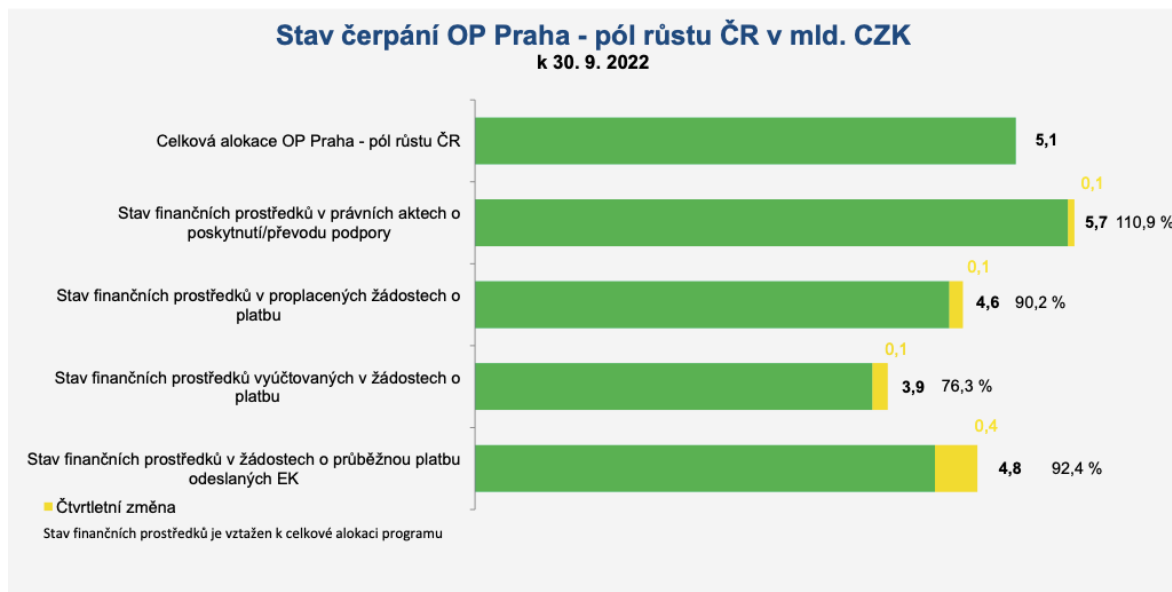
Stav čerpání OP Životní prostředí v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání Integrovaného regionálního operačního programu v mld. CZK k 30. 9. 2022

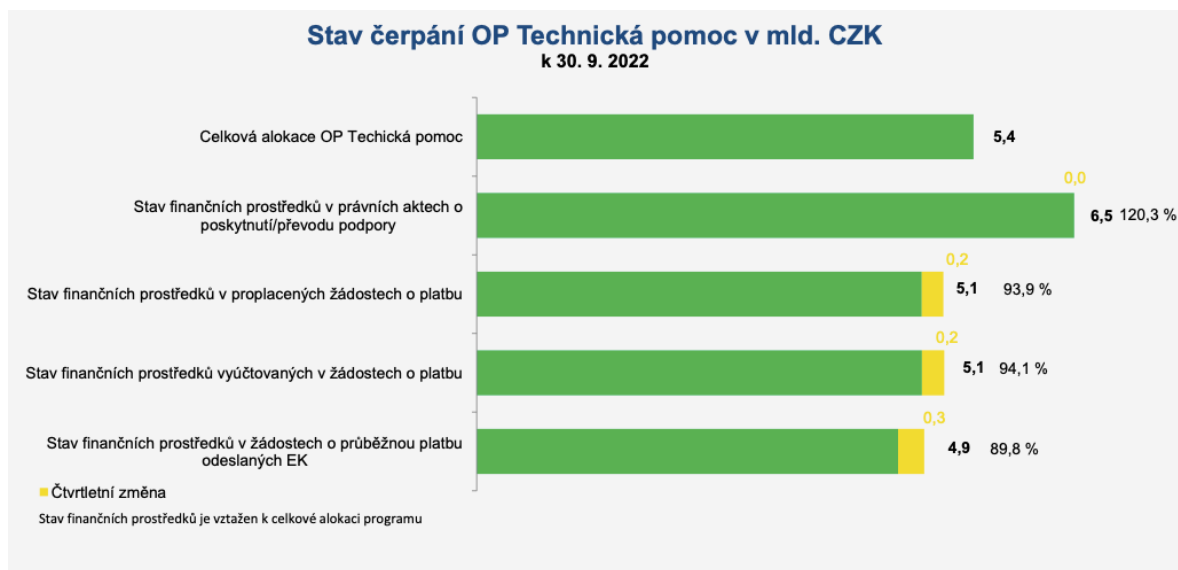
Stav čerpání Integrovaného regionálního operačního programu v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání OP Praha – pól růstu ČR v mld. CZK k 30. 9. 2022

Stav čerpání OP Praha – pól růstu ČR v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání OP Technická pomoc v mld. CZK k 30. 9. 2022

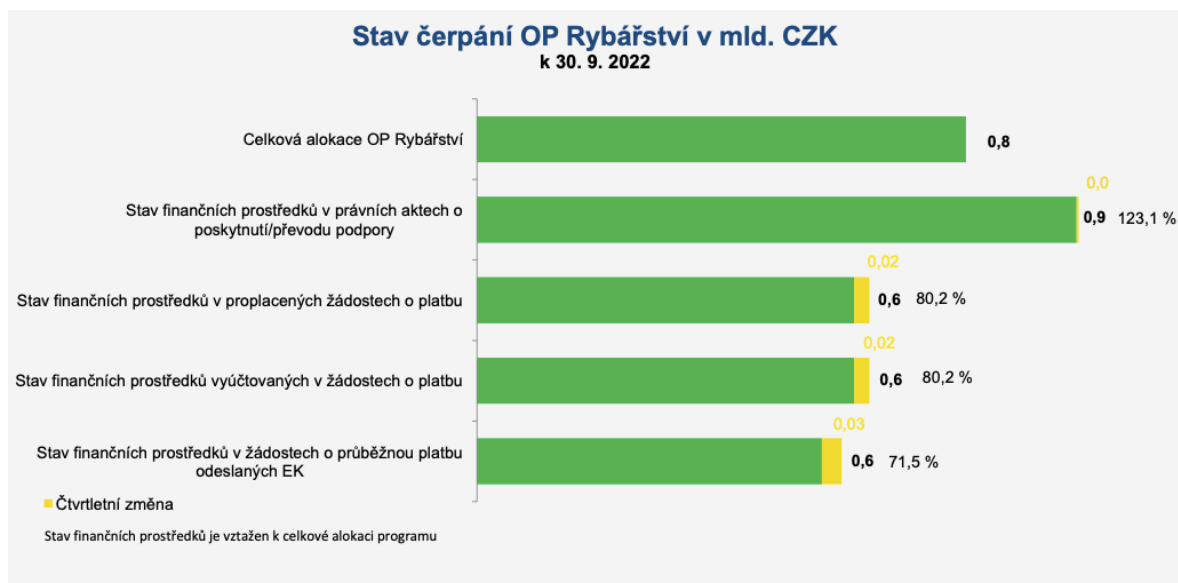
Stav čerpání OP Technická pomoc v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání Programu rozvoje venkova v mld. CZK k 30. 9. 2022

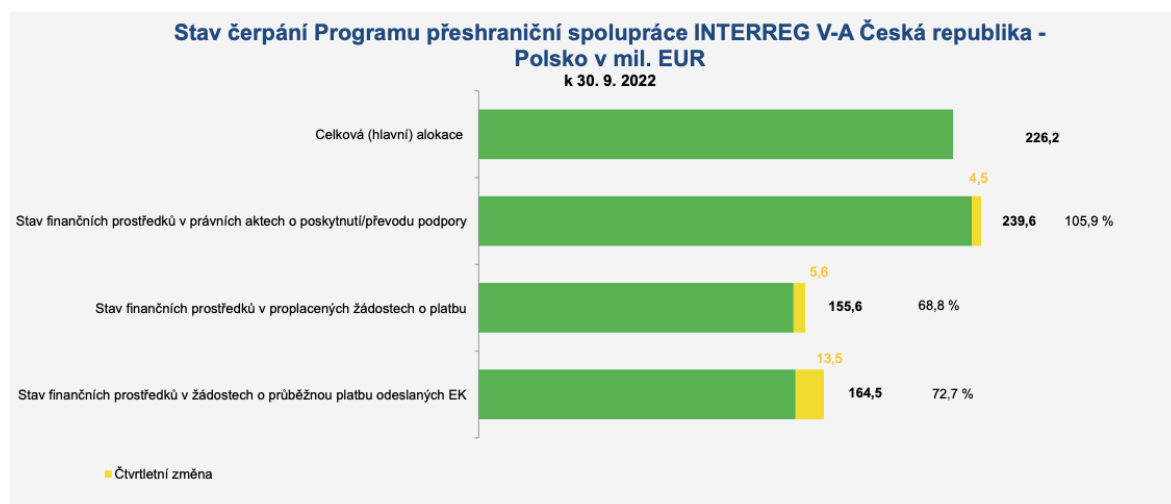
Stav čerpání Programu rozvoje venkova v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání OP Rybářství v mld. CZK k 30. 9. 2022

Stav čerpání OP Rybářství v mld. CZK k 30. 9. 2022 (www.dotace.eu)

Stav čerpání Programu přeshraniční spolupráce INTERREG V-A Česká republika – Polsko
v mil. EUR k 30. 9. 2022

Stav čerpání Programu přeshraniční spolupráce INTERREG V-A Česká republika – Polsko v mil. EUR k 30. 9. 2022
(www.dotace.eu)

Příloha 2 Seznam oblastí pro diskusi v rámci řízených rozhovorů

- Charakteristika regionu soudržnosti SEVEROZÁPAD
- Specifické podmínky
- Infrastruktura
- Problematické oblasti
- Příklady “dobré praxe”
- Ekonomický potenciál
- Cestovní ruch
- Školství, vzdělávání
- Spolupráce s vyššími územně-samosprávnými celky
- Disparity v regionu
- Historické souvislosti
- Přeshraniční spolupráce
- Vliv vládní politiky regionálního rozvoje
- Role národních dotačních titulů
- Úspěšné projekty
- Neúspěšné projekty
- Největší překážky využívání kohezních fondů a fondů EU obecně
- Rozvojové programy a jejich využití
- Požadavky na budoucí uspořádání regionálního rozvoje
- Změny v systému financování
- Projektové řízení
- Prioritní oblasti rozvoje
- Systém přidělování dotací
- Systém vyhodnocování projektů
- Role Evropské komise
- Vnímání politiky soudržnosti obyvateli regionu
- Endogenní vs. exogenní regionální rozvoj